

XVI

36

DRUŽIN
SKI LIST

M LADIK A

ŠT

1

MLADIKA se tiska v Celju in izhaja točno prvega dne vsakega meseca ★ NAROČNINA za Mladiko je letno din 84.—, s krojno prilogo vred din 100.—. Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (din 42.—) in četrtletno (din 21.—). V INOZEMSTVU pa stane din 100.—, s krojno prilogo din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno prilogo dol. 2.40 ★ ČEKOVNI RAČUN imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150. NAROČNINO IN REKLAMACIJE je pošiljati na naslov: UPRAVA MLADIKE V CELJU. Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka ★ ROKOPISI naj se pošiljajo na naslov: dr. Jože Pogačnik, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Kolezijska 1, telefon 51-91 ★ ŪGANKARSKO GRADIVO sprejema Janko Moder v Dolu pri Ljubljani. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank ★ IZDAJA Družba sv. Mohorja (dr. Franc Kotnik) v Celju. Za uredništvo: Fran Milavec, Celje. Tiska Mohorjeva tiskarna, registrirana zadruga z omejeno zavezo, v Celju (Fran Milavec, Celje)

V S E B I N A J A N U A R S K E Š T E V I L K E

LEPA POLJANA Dobravski bogovi (Venceslav Winkler) // Lesen kruh (Milo Urban) // Lena mravljica Cici (Sonja Sever) // Miklavževa povodenj (Joško Jurač) // O dveh še čvrstih bolnikih (Bogdan Kazak) Iz nižav in težav (Ivan Zorec) // Narodne pravljice (Vinko Möderndorfer) ★ PESMI Po narodni // Zima (Vinko Beličič) // V snegu; Zimska pot (Draga Krajnc) ★ PISANA TRATA Božični običaji ob Muri (Vilko Novak) // Izrazna sredstva v glasbi (Ludovik Puš) // Nove knjige // Naše slike // Slovanski vestnik (J. Šedivý) DOM IN DRUŽINA Pod belim prtom (Joža Likovič) // Beg z dežele (Krista Hafner) // Posoda za kuhanje (Štefanija Humek) // Kuharica (M. R.) ★ ZABAVA IN ŠALA ★ SLIKE Carlo Dolci: Devica z Detetom Franc Kavčič: Skrunilec templja; Rimska vrata v Trstu // Franc Kurz pl. Goldenstein: Sv. Janez ob Bohinjskem jezeru // Josip Tominc: Družina Mosconovih // Lovrenc Janša: Romantična pokrajina // Mihael Stroj: Božja previdnost // Fr. Krašovec (foto): Za škofijo; Pred jaslicami; Pod snegom // Nova slika našega nadškofa Jegliča

ZAGLAVJA je narisal Slavko Pengov. Pozorno si jih oglejte, mnogo povedó. LEPA POLJANA Umetnik in mislec zapisuje visoke in lepe misli, njegov duh se kot orel dviga v višave ★ PISANA TRATA Od povsod prinašajo ptički cvetja in sadežev na vrt dekletu, ki jih krmi z zrnjem; ptice sedajo na stebila in ena je sedla dekletu na rame ★ DOM IN DRUŽINA Kako lepa je ta družinska sreča! Tudi domače živali okrog družinice, se zdi, se veseló, ko jih varujejo ★ ZABAVA IN ŠALA Godba in petje, kakor na pustni zabavi! Harmonikar se je okrasil z grozdom, po načinu starega vinskega boga Bakha, da bo zabava tem večja! Maček s pentljico pa uganja k tej čudni godbi z bežečimi mišmi svoj ples ★ NASLOVNA STRAN delo istega slikarja, bo vplivala s svojim mogočnim in resnobnim okrasjem. Postava na sredi je simbol mladosti in lepote, dobrega in lepega skupaj — simbol našega lista

D O B I L I S M O V O C E N O

Liturgika za srednje, meščanske in tem podobne šole. Spisala profesorja dr. Fr. Jaklič in dr. I. Vrečar. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1935. Natisnila Jugoslovanska tiskarna ★ Slovenski biografski leksikon. 6. zvezek. Mrkun—Peterlin. Urejuje Franc Ksaver Lukman. Založila Zadružna Gospodarska banka. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. Ljubljana, 1935 ★ Slava sveti hostiji. Pesmi. M. Elizabeta o. s. Urs. Založil Jugoslovanski uršulinski provincialat v Ljubljani. Tisk Misijske tiskarne, Domžale-Groblje. 1935 Sveta Angela Merici in njeno delo. Spominska knjiga ob 400 letnem jubileju uršulinskega reda 1535—1935. M. Klementina Kastelic o. s. U. Založil Jugoslovanski uršulinski provincialat v Ljubljani. Tiskala Misijska tiskarna, Domžale-Groblje. 1935 ★ Knjige Cankarjeve družbe za leto 1935: Koledar Cankarjeve družbe za leto 1936. Hiša brez oken. Tone Seliškar. Splošna zgodovina socializma in socialnih bojev. III. del: Novejša doba. IV. del: Doba od 1750 do 1860. Prevedel Talpa. Med potniki in mornarji. Potopisni fragmenti. Bratko Kreft. Vse knjige imajo letnico 1936, izšle so 1935. Tiskala Ljudska tiskarna v Mariboru ★ Kronika slovenskih mest. Letnik I. in II. (tri številke). Glavni urednik Evgen Jarc, njegov pomočnik Pavel Debevec, v uredniški odbor je vstopil dr. Rudolf Mole

Venceslav Winkler

DOBRAVSKI BOGOVI

1.

Kajzar Martin Ogradar z Vrha se je vračal z edino kravo s semnja. Zastonj je napravil tri ure dolgo pot, Čade ni mogel prodati. Nejevoljno je opletal po suhi živali z razcefranim bičem in naklel gospodo, ki noče več poštene kupčije in naklada zmeraj večje davke. Nekje za oblaki je mežikalo oktobrsko sonce, tista trohica toplote, kar je je žarelo od njega, se je razgubljala v mrzli sapi, ki je pihala od hribov. Vendar je bilo Martinu toplo, odpel si je suknjo in trudno stopal po klancu. Čada se je ustavljala ter lovila zelenje ob poti in z njo vred se je ustavljal tudi gospodar.

»Le daj, doma tako ne boš,« ji je prigovarjal. »Suša je pobrala tvoj del. Vidiš, zdaj bo hudič. Še za sol ne bo, ti si pa tako skopa z mlekom. Pa pravijo, da nas rediš. Hvala za tako rejo! No, le stopi, no!«

Ko se je domislil, da je čisto zastonj zapravil dan in da je pognal celó kovača po nepotrebem, se je znova ujezil.

»Tako tiščijo s ceno in tožijo o slabih časih, da misli človek, da so res reveži, še dinar bi jim dal. No, nazadnje se pa izkaže! Redijo se, redijo na naš račun. Le pojdi, Čada, midva se pa ne dava, čakajte, oderuhi mesarski!«

Na griču na levi se je prikazala cerkev svetega Janeza. Prišla sta do vrha. Sapa je vzdigovala prah s ceste, ki se je v ovinkih izgubljala na drugo stran. Ogradar si je zapel suknjo in polglasno zamrmral:

»Toda nekaj je narobe, nekaj bi morali popraviti, tako ne bo šlo več, saj vse konec jemlje.«

Potem se je zagledal k cerkvi. Po stezi čez travnike je prišel župnik Andrej Gantar. Ko je Ogradar ugledal črno postavo, se je za trenutek ustavil. Nato je spoznal, da je to gospod Andrej, zamomljal nekaj sam pri sebi in pospešil korak, da bi ga prehitel. Pa gospod je z drobnimi koraki presekal ovinek in stopil na cesto ter počakal Martina.

»Dober večer!« je počasi dejal kmet, ko je prišel do njega.

»Bog daj!« je pokimal duhovnik. »Greva pa skupaj do Dobrave.«

»Le!« je menil Martin kratko in si popravil klobuk. Nekoliko je bil v zadregi. »Burja se oglašča,« je dejal čez trenutek. »Malo prezgodaj je še.«

»Prezgodaj,« je pritrdil gospod. »Viš, pripraviti se bo treba, nič ne pomaga. Mogoče bomo že o Vseh svetih v snegu.«

Martin je vzdihnil, ošinil Čado z bičem in kakor sam zase dejal:

»Pripraviti, pripraviti, kdor ima s čim...«

»Nisi prodal, kajne?« je ogledoval župnik kravo.

»Nisem,« je odkimal. »Po dva in pol nisem hotel, više pa šlo ni. Lahov ni bilo, drugi pa stiskajo. Nikjer ni mogoče priti do denarja.«

»Pa ti Janez nič ne pošlje?«

»Janez? Komaj, da bi jaz njemu. Še piše mi ne. No, poleti se je nekaj oglašil, karto je pisal, pa tako kratko, da nisem vedel, pri čem sem. Prav, naj poskusi svet!«

»Težke čase imamo, a se bomo že kako pretolkli,« je tolažil gospod. »Potrpeti je treba in drug drugemu moramo pomagati.«

Kmet je nezadovoljno zmajal z glavo in zamahnil z bičem.

»Tu je nekaj narobe. Cene bi morali dvigniti. Ali je to pravično, da delajo tovarne dobiček, mi pa stradamo? To je vse le zaradi razločka v cenah.«

Ogradar je govoril z gotovostjo, kakor bi bila vse zelo preprosta stvar. Gospod Andrej se je nasmehnil:

»Dajte, zmenite se! Če bi se vsi zmenili in držali ceno, bi gotovo kaj zaleglo.«

Martin je nezadovoljno odkimal.

»Iz tega ne bo nič. Še pri pijači ne pridemo skupaj, pa bi prišli pri kupčiji. Saj veste, kako je. Vsi nas odirajo, Potokar, Hrastar, Kerin pa še kdo drugi. Vemo, da je narobe, pa dajte, pomagajte si, če morete! Če se kaj ne izpremeni, bodo kmeta čisto uničili.«

»Ne boj se, Martin!« je dejal župnik. »Kmet bo ostal.«

»Ostal, seveda bo ostal,« je razkladal Ogradar z vso ihto, »a kakšen bo? Raztrgan in sestradan, da še za drevo ne bo mogel zgrabiti. Glejte, včeraj je bil zadnji čas, a nisem še plačal davkov. Boste videli, da bodo kmalu prišli rubit. Pa naj pridejo, vile jim pokažem pa kramp! Ali nisem delal vse leto? Ali ne živim, kakor je treba?«

Skoraj kričal je. S stisnjeno pestjo je grozil nekemu tam v hribih in zdaj pa zdaj udaril po živinčetu, da je nemirno odskočilo.

Župnik je čakal, da se je kmet umiril, nato ga je zavrnil:

»Seveda, ko pa vsi držite križem roke. Kje je zapisano, da mora prav Potokar za vso vas prodajati? Kaj ne morete vi sami? Drugam pogledj! Kjer so možje, si znajo pomagati. Zabavljanje in kletev ne spreminjata časa, je le pretrdno zidan. Vsak zase ste dobri mešetarji, dajte biti enkrat za vse skupaj.«

»Za vse skupaj!« je ugovarjal Martin. »Da nas bo Hrastar vse skupaj opeharil!«

»Brez Hrastarja!«

Ogradar je umolknil in se zamislil. Hrastar in Potokar služita na njih račun. Vsako leto v septembru začneta in delata do snega in še dalje. Koliko krompirja jima je že zvozil, koliko sena. Včasih človeku tako hitro zmanjka denarja in mora oddati, kar ima. Ko bi le imelo blago kakšno ceno!

»Kam greš, Čada!« je zavrnil kravo na cesto. »To bi bila zadruga, ne? Pa take reči so nevarne. Lahko vse skupaj propade, še grunte zgubimo.«

»Pošteni ljudje morajo biti zraven,« je opomnil gospod.

»No, no,« je mrmral Ogradar. Nezaupno je obračal novo misel na vse strani, počasi se mu je začela dozdevati lepa, a jo je vendarle iz trme tlačil nekam na dno.

»Pri nas se še nikoli ni napravilo kaj poštenega. Saj ni ljudi za to,« je dvomil. »Zmeraj bomo trpeli, dokler bo kaj takih na svetu, da nam bodo gospodovali.«

»Le premisli, le premisli, boš videl, da bi bilo dobro,« je prigovarjal gospod župnik. »Saj se bova še lahko pogovorila. Vidiš, stopi mimogrede k Žagarju, ta že nekaj ve o tem, in pridita po večerji

k meni. Strah vaju menda ne bo, dela pa tudi nimata.«

»Bom!« je obljubil Martin. »Povedal bom že, če bom pa prišel, ne vem za trdno.«

Bližala sta se Dobravi. Mrak je rasel od gozdov, hiše na Vrhju so ugašale v njem, od vsepovsod se je oglasilo zvonjenje. Moža sta se odkrila, duhovnik je molil naprej, Martin je zamolklo odgovarjal. S praznih njiv so se vzdigovale vrane in letale čez cesto. Odmolila sta še očenaš za verne duše, nato sta se ustavila. Na desno je cesta zavila na Dobravo, na levo je pa držal kolovoz navkreber proti Vrhju. Župnik se je poslovil.

»Le premisli!« je rekel še enkrat.

Ogradar je odzdravil in se upiral:

»Eh, kajžarji smo reveži! Kakor se obrnemo, smo zadnji.«

Ko je pognal Čado na kolovoz, je vendarle znova začel misliti na tisto stvar. Le to ga je jezilo, da Žagar vse ve. Soseba sta in ga vendar gleda postrani. Zmeraj ga uči: Martin, plot se je nagnil! Martin, opeko ti je razbil veter! Kakor bi sam ne videl. Ko bi vsaj Tone ne hodil na dnino k njemu...

Nezadovoljen je stopil na dvorišče. Tone mu je prišel nasproti.

»Na, priveži jo!« je pustil sinu kravo.

»Dober večer!« je rekel fant. »Kaj niste prodali?«

»Saj vidiš!« je bil Martin nejevoljen. »Bom vraga prodal! Zastonj pa res ne. Kaj si že doma?«

Tone je prikimal in vlekel kravo v hlev.

»Ali je lačna? S čim jo bomo pa krmili? Malo bolj bi premislili!«

»Pusti me!« se je obrnil oče in sedel na tnalo. Podprl si je glavo z rokami in se zamislil. Ves dan je bil zdoma, a mu ni bilo nič do tega, da bi stopil v hišo. Dvajset težkih let je šlo mimo njega, prav od ženitve s Francko iz Globeli. Tri otroke sta imela, dekle jima je umrlo, Janez, najstarejši, se peha za delom nekje po svetu, menda je pri zidarjih v mestu, Tone je doma. Dokler je delala Logarjeva žaga, so še nekako živeli, zdaj je pa vse umrlo. Samo čakanje in čakanje...

Tone se je vrnil iz hleva.

»Ali ti je plačal Žagar?« se je zbudil Martin iz misli.

»Plačal!« je potrdil fant. »Štiri kovače. Enega mi je pa odbil. Za sekuro menda.«

»Kakšno sekuro?« je planil Martin.

»Tako. Ne vem, kje je ostala. Domov sem jo še prinesel in jo položil za vrata kot vsak večer.

Carlo Dolci: Devica z Detetom. (Rim, Narodna galerija.)

*Marija je bedela v hlevu,
v svetem mestu Betlehemu.
Ko Jezusa je porodila,
tako je rekla, govorila:
»Nocoj je zunaj mrzla noč.
Kdo bo mi, materi, v pomoč,
vsaj ta čas, da bo dan pred vrati?
O da bi hotel Bog poslati
dva angela, golobca dva,
da bi prinesla mi pleničice,*

*povoje bele, zlikane,
da vanje bi povila Jezusa.«
Še komaj to spregovori,
zbor angelov k njej prileti,
prinese ji plenice kar dvoje
in bele, zlikane povoje;
ji dá mehko blazinico,
pojoč nebeško Glorijo.
Marija je povila Jezusa,
preljubega Zveličarja ...*

(Po narodni)

Zjutraj je pa ni bilo,« je razkladal Tone nekoliko malomarno, kakor bi ga vse skupaj nič ne brigalo.

»Čemu ne paziš na orodje!« je vstal oče.

»Vi ne poznate Žagarja!« je zrasel fant. »Volk je volk, če se desetkrat prekrsti.«

»Molči!« je naglo rekel Ogradar. »Jaz že vem, kaj je prav.«

Obrnil se je v hišo. Medtem ko je ženi razkladal, kako je bilo na semnju, se je znova spomnil na Žagarja.

»Povedati moram vendarle. Bog ve, če se bo dalo kaj napraviti,« je dvomil še naprej.

Po večerji se je res odpravil k Žagarju. Z gospodarjem sta se pozdravila bolj vsakdanje, Štefan je pa precej vprašal, kako je bilo s kupčijo.

Martin je zamahnil z roko, kakor bi ga vse skupaj jezilo, a je že odgovoril Žagar namesto njega:

»Kako hoče biti! Nič, prav nič! Podgorci so se vračali že zgodaj popoldne.«

Martin je čutil neko očitiranje, da je zastonj posedal toliko časa in zapravljjal čas in denar. Skušal se je opravičiti:

»Človek se zagovori in se kar ne more vzdigniti.« Potem je pa takoj dodal: »Ti, gospod Andrej so rekli, da pridi malo k njim.«

Žagar je stopil izza mize in se začudil:

»Pa še nocoj?«

»Kakopa!« je potrdil Ogradar samozavestno. »Menda bo bolje, če prideva prej kot pozneje.«

»Ti tudi?« se je ustavil gospodar.

»Tudi,« je skoraj užaljeno rekel Martin.

Žagar je stopil k oknu, se zagledal v temo in se znova obrnil po sobi.

»Pa zakaj?« je dejal zamolklo.

»Kaj bi govoril!« je važno razkladal Martin. »Boš že videl! Kaj nista že govorila? Zaradi zadruge namreč!«

»A tako, tako!« se je zganil Žagar. Pogledal je po ženi in otrocih in pomislil. Stari oče, ki je sedel pri peči, se je oglasil:

»Saj ne bo nič iz tega, nič ne bo, France!«

»Kdo pa kaj pravi, oče?« se je branil gospodar. »Zdaj je drugače na svetu, kakor je bilo včasih. Slepārili ne bomo, pošteno delo je pa dobra stvar.«

Martin je čakal na pragu in poslušal govorjenje.

»Torej Žagar že precej ve o tej stvari. Kar domača mu je že. Čakaj, zdaj bom pa nalašč še jaz tako molčeč,« je menil sam pri sebi.

In res je vso pot proti Dobravi samo pritrjeval, če je Žagar katero zinil. Ni bilo daleč,

pet minut po bregu navzdol in že sta bila pri prvih hišah. Krenila sta za vasjo.

»Da ne bo vsakdo izpraševal, kam greva,« je omenil Žagar.

Prišla sta v župnišče.

Gospod Andrej se je vzdignil izza knjig in se nasmehnil:

»No, prav! Dobravski Tonejc je tudi pravkar odšel.«

»Torej ne bova sama!« sta sedla moža.

»Kaj šel!« je bil zadovoljen duhovnik. »Vse sem mu razložil in v nedeljo bo prišel spet. Saj se vendar menimo zares, ne?«

»Če bo šlo,« je bil trmast Martin.

»Saj če nočeš, lahko pušiš. Bo gruntarjev zadosti, ki bodo imeli koristi od tega,« ga je prijel Žagar.

Ogradar je umolknil in povetil glavo.

»Ali bi, ali bi ne?« je ugibal. »Če odidem, pride lahko kdo drugi. Počakajmo.«

Prisluhnil je gospodovim besedam.

»Treba je pomagati,« je razkladal gospod Andrej. »Preveč sta nezaupna. Kar poglejta, koliko zaslužijo vsako leto! Sicer se jim nič ne pozna. Denar ima noge. Skozi vrata v hišo, skozi okna iz nje. Pri nas je samo enkrat v letu žegnanje, tam bi ga radi vsak dan. Branite se lahko, pravico imate. Ali sta že preračunala, koliko blaga gre iz naše fare. Vidita, nekaj številke že imam, nekaj jih bom še dobil. Na vagone, vama pravim! In živina! Ceno bi lahko dvignili, vse drugače bi bilo.«

»Torej dajmo!« je nestrpno rekel Martin, ko se je spomnil svoje Čade.

»Ne gre kar čez noč. Treba je dela. Ustanoviti moramo zadrugo. Pa ne samo trije, štirje. Najmanj pol fare mora pristopiti. Zato je treba ljudem stvar razložiti. Kadar bo kazalo, da jih je že precej za to, napravimo sestanek in začnemo.«

»Ljudi bo težko prepričati,« je premišljeval Martin.

»Take, kot si ti. Boš videl, vsi Vrhovci bodo pristopili,« je rekel Žagar.

»Seveda, če jim boš ti rekel...« je pomislil Ogradar. Nič več se ni oglasil. Sključil se je in z neko jezo v srcu poslušal, kako bodo začeli z zadrugo.

»Saj je vendar že na pol pripravljeno,« si je mislil, ko je slišal znana imena. »Tonejc pa Žagar, ta dva zalezeta. Pa še Matjažek iz Podgorc in Gornik iz Topola. Prav po nepotrebnem sem prišel z Žagarjem.«

Gospod Andrej je razkladal naprej.

»Tonejc se spozna na kupčijo, za začetek bo dober, dokler ne dobimo pravega poslovodje.

Franc Kavčič: Skrunilci templja. (Foto Narodna galerija.)

Treba bo paziti na vsak dinar. Velikega skladišča od začetka ne bo treba. Tonejc nam bo odstopil svojega. Zdaj ga ne potrebuje več. Še njegov oče ga je postavil. A takrat so bili drugačni časi.«

»Malo pretesno nam bo,« je mislil Žagar.

»Razširiti ga bo treba.«

Martin je molčal. Z neko zavistjo je sodil, da bodo prišli spet samo veliki na prva mesta. Njega ne bo nihče vzel k delu. Še ko so se poslovili in mu je gospod Andrej krepko stisnil roko, je bil ves neodločen in ni zatrdno vedel, kaj bo napravil. Obljubil je pa le, da pride v nedeljo spet.

V svežem zraku se je pa oddahnil. Ko sta šla z Žagarjem navkreber proti Vrhju, se je nekako potolažil.

»Bo že kako,« je dejal. »Da bi le kaj boljše bilo.«

Žagar ni nič odgovoril...

★

Žagarjev Štefan si je ogrnil suktnjo in se napotil proti Dobravi. Ubral jo je kar povprek čez njive in od daleč oprezoval, da ne bi srečal kje

očeta in soseda Ogradarja. Pri Kerinu so imeli še luč. Skozi zagrnjena okna je odsevala zamolkla svetloba. Štefan je stopal v temi ob hišah in se ustavil pri Tonejcu. Poslušnil je. Nekje onstran Dobrave so peli fantje. Štefan je ugibal po glasovih, kateri so. Nato se je zagledal v hišo. Okna so bila tiha in temna. Nasmehnil se je, zavil za hišo in preskočil plot.

Na vrtu je obstal.

Kratka lestev je bila prislonjena k hiši, na njej je stala temna postava. Pritajen smeh se je čul. Nekdo je govoril s Tonejčevo Maričko.

Štefan je stal kot vkopan. Nenadoma ga je obšla vročina, naslonil se je na staro hruško in vzdihnil.

»Kdo je to?« je zašepetal.

Oči so mu iskale po tleh, za njim je bilo pri plotu na pol odtrgano krepelce. Sunkoma ga je potegnil k sebi. Zahreščalo je. Fant na lestvi se je ozrl. Nekaj časa je gledal v temo, nato pa počasi stopal na tla.

Štefan je osupnil.

»Ogradarjev Tone!« se je zganil in spustil krepelce.

Po vasi so prihajali domači fantje in peli.

Tone je vrgel lestev na tla, jo porinil na dvorišče in skočil po vrtu. Štefan je gledal za njim.

»Ko bi bil kdo drugi!« si je zaželel. Stopil je za hruško in čakal, da so šli fantje mimo. Potem je zlezal čez plot in se splazil med hišami iz vasi.

»Kaj naj mu naredim?« je premišljeval. »Naj mu kar naravnost povem? Da me bo zavrnil, s kakšno pravico ga vprašujem? Ali naj ga kje počakam?«

Vendar mu je bilo zoprno, da bi govorili ljudje, kako sta se dala z Tonetom, ko sta zmeraj živela tako prijateljsko. Napravil se je malomarnega, zamahnil je z roko in zavriskal. A glas mu je bil težek in plah, kakor da ga nekaj hudo boli...

2.

Trgovec Miha Hrastar se je oddahnil, ko je stopil iz nizkega poštnega poslopja. Oddal je denar. Počasi je spravljal potrdilo v listnico in obraz se mu je širil v nasmeh in zadovoljstvo. Že davno je prodal blago, plačal ga je šele včeraj. Odvetnik dr. Gorjanec mu je sporočil, da ga bo tožil, če ne plača takoj. Tega bi ne mogel prenesti. Z muko je zbral nekaj denarja. Zdaj bo vse dobro, strah se je umaknil, nekaj časa se ni treba nič bati.

Globoko je dihnil, kakor bi se hotel oprostiti nečesa težkega. Od vseh strani je dišalo po jeseni. Na razpotju so stali trije vozovi, zvrhano naloženi s krompirjem. Ko jih je ugledal, mu je ugasnil smehljaj. Ni mu bilo všeč, da je začel tudi Kerin kupčevati. Hotel je stopiti do voz, a se premislil. Krenil je skoz vas in pred gostilno ugledal župana in krčmarja Kerina in Andreja Potokarja, ki je tudi kupčeval.

»Viš ga!« se je obrnil Potokar. Bledo lice se mu je zmračilo, nekoliko zasmehljivo mu je vztrepetal glas. »Ali imaš denarja! Zmeraj ga nosiš na pošto!«

»Ni dosti!« se je nakremžil Hrastar, a ni pogledal sosedu v obraz. Začel je govoriti o vsakdanjostih, nekam narejeno je oživel. »Cene spet rastejo, tako se sliši, tudi v časnikih je pisano. Mogoče bo konec težkih dni. Toda ljudje ne kupujejo. Trgovina je prazna. Ustavilo se je.«

Kerin zagodrnja nekaj o prekletih davkih, Andrej Potokar molči in strmi v jesenski popoldan. Kaj to, če cene rastejo! Njega vse skupaj ne briga več. Zdi se mu, da teče vse mimo njega, nobena stvar se ga ne dotakne. S kostanjev pred Kerinovo gostilno pada zadnje listje. Vsak list se

lepo zavrti, zadrsi po tleh, skoraj zazveni, tako je suh.

»Listja pa imaš!« vztrepeta Andrej in pokaže gospodarju pod kostanje. Nič mu ni do govora, kar tako mimogrede izpregovori. Sam ne ve, odkod se mu zлива v dušo bolečina.

»Mm,« misli krčmar kar tako, »pada, pada —«

»Pa zdaj bo že boljše,« razlaga Hrastar znova. »Bral sem v časnikih. Meja se bo odprla in les se bo premaknil in živina tudi. Potem se bo tudi pri nas izpremenilo. Počasi se vse izravnava. Tisti, ki so mislili, da bo polom, naj se obrišejo pod nosom. Veš, Kerin, za mizo pri peči se vsako nedeljo natepe kajžarska golazen in kriči, da bo podrla svet. Čemu vznemirjajo ljudi? Župan si postavi se!«

»Tvoj France je zmeraj med njimi,« reče počasi župan. »Bog ve, zakaj si ga pet let šolal, da zdaj straši po vasi.«

Hrastar utihne in čelo mu potemni. Prekleti fant res popiva vse dni. Doma pa delo! Križ je s takimi otroki!

Nekaj časa molčijo, potem se Hrastar spet zbudi in začne govoriti.

»Ni pravih mož tam zgoraj,« pravi. »Ne razumejo sveta, ne poznajo gospodarstva. Druge bi morali poklicati, če bi bilo po mojem.«

Drug drugega hočejo prepričati, da se časi boljšajo. Oči jim zagorijo, vsaka malenkost jih zanima, še Potokar prikimava. Zaupajo si pa vendarle ne. Spogledujejo se in obenem premišlujejo, kako drug drugemu lažejo.

Hrastar je zadovoljen. Seveda, delati je treba, delati, na noben način ne sme odnehati. Treba je garati in kričati. Ljudje dajo precej na kričanje, zdaj so taki časi.

»Saj smo prijatelji,« jim govori. »Dolgo je že, kar smo bili mladi, marsikaj se je izpremenilo, le mi smo ostali. Držati se moramo.«

Obide ga misel, da se bo vse zrušilo, če ne bo njih. Ta misel ni samo v njem, v vseh treh je, samoumevno se jim zdi, da so potrebni Dobravi in da bo brez njih vsega konec.

Tiho gledajo po cesti. Prazna in široka gre proti hribu, pod njim se pa obrne spet k polju. Njive so polne ljudi, pozna jesen in zadnji lepi dnevi jih priganjajo k delu. Kopasti griči počasi rumenijo, tudi v bukovju nad vasjo je vse rumeno. Z razoranih njiv diši po sveži zemlji. Po bregu priganja nekdo voli. Ta trenutek se zazdi vsem, da jih čaka doma še vse polno dela.

»Pridi zvečer!« pravi Kerin Hrastarju.

»Pridem!« prikima. »Vržemo dvakrat. Človek se mora oddahnuti.«

Vesel odide Hrastar skoz vas. Dolga leta so pretekla, preden je prišel do tega, kar je. Moral je delati. Pretolkel je z muko nekaj šol in zasovražil knjige. Kmalu se je znašel in rasel od dneva do dneva. Oče mu je umrl, ostal je sam, pustil je sanje in se zakopal v kupčijo in zemljo. Potem je začel še s trgovino in šlo mu je. Kerin in Potokar sta se vznemirila. Drug drugemu so se smejali in računali, kako bi drug drugega prevarili.

Ko bi le Franceta ne bilo!

Hrastar se je bil zgodaj oženil in zgodaj izgubil ženo. Edinec France je zrasel po svoje. Pet let se je mučil po šolah, ker je kazal, da bo bolj za knjige kot za delo. Pa se ni dovolj hitro pomikal navzgor. Oče ga je vzel domov in ga vlačil s seboj po kupčijah. Fant se jih je oprijel, včasih napravil dobro, še večkrat pa slabo. Na zemlji se pa ni lotil ničesar. Največkrat ga je pa videla Kerinova gostilna.

Nejevoljno je zmajal Hrastar z glavo, ko se je spomnil na vse to. Prišel je do hiše, pogledal okoli nje in postal.

»Da se tak zmešanec ne more prijeti dela, moj Bog!«

»He, kaj bo burja, ne?«

Hrastar se je zganil, vzdignil glavo in pogledal. Pred njim je stal bebec Nace Frnatek in se nedolžno smehljajal. Dolgi lasje so mu vihrali izpod klobuka, veter se je igral z njimi.

»Kaj bi rad, Nace?«

Bebec je mencal, se prestopal z noge na nogo. Kaj bi rad? Blede ustnice so se mu še bolj ukri-vile.

»Zima, hehe, zima...«

»Seveda,« je prikimal Hrastar. »Seveda, zdaj bo zima, potem pa pride spet pomlad. Tako se pač vse na svetu vrsti.«

»Hehehe!«

Frnatek je začel hitreje mencati z nogami, obenem so se mu zganile roke in začele udarjati, kot bi tolkel po nevidnem bobnu. Nekaj ognjenega mu je zalilo telo. Oči so mu zažarele, rade bi kar naravnost zakričale nekaj drznega. Zdaj se je pa Hrastar zbudil. S pritajeno skrbjo se je ozrl v bebca in rekel nejevoljno:

»Kaj pa počenjaš, Nace?«

Norcu so se razširila usta in pojoče je povedal:

»Prvič, drugič! Kdo dá več?«

Hrastar je v trenutku razumel vse do zadnjega. Tista bridka podoba poslednjega, kar more človeka njegove vrste zadeti, ga je pretresla, da je poblede in zaškripal z zobmi. Komaj zadrževana jeza je vzkipela in bušila v hripav krik:

»Prekleti norec!«

Z vso naglico je planil nadenj. Toda Nace Frnatek je bil že daleč na cesti. S presunljivim glasom je pel:

»Prvič, drugič, tretjič! Kdo dá več?«

Ko je priletelo za njim poleno, se mu je spretno umaknil in stekel do prvih hiš. Tam se je pomiril, se obrnil in gledal proti Hrastarjevimi. Gospodar je stal na cesti, jeza ga je pogrela, da ni čutil burje, ki se je znova budila nad Rebrijo. Bebec se mu je smejal, mu mahal z rokami v pozdrav, ko pa je videl, da ga nihče ne gleda, se je napotil počasi proti cerkvi in mrmral sam s seboj.

»Norec, norec!« se je grizel Hrastar. »Kaj mu pride na misel. Kdo je že slišal kaj takega!« Oprezno je pogledal po sosednih hišah, če ga je kdo videl. Nikogar ni bilo. Stopil je v hišo.

»To se ne sme zgoditi,« je pomislil, ko je pogledal veliko napisno desko nad vrati: Mihael Hrastar, trgovina z mešanim blagom in deželnimi pridelki.

»Le kaj ga je obsedlo?« ga je motil ves čas bebec.

Odprl je vrata v trgovino. Mlada prodajalka Fanika se je zganila.

»Ni nikogar?« je zamrmral in znova zaprl vrata za seboj.

V kuhinji je pripravljala teta večerjo. Prišla je, ko mu je žena umrla, in ostala pri hiši. Molčeca in delavna je bila, kot nalašč zanj.

»Polona,« ji je rekel, »ali so vsi v Logeh?«

»Vsi,« je potrdila. »Za Franceta pa ne vem, kje je.«

Molče je stopil na dvorišče. Zapodil je kokoši, ki so se lovile okoli hleva, in stopil v hlev. Lisec je zarezgetal, štiri krave so obrnile glave. Potrepljal jih je po glavah, posebno junca v kotu.

»Kmalu pridejo, kmalu!« se je poslovil. Stopil je čez vrt do prvih njiv. Oči so se mu smehljale, ko je gledal svojo zemljo.

»Kako se vse drži hiše! Nihče ne more reči, da ne spada k njej. In potem še v Logeh!«

Pa spet se je spomnil bebca.

»Kaj mu je le prišlo na misel?«

Skrivaj je pa vendarle računal, kako veliki so dolgovi skupaj. »Dve sto tisoč bo v posojilnici, prav toliko imam pri trgovcih. A še zmeraj ostane za dober grunt. Če se seveda kaj izpremeni. Izpremenilo se pa bo, saj drugače biti ne more...«

Skoraj potolažil se je.

»Saj ne vedó drugi, kako je, bom že gledal, da uredim o pravem času.« (V drugo naprej.)

LESEN KRUH

Tak je bil Adam Žuk, ne dober ne slab. Tak je bil, kakor so pač navadno ljudje, ki pozimi in poleti težko delajo, se mučijo in ubijajo z lesom od zgodnjega jutra do pozne noči. Pa tudi razmišljaj ni nikoli o tem, kakšen je. Za take neumnosti ni imel časa. Vlačil je, valil in garal do smrtne zmučenosti vse božje dneve, pa vendar ni imel nič od vsega tega. Ko je ob koncu tedna dobil denarce, je stopil v najbližjo krčmo, sédel za mizo in jih navadno vse do zadnjega vinarja — zapil.

Nekoč se mu je to prigodilo prav na sveti večer. Zasedel se je v neki drvarski krčmi in ko je takole okoli polnoči odhajal, je bil pijan ko mavra. Noge so se mu opletale z ene strani na drugo, jezik prav tako, glava pa, težka kot mernik, mu je nihala na voljnem vratu. Toliko je pa le še bil pri zavesti, da je spred konja pobral seno, ga naphal v vrečo, se potem skobacal na sedež, se na široko razkoračil in za bajto skozi jelov gozdič pognal v sosedno vas.

Snega je to zimo bilo več ko navadno. Zapadel je šele pred kratkim, zato pot še ni bila zgažena. Jelovje, pokrito s snegom, se je skoraj zlivalo z zemljo, le kjer se je sneg osul, so molile vejice bistre glavice iz skritih, s temo nastlanih skrivališč. Nebo je bilo oblačno, vendar je v gozdiču vladala dovolj velika svetloba, ker je mladi sneg širil po okolju neko posebno svetlobo. Pokrajina, poplavljen s to svetlobo, obenem z lahno začrtanimi obrisi gričev, ki so se zgubljali v dalji, je bila kakor iz pravljičice. Veter ni zapihal, potoček ne zaklokotal, vse je bilo negibno in brez glasu, zdelo se je, kakor da je izklesano iz marmorja. Le sanke so zdaj pa zdaj zaškripale, ko so v ovinkih bredle skozi sneg, zvonec — drobni kraguljček iz medenine — je na vratu utrujenega konja osamelo in enolično zvenel cin-ci-lin-cin, cin-ci-lin-cin... Ko pa ni našel trdne opore, ob kateri bi se v odmevu odbil, je tiho utonil v morju snega kakor v pernicah. Utrujeni konj je včasih obstal, se v zadregi ozrl okoli sebe in tedaj je bila tišina še večja. Kot nekaj neskončnega, tesnobnega je padala ta tišina na ušesa in dramila Adama Žuka iz dremanja, tako da je vedno znova dvigal bič in vpil: »Hi, hi!...«

Bila sta že dobršen kos poti za dolnjim mlinom, ki je zaspano, kakor zaklet, stal nad cesto. Ni klopotal, s kolesa odvrnjena voda ni padala in šumela kakor navadno. Bil je nem in tih, in menda prav zato je Adam Žuk kar tako pogledal

čez rame nazaj. Saj niti ne na mlin. Pogledal je kar tako čez rame, nehote, kakor da bi se hotel prepričati, ali ni zgubil vreče s senom.

Ni je zgubil.

Vreča je ležala tam na zadnji premi, privezana z verigo. Toda... Kaj je to?... Ali ga oči varajo ali kaj?... Adam Žuk je pogledal natančneje in... Kakor da bi na vreči sedel nek otrok v belem kožuščku, s svetniškim sijem okoli glave. Ročice si je potisnil nekam pod pazduhe, kot bi mu bilo mraz, smehljal se pa ni, kakor se navadno smehljajo takile otroci. Sedel je sključeno na vreči in žalostno gledal v Adama Žuka.

Adam Žuk si je z dlanjo pomencal oči, pogledal še enkrat, a ko privid ni zginil, s presenečenim glasom vzkliknil:

»No... Jezus!... Mar si res ti?...«

»Da. Jaz sem,« je odgovoril otrok.

»Kje si se pa vzel?« je planilo iz Žuka.

»K vam grem. Že zdavnaj bi moral biti tam, toda ti si se zakasnil...«

Te besede so bile že kakor karanje. Adam Žuk je začutil, kako je ta žalostni, očitajoči glasek prešinil njegovo dušo, kako mu je pretresel srce. Res!... Zakasnil se je... Danes je sveta noč... Žena ga čaka, otroci ga čakajo, on pa ima še celo uro do vasi, do doma... Pa če bi bilo samo to! A je še nekaj hujšega. Ves denar je zapil in zdaj se brez vinarja pelje domov, pijan kakor snop.

Spačil je obraz Adam Žuk. Hotel je pljuniti nad samim seboj in samega sebe ozmerjati. In najbrž bi to tudi napravil, toda domislil se je, da bi to ne bilo lepo. Prav res ne! Saj pelje vendar samega Jezusa! A nekaj je vendarle moral storiti. Podoben veliki črni sovi se je tedaj spustil s sedeža na vrečo k Jezusu, se sključil sam vase, postal čisto majhen in s skesanim glasom ponovil:

»Zakasnil sem se...«

»Tudi napil si se...«

»Tudi napil sem se...« je priznal Adam Žuk skoraj jokajoč.

A Jezuška ni posebno ganilo Žukovo kesanje. Uprl je vanj svoje nekam ogorčene oči in ga z jeznim glasom vprašal:

»Pa zakaj si se napil?«

Adam Žuk je sklonil glavo in molčal. Potem pa je čez dobršen čas rekel z votlim glasom, kot da prihaja iz vodnjaka:

»Če bi jaz vedel...«

»Če bi jaz vedel...« se je nasmehnil Jezus s trpkim nasmehom. »Če bi jaz vedel... Kdo pa naj bi to vedel?«

Vprašujoče je pogledal nanj in Adam Žuk bi se pod tem pogledom najrajši vdrl v zemljo.

Fr. Kurz pl. Goldenstein: Sv. Janez ob Bohinjskem jezeru. (Foto Narodna galerija).

Grozno ga je to zadelo! Glej, napil se je, pa — ne ve, zakaj se je napil... Kako je to mogoče? Kako?

Mogoče niti ne bi bil odgovoril, toda v tej tihi noči, v tem strahotnem molčanju, ko ni bilo slišati drugega kot škripanje krivin in enolično zvenketanje cin-ci-lin-cin medenega kraguljčka na vratu utrujenega konja, se je njegov pogled obrnil v notranjost, se zapičil v dušo in razvnel v njej misli kakor ugaslo žerjavico. Jezik mu je strašno otekel, besede so zazvonile v ustih in se proti volji začele valiti na dan kakor povodenj velikih, od smole zamazanih pesti, ki so iskale vrat, iskale izhoda iz tega nemogočega, lesenega življenja.

»Zakaj sem se napil?« je z zobmi strl prvi stavek o zamotanem vzroku svoje pijanosti. »Povem ti, če hočeš vedeti... Povem!... Vem, da mi boš težko pritrnil. Res težko! Ker vi tam v nebesih... Eh! Kdor ni živel v gozdu, kdor ni prevažal lesa, vem, da mu je težko razumeti, da se ga tolikokrat do pijanosti naberemo. Toda...«

Adam Žuk je na široko zamahnil z roko. Tudi pljunil je, kakor da bi vse skupaj ne bilo vredno besede. No, čez kratek čas se je pa vendarle spet obvladal in z nekim mirnejšim, tišjim glasom nadaljeval:

»Poletje ali zima zame! To je vse isti pes!... V temi vstajam in v temi odhajam v gozd... No, poleti bi še šlo. Toda pozimi, ko zmrzuje, da kar poka... Pri moji veri, to je pasje opravilo, kopati les izpod snega, openjati ga z verigami, trgati ga iz ledu in vsak trenutek čakati, da ubije tebe ali konja. Roke ti pri delu otrpnejo, ušes in nog ne čutiš... Ves si tak kakor ta les, ki ga voziš. Greš, vpiješ nad konjem, potiskaš v klanec, da ti sklepi pokajo... Vso pot ne slišiš drugega ko samo preklinjanje, ne vidiš drugega ko same kole, kako treskajo konjem po hrčanju, kako se kobile radi izmučenosti pred časom žrebijo ali crkajo po jarkih, kako les pritiska ljudi ob ročice in jim lomi ude... A kaj zaslužiš na dan?... Nekaj piškavih kron. Nič!«

Zdelo se je, da bo Adam Žuk zaklel, kot znajo samo drvarji in vozniki: prav robato in debelo.

Pa ni zaklel. Samo usta so se mu našobila kot na jok in pred očmi se mu je zameglilo. Sedel je tako trenutek, stokajoč sam pri sebi, no, potem pa si je z rokavom otrl oči, zasmrkal in nadaljeval z glasom, kot da prihaja iz neizmerne daljave:

»Les, les in ves božji dan les. Mraz v rokah, mraz v nogah, mraz v srcu... Prideš do vasi trd ko cepec, dobiš nekaj piškavih kron in — ali se ti ne zahoče, da bi se malo ogrel?... Ali se ti ne zahoče, da bi se malo porazgovoril?... Ej, zahoče se ti! In to tako zelo zahoče, da te niti sto konj ne bi zadržalo. Greš v krčmo, naročiš, izpiješ in čutiš, kako se ti vse znova ogreva, prebuja, kako znova začenaš živeti in čutiti, da živiš... Vi tam v nebesih... Eh! Kaj vi veste o našem življenju tu doli, v gozdovih. Gozdovi tam pri vas, v nebesih, so krasni: poleti zeleni, pozimi beli. Mi, tu spodaj, v teh gozdovih... Tepemo se z lesom in jemo lesen kruh. Trd je ta kruh. Trd, zares, pri moji veri!... Zobe si lomimo v njem, življenje lomimo v njem. In zato nam pride tako prav, če moremo včasih vsaj za trenutek pozabiti na njegovo trdoto. Dobro ti de, če pozabiš na revščino, na trpljenje in še celó na to, da si na svetu.«

Adam Žuk je sklonil glavo in molčal, Jezus pa ni odgovoril, samo malce se je nagnil na stran, kot bi se hotel priviti k temu črnemu možaku. In tako sta se drug poleg drugega peljala skozi belo noč, se peljala dalje in dalje proti domu, spremljala pa ju je strahotna tišina, v katero je samo zvonec nekje na vratu utrujenega konja vpletal vesel trak medenega: cin-ci-lin-cin.

Vinko Beličič

Z I M A

*Sneg prši spod sivega neba,
suho listje tiho, tiho šušlja.
Ptice so v vejevju onemele.
Kmalu bodo bele
puste ravni.*

*Spet brnijo zvonovi za gozdom onkraj poljá,
kot da nekdo z dušo na strune igra,
vriskajo, tožijo udarci, v mračnih globelih
odmevajo,
drugi lahnó jim odpevajo
od vseh strani.*

*Skozi tišino plavajo prav do srca
in hladé nemirne želje, ki so tam doma.
Mehki hlad snežink mi boža lica.
Toplo mi je, ni več klica
prejšnjih dni.*

Sonja Sever

LENA MRAVLJICA CICI

Sredi velikega, temnega gozda je stalo lepó zgrajeno mravljišče. V njem je kraljevala in zapovedovala stroga, a pravična kraljica. Že zgodaj zjutraj je vsaki mravlji odredila delo za ves dan, zvečer pa, ko je zahajalo sonce, je moralo biti vse izvršeno. Tako so nekatere mravljice morale skrbeti, da je bilo v shrambah vedno dovolj hrane. Zato so ves dan begale v gozd in vlačile domov najrazličnejše prigrizke. Druge zopet, tako zvane gospodične, so doma negovale in hranile otročičke, ki so sladko spali v svojih posteljicah. Z mehкими jezički so skrbno prale svoje neboglence, zračile njihove postelje in jih, kadar je zunaj sijalo toplo sonce, nosile na sveži zrak, da so se ogreli. Druge zopet so neprestano zidale; kajti v tako umetno zgrajeni stavbi, kakor je mravljišče, je pač vedno treba kaj popravljati in tudi dozidavati, ko otročički kar rastejo. Dalje so bile v mravljišču tudi sobarice, ki so s svojimi tankimi nožicami tako pridno čistile, pometale in brisale tla, da se je vse svetilo ter bliskalo, tako da tej državici ni bilo treba nobene druge razsvetljave. Najbolj ugledna in spoštovana pa je bila pač stroga policija. To so bile mravlje, ki so imele nalogo, da pazijo prvič na kraljico, drugič na otročičke, da jih kdo ne ukrade, kar bi se prav lahko zgodilo, in tretjič so morale stražiti pred vrati, da ne bi vdrl v državico sovražnik. Da so pa mogle to odgovorno delo dobro vršiti, so vedno nosile s seboj ostro sulico, s katero so se branile ali pa po potrebi tudi napadale. Gorje tistemu, ki se jim je zameril ali jim je bil izročen, da ga kaznujejo.

Tako je bilo v mravljišču sredi temnega gozda. Vse je pridno delalo od prve zore do poznega večera. Nobeni mravljici ni padlo v glavo, da bi lenarila ali postopala.

Zgodilo pa se je nekoč nekaj strašnega. Najmlajše mravlje so že toliko dorasle, da so morale zapustiti svoje premajhne posteljice in se tudi lotiti dela. Kraljica jim je odredila najprej lahko delo, ker so bile pač še majhne. Ko pa je vladarica zvečer po stari navadi vprašala, ali je vse v redu, ter šla pregledovat svojo državico, so se ji zapletle nožice v drobno travo, ki je nemarno ležala na tleh. Kraljica je padla in se ranila. Kako so se vse mravlje prestrašile! Takoj so priskočile in pomagale kraljici. Ta pa je strogo vprašala: »Kje so tiste, ki ne znajo pošteno pometati?« Vse mravlje so se tresle od strahu, nobena si ni upala spregovoriti niti besede. »Kaj?« je jezno zvenel za-

zapovedujoči glas kraljice. »Ali mi nihče ne bo odgovoril? Kje so tiste, vprašam še enkrat?«

Tedaj se približa kraljici zelo stara mravlja in pravi s slabim in tresočim se glasom: »Velika vladarica, oprostite! Naši malčki so še malo nerodni.«

»Nerodni naši malčki? Ne, leni so! Takoj naj pridejo predme!« ukaže kraljica strogo.

Mravlje so se spogledale, ker malih ni bilo videti nikjer. Kraljica je že nestrpno udarila z zdravo nogo ob tla in zapovedala: »Naj pridejo takoj sem!«

Vse je bilo tiho.

Tedaj se zopet približa najstarejša mravlja in reče z obupanim glasom: »Velika kraljica, malih ni tu.«

»Kaj, ni jih tu? Takoj jih poiščite! Pojdite po vsej državi in preiščite vse sobe in izbice. A hitro!«

Mravlje so se urno razbežale po mravljišču in pretaknile vse kote in vse izbe. Ko so končno prispele do velike shrambe, so prestrašene obstale. Shramba je bila vsa v neredu, vse je bilo razmetano po tleh, najboljših jedi pa ni bilo več, malčki so jih pojedli. »Joj nam, joj nam,« so glasno zajokale vse mravlje. »Kako so malčki požrešni! Joj nam, joj nam, kaj bo rekla kraljica!«

Kraljica se je zelo zavzela, ko je zaslišala glasno jokanje in javkanje svojih mravelj. Naglo se jim je približala in kakor okamenela obstala pred izropano shrambo. Kaj takega se še nikoli ni zgodilo v tej državi mravelj, vsaj kar ona vlada ne! Po dolgem molku je dvignila žezlo in z zapovedujočim glasom poklicala policijo.

A policija je imela prav tedaj pred glavnim vhodom težek boj: debel hrošč je silil v državo. S svojimi velikimi škarjami je podrl že cel ogel stavbe, katerega so svoj čas mravlje zgradile s tolikim trudom. Hrabra policija se je odločno borila, toda brez uspeha. Temu debelokožcu ubodi niso mogli do živega, njegov oklep je bil za njihovo orožje neprebojen, kakor da je iz jekla. Policija je že mislila, da je vse zgubljeno. Iznenada pa je priletela z bližnjega drevesa velika ptica, zgrabila nepridiprava hrošča in ga odnesla pod oblake.

Franc Kavčič: Rimska vrata v Trstu. (Foto Narodna galerija.)

»To je pa res čudež!« pravi pridna policija enodušno, pohiti h kraljici in ji sporoči o veliki nevarnosti, v kateri je bila še pravkar vsa država. Vladarica je pozorno poslušala, čez čas pa zopet dvignila žezlo in ukazala: »Sedaj poiščite tatove.«

Policija, še vedno v bojni opravi, je odbežala, da izvrši povelje. Po dolgem iskanju po vsej državi so čuvarji miru in reda šli pogledat še v spalnice, ki so bile čez dan vedno zaklenjene. Že od daleč so slišali glasno smrčanje. S silo so odprli vrata. Nudil se jim je nenavaden prizor. Vse posteljice so bile polne debelih, presitih trebuščkov. Celó stroga policija se je morala smejeti, ker slika je bila res smešna. Ko pa se je zopet zresnila, je stopila po vrsti od posteljice do posteljice in položila vse požeruhe na hladna tla. Kako so se malčki začudili, da z njimi tako nemilo ravna in jih končno ženejo celó pred kraljico.

Pred njenim najvišjim sodnim stolom je bilo obilo jokanja in stokanja, toda vladarici ni bilo do šale. Dala je policiji strogo zapoved, da še isti večer spodi vse tatove iz mravljišča v temni gozd. Policija je že hotela izvršiti zapoved, ko se vrže pred kraljico na kolena prav majhna mravlja in s tankim, obupnim glaskom zacvili: »Cici, cici, ne ubij nas, cici, cici, ne ubij mojih sestic! Samo jaz sem kriva, samo jaz, cici.«

Ko je kraljica zagledala pred seboj mravljico Cici in slišala, kako se sama obtožuje, da bi s tem rešila svoje sestrice, je po dolgem molku spregovorila z mehkim glasom: »No, dobro! Naj vam bo odpuščeno za tokrat. Toda pomnite, da samo za tokrat! Zato pazite in bodite pridne in delavne!«

Nato je odložila žezlo, znak svojega kraljevskega dostojanstva, vzela travico in si obrisala solzo. Mala Cici pa je od veselja zaplesala in zacvilila s tankim glaskom: »Cici, cici, naša dobra kraljica naj živi, cici, cici.« Tudi druge mravlje, mlade in stare, so bile srečne in so navdušeno klicale: »Naj živi naša kraljica, modra in dobra vladarica! Naj živi!« Tako se je z velikim veseljem končal ta sicer tako resni in žalostni dan.

V mravljišču je šlo nekaj časa vse po volji, kraljica je bila zadovoljna, malčki so pridno delali in Cici je pri delu vedno pēla svoj cici. Toda ta lepi čas ni trajal dolgo. Malčki, posebno mravlja Cici, so prehitro pozabili na svoj prvi strāh. Delali so vsak dan manj in manj, pač pa postopali vedno več in več in bili pridnim mravljam v nadlego. Prišlo je celō že tako daleč, da je to nekega dne opazila tudi kraljica: bila je priča, ko si je neka pridna mravlja skoraj vse nožice polomila, ker se je s težkim bremenom spotaknila nad takim lenuhom postopačem. To je kraljico tako razjezilo, da je takoj poklicala strogo policijo in ji izročila krivca. In ta krivec je bila mravlja Cici. Nobena njena prošnja ni nič pomagala, zaman je bil tudi jok in stok. Vladarica je mirno rekla: »Ljubi otrok! Kar sem rekla, se mora zgoditi. Svoje besede ne bom prelomila. Prvič si nepopoljšljiva potepuška, drugič pohujšuješ tovarišice in tretjič v državi, kjer morajo vsi delati in tudi res radi delajo, za lenuhe ni prostora.« Kraljica je dvignila žezlo in dala zadnji znak. Stroga policija je zgrabila jokajočo mravljico, prestrašeno Cici, jo vrgla iz mravljišča in z ostrimi sulicami zapodila v temni gozd.

Cici je bežala vedno dalje in dalje, dokler ni končno dospela do drugega mravljišča. Tu je rahlo potrkala.

»Kdo je?« se je od znotraj zaslišal rezek glasek. »Kdo nas moti v spanju?«

»Jaz sem,« odvrne Cici, »sirotica, ki se je v gozdu zgubila in ne zna poti domov. Prosim, odprite in pustite me noter!«

Vrata se počasi odprō in na dan prileze rdeča mravlja. Ko pa zagleda črno Cici, jo zavrne z odločnim glasom: »Draga moja, tu ni zate prostora! Saj si vendar navadna črna mravlja. Pojdi, odkoder si prišla. A potem si zapomni še to: poštene in pridne naj bodo tudi črne mravlje. Rdeče ob tej pozni uri ne lazijo okrog. Z Bogom!« In že je začudeni Cici pred nosom zaprla vrata. Mravljiči ni preostalo nič drugega, kakor da se napoti dalje. Žalostno se je vprašala: »Kje bom danes spala?« Sama je bila v temnem gozdu, vsak čas je ob kaj zadela, sedaj ob kamen, sedaj ob polence

ali korenino. Vsa je bila že ranjena in opraskana. Tedaj je nenadoma zagledala pred seboj velikansko mravljišče, tako veliko, da ni bilo videti ne konca ne kraja.

»O, tu bo pa dovolj prostora zame, tu me ne bodo spodili,« si reče mala Cici in čvrsto potrka na velikanska vrata: »Bum, bum, bum.« Toda nihče se ni oglasil. »Bum, bum, bum,« potrka močneje, toda zastonj, nič se ni zganilo. Tedaj nestrpno pobere velik kamen in začne tolči z njim po durih, da je odmevalo vse mravljišče. Nenadoma se z močnim treskom odprō velikanska vrata, v njih se pokaže mravlja velikanka z dolgo, ostro sulico in z gromovitim glasom zahrešči nad Cici: »Kaj pomeni to razbijanje sredi noči? Kdo si upa motiti nas v sladkem spanju?« Ko je mala Cici zagledala mravljo velikanko z dolgo, ostro sulico, se je tako prestrašila, da je štrbunknila v jamico, iz katere se je skobacala šele po dolgem naporu, ko so bila vrata že zopet zaprta. »Hudo je na svetu,« je zastokala mala brezdomka, bridko zajokala in se z izmučenimi nožicami odvlekla dalje.

Privlekla se je do velike gobe in mislila prenočiti kar pod njo. Stisnila se je v kotichek pod klobukom in zaprla trudne oči, A ni še zaspala, ko je zaslišala poleg sebe težko dihanje in sopihanje. Dvoje okroglih oči na dolgih palicah jo je prav začudeno gledalo, kakor da bi hotele reči: »Kaj pa delaš ti tukaj? Ne veš, da je to moj dom? Zgini!« Bil je to gospod polž, ki se je danes malo zakasnil in ni pokazal nobene dobre volje, da bi delil svoj dom z Bog ve kakšnim potepuhom. »Fu, fu!« je sopihal in uboga Cici je od strahu pobegnila.

Ko je tako tekla po temnem gozdu, se je z glavico močno zadela ob drevo in ni mogla več naprej. Šele čez čas, ko se je zavedela, je zlezla na drevo in se skrila pod skorjo. »Tu je res prijetno,« je pomislila Cici. »Lepo bom spala in oni neprijazni polž tudi ne bo mogel do mene.« Potem se je malo ogledala po velikem praznem prostoru in kmalu opazila, da ni sama, ampak da je okrog nje vse polno spečih živalic: kukcev, drobnih črvičkov in nežnih gosenic. »Te živalce mi niso nevarne,« si zadovoljno reče mala mravlja in kmalu sladko zaspila. In res se mala Cici ni motila: mirno je spala vso noč v tej mešani družbi.

Navsezgodaj pa je nekdo trdo trkal na vrata njene spalnice. Tolkel je po skorji, in to tako močno, da so se vse živalce prebudile in pobegnile pod skorjo na nasprotno stran drevesa. A zaspala mravlja ni vedela, kaj pomeni trkanje, zato je urno pobegnila z njimi. Ko pa je vsa družba srečno prispela na drugo stran, je že zopet tu

Josip Tominc: Družina Mosconovih. (Foto Narodna galerija.)

nekdo trkal, in zdaj tako močno, da se je v skorji naredila luknja. Prestrašene živalce so zopet pobegnile nazaj na staro mesto. Toda niso se še pošteno oddahnile, ko je že zopet tu potrkalo, tako da so morale zopet pobegniti. Tako je šlo brez konca in kraja. Tekale so sem in tja in mravljica si je vsa upehana končno mislila: »Dovolj imam že tega neumnega beganja. Rajši stopim pogledat, kdo trka.« Previdno je zlezla k luknji in vprav hotela pogledati iz nje, ko se je prikazala dolga, mehka stvar, namazana z lepilom. Bil je jezik žolne, ki si je že v zgodnji uri iskala hrane pod drevesnim lubjem. Gorje! Na dolgi jezik se je prilepilo že mnogo živalic, a mala Cici je imela še srečo, da se je ujela na to lepilo le z zadnjimi nožicami. Nevarnost je bila velika. Če se ne bi s skrajnim naporom osvobodila, bi tudi ona z drugimi vred odromala v želodec večno lačne ptice. Komaj se je rešila. Naglo se je spustila z drevesa na tla.

Gozd je bil še teman, sonce še ni vzšlo in mrak je še čepel pod drevjem, mala Cici pa je bila še zaspana. Zato je zlezla v prvo prazno slamico, ki je ležala na tleh, in spet zaspala. Spala je dobro in celó lepo sanjala. Bile so prečudne sanje. Prikazala se ji je kraljica, vsa dobra in prijazna, jo dvignila k sebi in zaplesala z njo, da se je vse

okoli nje začelo vrteti. Kako je bilo lepo! Plesali sta dolgo in vedno hitreje, vedno hitreje, da je mala Cici že začela prositi: »Nikar, draga kraljica! Dovolj je, v glavi se mi vrti, prosim, dovolj, dovolj!« Toda kraljica jo je zavrtela še bolj in mravljica je glasno zakričala: »Kraljica, ne več, ne več!« in se prebudila.

Kraljice ni bilo nikjer več, njej pa se je še vedno vse vrtelo. »Kraljica, kraljica!« je ponovno zaklicala, toda odgovora ni bilo, slišala je samo žvižganje in zavijanja silnega viharja in začutila, kako jo vrtinec obrača in premetava, kakor jo je prej kraljica v plesu. Od močnega vrtenja je padla v nezavest. Prebudila se je šele, ko je slamica obležala visoko gori v strešnem žlebu vaške cerkve, kamor jo je zanesel silni vihar.

Vrabci, ki so čepeli v žlebu v zavetju, so kričé modrovali o viharju. Najbolj glasen kričač je trdil, da je sedaj po tem hudem vetru pač vse narobe, da je sedaj spodaj, kar bi moralo biti zgoraj, in zgoraj, kar bi moralo biti spodaj.

»Kako to misliš, kako to misliš?« vpraša glasno drugi kričač in sili v ospredje.

»Kako! Kako!« kriči nato prvi. »Čisto preprosto, čisto preprosto! Le krog sebe poglej! Na primer ta slamica tu ne spada v naš žleb.«

»Saj res, saj res!« so kričali vrabci vse vprek in radovedno pogledali slamico.

»Nič zato, nič zato, pa ji pomagajmo,« kriči neki posebno pameten vrabčič. »Zgrabimo jo in jo vrzimo dol in vse bo spet prav.«

»Saj res, saj res!« vpijejo vsi vrabci in se že poprimejo dela.

Uboga Cici je vsa v strahu in joče: »Dobra kraljica, pomagaj mi! Če me kdo od vrabcev zagleda, me pri priči pozoblje.«

In res je prišla pomoč. Nad cerkev je priletel jastreb in brrrr! so pobegnili vsi vrabci.

Kako je bila mravljica vesela, ko je videla, da ni več nevarnih kričačev! Sonce je vroče pripekalo, mala Cici pa je postala lačna. Iskala je v žlebu hrane, lezla sem in tja, gor in dol po strehi in po žlebu, zaman: nikjer ni mogla najti niti kapljice vode, da bi si pogasila žejo. Od silne vročine, lakote in žeje je končno vsa oslabela zlezla nazaj v slamico in tu čakala neizogibne smrti. Še enkrat se je zamislila v svojo strašno usodo, debele solze so ji tekle po obrazku in srce se ji je stisnilo, ko se je spomnila svojega lepega doma, dobre kraljice in ljubih sestic. Glasno je zastokala.

Ko je tako žalostno jokala pred vhodom v svojo slamico, ji pade iznenada izpod neba debela kaplja naravnost na nos. Kolika sreča! Precej jo je posrebala, počakala na drugo in tretjo ter pila in pila. Kapljic je bilo vedno več in več, padale so vedno gosteje in gosteje, dokler se ni vlila močna ploha. Žleb se je napolnil z deževnico, ki je pograbila slamico in jo klu! klu! klu! odnesla po odvodni cevi na cesto. Tu se je voda valila naprej in naprej, hitela po ulici, čez vrtove in travnike do prvega potoka in nesla slamico na prekopicavajočih se valovih. Potok se je penil in šumel, valovi so pograbili slamico in jo metali sem ter tja. V takem divjem valovanju je uboga mravljica kar prenehala misliti. Zavedela se je, ko je bilo okoli nje zopet vse mirno. Tedaj pa jo iz neposredne bližine zbudi glasno kvakanje. Radovedno je pokukala iz slamice in koliko veselje! Slamica je pravkar priplavala k zeleni obali tihega jezera. Mala Cici je hitro zlezla na prvi cvet, ki je sklanjal svojo lepo glavico nad vodo, in pohitela na zeleni travnik, kjer so jo pisane cvetlice z opojnim vonjem vabile na sladki med. Cici se ni dala prositi. Pohitela je od cveta do cveta in se nasrkala tega božjega napoja. Ko se je do dobrega okrepcala, se je vesela zahvalila Bogu in s tankim glasom zapela: »Cici, cici!«

Tedaj je nedaleč v travi zastokala pridna mravlja pod težkim bremenom in vzdihnila z iz-

mučenim glasom: »Ta kos je pa prevelik zame. Da bi mi vsaj kdo pomagal!«

Te zadnje besede je slišala mala pevka Cici, prišla k pridni mravlji in jo vprašala z boječim glasom: »Ali smem pomagati?«

»Prosim, prosim, če si tako dobra, zelo ti bom hvaležna,« je zadovoljno rekla pridna mravlja.

Mala Cici je zagrabila tako močno, da se je mravlja začudila in si mislila: »Ta je pa res pridna. Da, da, kakor pri petju tako pri delu.«

V dvoje je šlo laže in hitro sta se približali mravljišču sredi temnega gozda. Ko ga je mala Cici zagledala, bi najrajši glasno zavriskala. Od same sreče ji je hotelo počiti drobno srce. Saj to je bil vendar njen mili dom in v njem je dobra kraljica ter ljube sestrice! Svetle solze so ji prišle v oči, rada bi vse objela in pritisnila na svoje presrečno srce. A čez nekaj časa je rekla z žalostnim glaskom: »Sestrica, sedaj pa ne moram več naprej!«

»Zakaj ne?« je začudeno vprašala pridna mravlja in dodala: »Samo še ta mali košček poti pa sva na cilju. Daj, pomagaj, potem se pa lahko vrneš.«

»Ne smem naprej,« reče s solznimi očmi Cici. »Verjemi, sestrica, rada bi ti pomagala, a res ne smem.«

»A zakaj ne bi smela?« vpraša mravlja še bolj začudeno.

»Jaz nisem bila pridna,« plane drobna mravljica v jok in preko drobnega obrazka se ji vlijejo solze.

»Kaj praviš? Da nisi pridna?« reče začudeno pridna mravlja. »Saj to ni res. Ko si mi pa tako lepo pomagala. Kako ti je ime?«

»Jaz, jaz,« jeclja s tresočim se glasom revna mravljica, »jaz sem Cici.«

»Ti si Cici, naša mala Cici, ki smo jo vse imele tako rade, ki je bila vedno vesela in je ves božji dan pela? Ti si Cici, za katero smo mislile, da je že davno mrtva?«

»Jaz, jaz še nisem umrla,« je ihtela drobna mravljica Cici.

Pridna mravlja je vsa srečna objela najdeno sestrico, jo poljubila in rekla: »Malo potrpi, takoj se vrnem!« Že je odhitela naravnost h kraljici. Ta ni bila malo začudena, ko je zagledala pridno mravljo tako brez sape. »Kaj se je vendar zgodilo?« je v skrbeh vprašala vladarica.

»Velika kraljica, tako sem srečna! Našla sem zgubljeno sestrico.« In je v eni sapi hitela praviti, kaj se ji je prigodilo. Končala je: »Predobra kraljica, pred vrati je naša mala Cici, vsa slabotna in shujšana. Nisem je prepoznala, tako je revna.«

Kraljica se je globoko zamislila. Čez nekaj časa je vzela v roko žezlo in rekla z mehkim glasom: »Pojdi in ji reci, naj pride!«

Mravlja od sreče ni nič gledala predse in je v urnem teku podrla vse, na kar je naletela. Že od daleč je klicala: »Cici, Cici, kraljica te čaka. Vse ti bo odpustila. Pojdi hitro, nič se ne boj, vse bo zopet dobro.« Nato je čvrsto prijela svojo sestrico in jo peljala h kraljici.

Ko je vladarica zagledala slabotno, tresočo se mravljico pred seboj na kolenih, jo je zbolelo srce, dvignila jo je k sebi, jo objela, nežno poljubila in vprašala z mehkim glasom: »No, no, Cici, ti moj drobni otrok, kako ti je bilo v daljnem tujem svetu?«

Cici ni mogla spregovoriti niti besedice. Objela je dobro kraljico in krčevito zajokala.

»No, no, ti naša drobna Cici, ne joči toliko, kaj je bilo res tako hudo? Vse bo zopet dobro. Pri nas ostaneš. Slišala sem že, da si bila pridna, zato ne joči! Kajne, zvečer nam boš pripovedovala, kako je bilo.« Tako je kraljica z milim glasom potolažila svojega najdenega otroka.

Zvečer, ko je bila v gozdu že tema in je delo v mravljišču počivalo, je v veliki dvorani sedela na prestolu kraljica, na njeni desni pa mala Cici. Zbrane mravlje so v popolni tišini poslušale, ko je mala Cici pripovedovala o svojih doživljajih. Povedala je vse: o rdeči mravlji, o vrabcih kričočih, o mravlji velikanki, o neprijaznem polžu, o lačni žolni, o viharju in dežju.

Ko je končala, so imele vse mravlje vlažne oči, tudi kraljica si je z majhnim listkom brisala solze in po dolgem molku rekla: »Ljubi otroci, žalostni doživljaji naše male Cici naj vam ostanejo v trajnem spominu in naj se nikoli ne pozabijo v našem rodu. Sedaj pojdite tiho spat. Želim vsem lahko noč!«

To noč ni bilo v vsem mravljišču niti ene mravljice, ki ne bi sanjala o čudovitih doživljajih male Cici, celo kraljica je sanjala o svoji Cici.

Poglejte, čudo se godi...

Jožko Jurač

MIKLAVŽEVA POVODENJ

Žmavcarjeva družina je že več ko deset let stanovala v delavskem okraju. Domačini so ta kraj označili kar z besedo 'personal'. Če si komu povedal, da greš v 'personal' in je bil ta človek tenkočuten, se mu je ob tej besedi kar zagnusilo: nehote človek pomisli na razdrtijo stanovanjskih hiš in svinjakov, na primojdušanje in razdivjano mladino.

Jutri na Miklavža ima oče Žmavcarjeve družine god. Da bi ta dan nekoliko 'obhajali', o tem ni bilo govora. Oče že leži sedem mesecev, trganje po udih je postalo tako močno, da ni mogel več na delo v jamo, končno se sploh ni mogel več držati pokoncu. Sosedje, uradniki podjetja, kjer je služboval, in zdravnik, vsi so trdili, da je to hud revmatizem. Zdravnik je zapisal neko mazilo, vsi pa so dajali dobre nasvete. Sicer je svoj položaj sam najbolje razumel: na delo ne more, za pokoj se nekaterim zdi premlad, podpor ni in tako bi bilo menda res najbolje, da bi šel živ pod zemljo.

Njegova žena pa je kljub temu skušala nekaj pripraviti za Miklavža. Pri nekem kmetu je imela obljubljen lepo belo moko, katero je zaslužila za nekaj dni dela na polju. Treba bo še popraviti pečnico pri štedilniku pa mu bo spekla belega kruha. Zato mora stopiti v pisarno, da poprosi za zidarja.

V oddelku za upravo delavskih stanovanj je sedela čokata gospodična. Kakor se ji je zdelo, take volje je bila. Ta je reševala vse take stvari.

Žmavcarjevi in vsi stanovalci personala so poznali muhavost gospodične upravnice, zato je stopila žena dokaj ponižno v njeno pisarno.

Najprej pozdrav brez odzdrava.

Tiho.

»No, kaj?«

Povedala je izpočetka bolj v strahu, ko pa je prišla do prošnje, ji je upravnica že prerezala besedo: »Ali ste že pozabili, koliko sitnosti smo imeli z vašim možem?«

»Saj prosim samo za popravilo pečnice.«

»Že to je preveč. Vedno vas je polno tu! Saj bi menda najrajši videli, da bi vam postavili kar nove hiše.«

Žmavcarjeva ob pisalni mizi je obmolknila.

»Rekla sem že, da ne bo nič! Lahko greste!«

In Žmavcarjeva je odšla brez pozdrava.

Devetletni deček in dvanajstletna deklica sta bila že doma. Pouk v šoli je trajal samo do pol dvanajstih. Fantek je stal pri oknu in ponavljal

Lovrenc Janša: Romantična pokrajina. (Foto Narodna galerija.)

pesem o domovini, deklica pa je pri vodi izplakovala nekaj perila.

»Nič ne bo,« je povedala in se začela hudovati nad vsem, da jo je mož smehljaje poslušal.

Končno jo je prekinil: »Si mislila, da boš kaj dosegla? Že to je predrzno, misliti na uspeh, kaj šele prositi! — Molči no,« je zavpil nad fantom, ki je še venomer deklamiral, »kaj ti čenčá ves čas!«

Zvonilo je poldan. Žena se je spomnila, da bo treba nekaj pripraviti za kosilo.

Bil je soparen popoldan pred Žmavcarjevim godom. Zima se je zakasnila, oblaki so se razjarjeno podili od juga, kakor da je marec ali april. Čuden Miklavž to! Saj bo še povodenj prinesel, čeprav je zavetnik mlinarjem, brodnikom in mornarjem v nevihtah in povodnjah.

Ko je prišla žena od soseda onkraj ceste, kamor je nesla bel kruh v peko, jo je mož opozoril na bližajoči se dež. Treba bo pripraviti grablje za premog, staro pelerino, svetilko in škaf.

Kakor raste deževje, tako narašča tudi voda in ubožnejši si takrat preskrbijo premog za zimo. Voda odnaša namreč z odloženih kupov neizčiščen premog, ki ga lovijo ob potoku stoječe ženske in tudi moški.

Zvečer še ni deževalo, a neka negotovost je visela v zraku. Legli so.

»Če bo kaj dežja, bom že poklical,« je rekel mož. — Pripravljeno je bilo vse. Če bo dež, bo pač treba vstati.

Prebivalci v personalu so zaspali in ko je ponoči začelo grmeti, se je le malokdo zbudil. Iz daljave je prihajala nevihta vedno bliže, grom je bobnel in čez čas je pričel dež tleskati na okna.

Žmavcar je zbudil ženo.

»Dežuje.«

Zabliskalo se je in žena je videla na uro.

»Pol dvanajstih.«

Zunaj je nekdo peljal gare mimo.

Žena je vstala, on pa je zbudil fanta.

»Lojze! Pojdi pomagat mami premog loviti.«

Napol zbudjen je fantek nekaj slišal, a takoj spet zaspal.

Zbudili so zato Ančko, ki je vstala, nakar sta z mamo odšli z vsemi pripravami.

Nikogar ni bilo videti, samo luči v svetilkah so svetile v enakomerni razdalji. Ko pa se je zabliskalo, se je videlo daleč gor po potoku.

Blazno je začelo liti. Voda je prinašala hlode, grmičevje in različno ropotijo. Kmalu so bili vsi premočeni, voda je postajala divja, da so se morali počasi umikati pred njo. Če je kdo zavil globlje v vodo, ga je močan vodni tok potegnil kar za seboj. Ni bilo več mogoče misliti na premog. Tam ob jezu so pošastno odjeknili udarci hlodov v močno ogrodje.

Lilo je naprej...

Zdajci je zahreščalo pod jezom.

Nekaj se je moralo podreti.

»Odstranite se!« je nekdo zavpil v temi.

Voda je odtrgala del zapornic z železnim ogrodjem.

Kako je šumelo in butalo!

V stanovanjih so se prižigale luči. Nekateri so hiteli na prosto.

Na desni strani reke je grozno zaropotalo, voda je močno zapljuskala in takoj nato vdrla na levi strani na cesto in stekla mimo zadnjih hiš personala.

Vedeli so: na desni strani, kjer je bil breg, je izpodkopalo zemljo, ki je zdrknila v vodo.

Vse vprek je začelo vpiti. Ljudje so hiteli v drvarnice, v katerih je že do kolen stala voda, vlekli iz svinjakov kruleče svinje. Tisti pa, katerih stanovanje je bilo že v nevarnosti, so pričeli prazniti sobe.

Najhuje je bilo okoli Žmavcarjeve bajte. Med vpitjem so odnašali najpotrebnejše dele, bolnega Žmavcarja pa so odnesli že poprej k sosedu onkraj ceste. Nekaj je še ostalo v hiši. Žena je hotela rešiti tudi to, pa so jo prijeli ljudje, ker je bila voda že preveč visoka.

Lilo je kar naprej, tema je bila vedno bolj črna.

Na gornjem koncu je odmevalo vpitje. Radi treskanja in šumenja ni bilo mogoče razumeti klicev. Slišati je bilo le rog reševalcev. Nato klic v temi:

»Stran! Most se je podrl!«

Ženske in otroci so znova zajokali. Možje so jih odganjali.

Leseno ogrodje je moralo nekam zadeti, zakaj močno je zabobnelo in nato se je nekaj zrušilo.

Dež je nekoliko pojenjal. Počasi se je začelo daniti. Ura je bila pet.

Oči so strmele v polmrak.

Na pol v joku je vstal klic:

»Žmavcarjeva hiša se je podrla...«

»Jezus!« je vzkliknila Žmavcarjeva, ko je videla v vlažnem jutrnjem mraku grozno razdejanje. Brezupno je zajokala.

Ko se je zdanilo, so šele docela videli grozoto povodnji. Jez, dva mostova, drvarnice, Žmavcarjeva bajta, vse to je voda odnesla in še na nekaterih bližnjih hišah se je poznala škoda.

Miklavževa noč je minila in sinil je žalosten dan, god Miklavža Žmavcarja.

Žmavcarjeva družina, ki se je zatekla k sosedu na griču, je gledala skozi okno na podrtijo. Osem žalostnih oči. Spodaj so hodili radovedneži, ki so vso noč spali na varnem in se niso mogli načuditi temu, kar se je zgodilo. Potem je prišla komisija, ki naj ugotovi škodo. Tako so rekli ljudje.

Voda je že upadala, cesto je pokrivalo sluzasto blato in po vrtovih je bil naplavljen gramoz.

»No, prekleto,« je rekel Žmavcar, »to bo sedaj več dela kot popravljati pečnico.«

Samo to je rekel, potem so spet gledali nepremično na razdrti kraj.

Na mizi je ležal lep hlebček belega kruha, ki so ga ponoči spekli prav pri tem sosedu. Ni še bil načet in nihče ni mislil nanj. Žmavcarjev oče je ležal pri oknu, otroka in žena so stali ob njem.

Danes ima god. Nihče mu ni voščil. Vsi štirje zró skozi okno, na mizi pa čaka bel kruh, ob katerem bodo pozabili na preteklo črno noč.

Bogdan Kazak

O DVEH ŠE ČVRSTIH BOLNIKI

Živim ljudem postavljati spomenike je malce kočljiva zadeva, saj živi vzor utegne na laž postaviti svojo neuspelo podobo.

V teh zdravniških spominih sem opisoval doživljaje z ljudmi, ki me ne morejo sami prijete za besedo, ker jih ni več med nami. In prav mrtvec bi vedel marsikaj zanimivega in ne vselej častnega povedati o svojem zdravniku!

V nasprotju s svojim previdnim ravnanjem nameravam opisati doživljaje z dvema bolnikoma, ki jih nisem mogel dokončno zdraviti in sta oba tako pametna, da me utegneta preživeti. In prav ta njuna pametnost, ki je klena življenjska modrost, se mi zdi vredna, da jo razglasim.

★

Lepa nedelja je bila v svečanu. Z manjšimi otroki smo jo mahnili na Šmarno goro in se sončili po kopnem rebbru in stikali za telohom, reso, zvončki, jeternikom in drugim cvetjem. Na vrhu smo se namolili, okrepčali in naužili edinstveno lepega razgleda, otroci so občudovali gorske velikane na severu in severozapadu, mene so pogledi vlekli na jugozahodno stran, kjer so žareli robovi Javornika in Nanosa, misli in želje pa so hitele še čeznje.

Pozno smo se vrnili domov, kjer me je čakalo nemilo presenečenje. Brat mi je brzojavil v tujem jeziku, da je nevarno obolela naša mati. Ko bi ne bilo tiste nesrečne meje vmes, bi bil še tisti večer v treh urah pri ljubi materi — prejšnje leto smo v njenem polnem zdravju in našem prekipevačem veselju praznovali »trihstoletnico«. Kako težko mi je bilo zdaj krotiti nemirno srce, ki ni hotelo priznati razlogov krute stvarnosti in potrpeti.

Drugi dan sem imel dovolj potov in sitnosti, da sem si izposloval potno dovoljenje in mogel zvečer odpotovati proti rodnemu domu. Radi slabih zvez sem krenil po daljnem ovinku in prispel tretji dan zjutraj na kraj svojega hrepenenja.

Pust zimski dan je bil; radi nizkih in gostih oblakov je ležal nad vso dolino somrak. Ko sem stopil na dvorišče rodne hiše, so me zagledali večji bratovi otroci, ki so se odpravljali v šolo, in zagnali velik trušč, ki se je z menoj vred zanesel v hišo, kjer so manjši otroci obdelovali vsak svoj lonček, napolnjen s turščičnim kruhom, ki se je napojil v ječmenki (ječmenovi mlečni kavi). Ko se je krik malce polegel, je zazvenel po kratkih

stopnicah navzdol materin glas: »Kaj se je zgodilo, za božjo voljo?«

»Nič hudega, mati!« je odgovoril brat. »Zdravnik je prišel, tisti tam od daleč.«

»Joj, joj!« se je zavzela mati. »Zdaj pa kar vstanem.«

»Zdaj me pa kar počakajte v postelji, mati!« sem zaklical jaz navzgor. »Ne delajte mi sramote, da pride bolnik zdravniku naproti!«

Svakinja mi je velela počakati, sama je smuknila navzgor, češ da mora sobo malo pospraviti. Brat mi je povedal kratko zgodbo materine bolezni. Pred tremi dnevi je odšla kakor vsak dan k maši v župno cerkev, oddaljeno od doma dobre četrte ure. Domov grede je omagala na Polju, nezavestno so jo prinesli drugi ljudje v hišo. Poklicani zdravnik je ugotovil kap na možgane in napravil bolnici nekaj vbodov. Na vprašanje, kaj sodi o izidu, je zdravnik skomizgnil z rameni in rekel, naj se pripravijo na vse. Ko je prišel duhovnik s poslednjim oljem — saj zakrament življenja je prejela že zjutraj pri maši —, se je predramila iz nezavesti, a bledlo se ji je potem še vedno in nemirno je spala. V nedeljo je pritisnila vročnica, zdravnik je domneval začetek pljučnice in zapisal zdravilo, ki se ga pa mati brani. Na ponedeljek se je mati dobro prespala in razbistrila, hotela je že vstati, a ko je stopila s postelje, se je opotekla in legla nazaj.

»Hvala Bogu! Še jo bomo imeli, Jožek!« sem rekel, oddahnavši se.

Brat pa je dostavil: »Na onega zdravnika mati ne dá dosti, tebe bo pa poslušala. Oni zdravnik preveč plaši, tudi materino bolezen gleda in opi-

Za škofijo. (Fot. Fr. Krašovec.)

suje najbrž prečrno. Matere ni mogla zadeti kap, saj bi se sicer ne opomogla tako nagloma. Po mojem je bila samo slabota, ko mati hodi vsak dan k maši in se vrača domov tešča. Dopej ji, da, če že hodi v cerkev, naj gre po maši k sestri, kamor jo vedno vabijo, vsaj na odtešček in odpočitek!«

»Že prav, Jožek! Zdi se mi vendar, da utegne biti zdravnikova razpoznavna pravilna in tvoje mnenje tudi. Kapí je več vrst. Kap zavoljo krvavenja na možgane ali vanje ima navadno hujše in dolgotrajnejše posledice kakor kap zavoljo zamašenja večje ali manjše možganske žile. Te vrste kap je časih tako malopomembna in začasna, da ji pravijo šaljivo kar kápca. Seve se taka kap laže primeri kakorkoli oslavljenemu človeku, zato tvoje gledanje ne nasprotuje zdravnikovemu in ga samo izpopolnjuje.«

Svakinja se je že davno vrnila med najinim razgovorjanjem.

»Kje vendar imate tistega zdravnika?« se je oglasila mati šegavo.

Kmalu sem stal pred njo. Naša mati ni imela nikoli srca na jeziku, tudi solz ni kazala, če jih je kdaj pretakala, poljubovanje in objemanje pa ji je bilo tuje in zoprno kot gosposka razvada. Čvrsto mi je stisnila desnico, rekoč: »Sedi in povej mi, kako je kaj pri vas, ki vas niti ne poznam vseh? Zdravi ste?«

»Hvala Bogu in vam, mati! Začniva najprej pri vas. Kako je z vašim zdravjem? Jože mi je že razložil, kar ve in kar mu je povedal zdravnik, zdaj mi pa povejte vi, kako vam je, in potem vas še malo pregledam!«

»Beži, beži, ne bodi tako otročji, kakor so drugi! Meni ni nič. Tisto, kar je bilo, je prešlo, kakor je prišlo. Mladi zdravniki so preučeni, vidijo strahove pri belem dnevu.«

Materina vedrina in posebno njeno omalovaževanje ali preziranje našega in mojega zdravniškega znanja in prizadevanja sta me spravila v neprostovoljen smehljaj.

»No, zdaj sprevidevaš sam, kako me delajo bolno po sili,« je rekla mati samozavestno. »Povej mi rajši, kako se imate kaj pri vas?«

»Vsi vas pozdravljajo! A zdaj opraviva prvo in glavno zadevo: kako se počutite vi, mati?«

»Prav dobro, samo kosti me bole od dolgega ležanja.«

»Povejte mi, ali se kaj spominjate občutkov, preden vas je obšla slabost, ko ste se v soboto vračali od maše domov?«

»Tisto sem že vse pozabila! Kar je bilo, je bilo! Danes vstanem, da kaj pošarim po hiši, saj uboga snaha ne more vsemu kaj!«

»Dajte, mati, da vas malo preiščem, če ste že za pokonc!«

»Mene ni treba nič preiskovati! Mlade naj se maličijo in valjajo po posteljah, mene kliče delo!«

Vdal sem se in opustil nadaljnje poskušanje, da bi se materi približal kot zdravnik, dobro vedoč, da ne premagam njenega odpora. Kot sinu pa mi je na stežaj odprla vrata toplega materinskega srca. Dolgo sva se še razgovarjala sama, dokler ni svakinja prinesla vinske juhe, ki sem jo bil naročil za mater.

Medtem se je vreme prevedrilo, delal se je lep zimski dan. Odšel sem z doma, da obiščem še druga dva brata in obe sestri z njihovimi svojci. Pot je bila zamudna, ker so me povsod ustavljali sosedje in vaščani, ki so okopavali, rezali in vezali trte — kar goloroki, tako je bilo toplo. Tudi obiski pri sorodnikih so bili dolgi. Tako sem kolovratil ves dan okoli, spotoma sem šel tudi čez griček nad vasjo, kjer se je nekoč moj oče poslavljaj od ljube mu domače dolinice, in se naužil prelepega razgleda; zmračilo se je že, ko sem se vrnil na rodni dom.

Zavzel sem se, mati je bila pokoncu in si dala opraviti s kuho in otroki, ki so se rvali okoli nje. Moje očitke je sprejela s porednim nasmehom, rekoč: »Morala sem vstati, da te kot popotnega človeka postrežem!«

Mati me pozna in moje slabosti tudi. Napravila je za večerjo polpete z brzotami (ohrovtom) v kozici, meni najljubši jedi, a samo izpod materine kuhalnice.

Po večerji so se pričeli zbirati sorodniki in sosedje, malone vsak je prinesel pod pazduho »vzorec« zadnjega pridelka »za pokušnjo«, ki je dolgo trajala. Bratovi otroci so se kmalu umaknili gneči, tudi mati je zginila brez slovesa.

Drugo jutro sem moral odriniti zgodaj. Mater sem hotel pozdraviti v njeni sobici, a vstala je pred menoj in me čakala v hiši z darili in naročili za mojce. Pokrižala me je na čelo, rekoč: »Z Bogom hodi in pridi zopet kmalu!«

Od takrat teče že deseto leto. Doslej so bila poročila o materinem zdravju ugodna, zadnje pa pravi, da postaja druga polovica devetega križa materi očitno pretežka in naj pridem. Kdo rajši od mene! A ni mi dano, da bi videl tisto ljubo staro ženico, ki je moja mati...

*

Bilo je tik pred božičem. Iz Gornjega grada nas je bridko iznenadila novica, da je nevarno obolel nadškof Anton Bonaventura Jeglič. Na novo so se nam odprle in nas zaskеле rane, ki nam jih

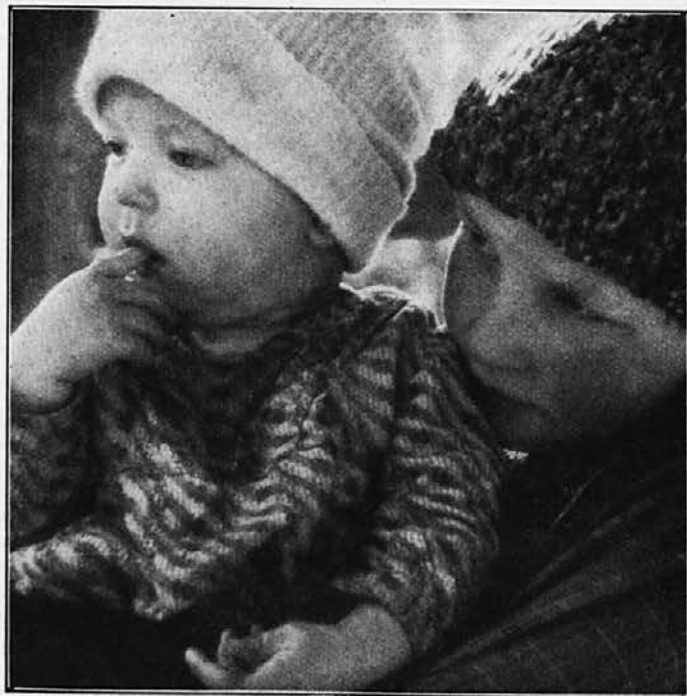
je prizadelo njegovo nepričakovano in nenavadno slovo od škofije in od nas.

Nisem se še vzravnal od novega udarca, ko so me iz škofijskega dvorca pozvali, naj se brž odpravim v Gornji grad na posvet. Kajpak sem takoj odpovedal in odložil druge opravke tistega dneva. Sam prevzvišeni vladika se je pripeljal pome in me odpeljal k svojemu predniku in gostu v Gornjem gradu.

Pusto vreme je bilo takrat v »beli prestolnici« in okoli nje, že drugi ali tretji teden nas je zdržema pokrivala dušeča megla. Radi goste megle ni mogel voz razvijati svoje brzine, bilo je namreč na delavnik in po vsej cesti polno preprostih vozil in živine, da je moral naš voz večkrat postati. Tudi razgovor med visokim naročnikom in menoj se je neprestano zatikal. Poročilo iz Gornjega grada je bilo vznemirljivo, nadškofu da se je pripetila predvčerajšnjim na poti v kapelo nezgoda, da je padel in se močno potolkel v prsi, od včeraj da grozi še pljučnica. Položaj se je zdel obema skoraj brezupen. Pa še za božič, praznik veselja!

Od Kamnika naprej proti Stahovici se je megla redčila, v dolini Črne se je tu in tam raztrgala, da sem mogel pozdraviti Sv. Primoža, ki se je lepo grel na soncu; na ridah pod Črnilcem se je megla razgubila. Nad Črnilcem in dolinico Drete se je razpenjalo vedro nebo. Nova štifta in Gornji grad sta se kopala v toplem soncu.

Gornji grad! Drugič sem bil takrat v njem, a vtis je bil silnejši od prvega: tista velikanska

Pred jaslicami. (Fot. Fr. Krašovec.)

graščina z veliko cerkvijo in tolika zapuščenost vzbujata pravljico iznenadenje in strmenje.

Pričakovali so naju in brž poklicali nadškofovega osebnega zdravnika dr. Arha iz Ljubnega. Povedali so mi podrobnosti o nadškofovi nesreči; kmalu je prispel še tovariš, ki mi je razodel svoje ugotovitve, ukrepe in — svojo bojazen glede dvomnega izida nadškofove bolezni. Tovariš sam je želel, naj pokličejo k visokemu bolniku še drugega zdravnika, ne samo zato, da sebi olajša odgovornost, marveč da se tudi vse napravi, kar je bolniku v prilog.

Osebni komornik, širom znani dobričnik, je naju spremil k svojemu gospodu. »Nevarni bolnik« je čvrsto sedel v naslanjaču in bral iz debele knjige na mizici. Po najinem prihodu in pozdravu se je dvignil počasi in z muko, ki je ni mogel zakriti. Brž smo ga posadili nazaj v naslanjač in prosili, naj miruje.

»Kar dva zdravnika! Pozdravljena oba! Preveč se trudite, preveč!« je hitel nama odzdravljati s pridušenim glasom in v odsekanih presledkih, očitivnih znakih okvarjenih dihal.

Pregled sva opravila s tovarišem kaj hitro in se umaknila na zaupen posvet. Popolnoma sva soglašala v presoji položaja, istotako sva se strinjala o načinu nadaljnega zdravljenja, ki nama ni obetalo slave, saj se je tudi meni zdel ugoden izid nadškofove bolezni manj verjeten kakor pa neugoden.

Vrnila sva se, kolikor sva mogla, z mirnim in vedrim obrazom k visokemu bolniku. Bistro in globoko je naju gledal in smehljaje pripomnil: »Preveč skrbita zame, gospoda, preveč! Jaz sem že varno oskrbljen, gospod župnik mi je prinesel danes sveto popotnico in podelil poslednje olje.«

Obzirno sem ga pokaral, da se preveč muči z govorjenjem, kar mu gotovo ni v prid.

»Saj vaju bom poslušal, doktorja! Kar ukazujta!«

Razložila sva mu, kako ga bo zdravil tovariš in kako naj sam ravna, da srečno prestane nevarnost. Odsvetovala sva mu, da bi se sam trudil z branjem in sprejemal obiske. Dogovorili smo se glede hrane in kar treba v podobnih primerih. Mirno je poslušal, včasih prikimal in naposled vprašal, kdaj bo smel v kapelico, ki se pride vanjo po hodniku.

To dovolitev sva postavila v nedoločno prihodnost in jo navezala na razne pogoje, ki naj se izvrše poprej.

»Ubogi župnik!« je vzdihnil.

Zavzela sva se s tovarišem, češ, kaj je župniku hudega.

»Ali ne veste, da sem pri njem za kaplana? Kako naj on vse sam opravi za te tako velike praznike?«

Nisem se mogel zdržati odkritosrčnega smeha spričo tolike vedrine sivolasega, smrtno nevarno bolnega vladike, ki ga je toplo sonce božalo in ožarjalo skozi visoko okno.

Poslovala sva se od visokega bolnika in odšla v obednico, kamor so naju že klicali. Dobra volja,

ki sva jo s tovarišem prinesla od nadškofa, se je razlezla na omizje in objela vse goste, najbolj prevzvišenega gospodarja in gostitelja. Komaj smo pričeli z obedom, se je pojavil bolni nadškof, opirajoč se na okretnega komornika. Planili smo pokoncu od presenečenja, nekaj očitajočih pogledov je švignilo name in tovariša. Visoki bolnik je prisedel in ogledujoč si družbo omenil: »Trda sta doktorja, trda, a vendar mi nista prepovedala, da pridem sem in vas vse pozdravim!«

Bil je z nami do konca obeda in se prijazno razgovarjal z vsemi gosti, potem je odšel v spremstvu svojega naslednika. Vsi smo bili kolikor toliko zbegani zavoljo nadškofovega tvegavega ravnanja, naj-

bolj v skrbeh pa je bil njegov dolgoletni osebni tajnik in sedanji kancelar. Ta dobri gospod, ki je že prejšnji dan prihitel svojemu prvemu gospodarju v pomoč, se je dal od naju zdravnikov podrobno poučiti, kako naj on drži svojeglavega bolnika, ki da poslušaja samo njega.

Naš presvetli vladika se je vrnil z veselim obrazom in z glavo majajoč povedal: »Čudno in neverjetno! Veste, kaj mi je rekel? Naj ne tratimo za zdravnike in zdravila, ker on mora varčevati, da bo mogel prihodnje leto romati v Rim po odpustke svetega leta!«

Z visokim naročnikom sva se vračala olajšana, neustrašeni pogum nadškofa se je prijel tudi naju. Do pod Sv. Primoža sva se vozila po soncu in pod vedrim nebom, a tudi ko smo zavozili v meglo, sva čutila nad seboj vedrino gornjegrajskega samotarja.

Nova slika našega nadškofa Jegliča.

Za božič je prišlo iz Gornjega grada sporočilo gospoda kancelarja, da se nadškofu pljučno vnetje polega. Za novo leto je bilo objavljeno, da je nadškof srečno prestal nevarno bolezen. Dobrega pol leta kasneje je ves naš narod praznoval ne navadno slovesnost biserne maše nadškofa Antona Bonaventure. Občudovali smo ga v sredi velikan-
skih množic zavoljo njegove moške čvrstosti in mladeniške živahnosti in prosili Boga, naj ga ohrani takega še dolgo vrsto let. In še danes tako prosimo zanj!

Draga Krajnc

V S N E G U

*Smreka — zakleta princesa —
v gostem hermelinu snega
temno kroho dviga ponosno
v mračno sivino neba.*

*Sever stresa ji veje,
boža jo s trdo roko,
težko, hudó je živeti,
v sanjah lepo je, sladkó:*

*v daljni razkošni oazi
južni zvoki pojo,
palme vitke se klanjajo
in orhideje cveto...*

*Burja krohoče se v sanje...
Zmrzel ob deblu je mah,
kepa snega je spolzela raz veje,
vzdih je zajeknil plah.*

*Kaplja blesteča se strne
v velik, leden kristal:
solza ogromna se zbala
mrzlih in mrtvih je tal.*

Ivan Zorec

IZ NIŽAV IN TEŽAV

PO STARIH PAPIRJIH KOTARJEVEGA NANETA.

Uvod.

Ondan sem nekaj brskal po svojih starinah in se srečal s spomini najbližnjega znanca Naneta. Kaj je bil Nane? E kaj, nič posebnega. Živeti ni znal, preobčutljiv je bil in za življenje neporaben, zmerom siromak in slab gospodar s samim seboj.

A njegovi spomini, mislim, so vredni še tele zadnje besede, vredni že zato, ker so po svoji prostodušni odkritosrčnosti poučni in zabavni. Vem, pisati bi jih bil moral bolje, pa najbrž znal

ni, ali pa jih na papirju ni hotel gledati drugačnih. Jaz se mu jih ne pritaknem prav nič. Kaj meni mar, sam naj gleda, vrtoglavec nerodni!

1. Gnezdo.

Moj ded po očetni plati, vdovec in srednje trden kmet, je umrl za naduho, ko mu je bilo nekaj čez sedemdeset let. Zapustil je štiri sinove in oporoko, ki je velela: najstarejši prevzemi domačijo in bratom izplačaj po pet sto goldinarjev dote. In za tiste čase je bilo to že kar velik denar.

Doto je bilo najprej pripraviti mojemu očetu, ki se je bil po navadi mladih ljudi nekaj zarekel pri moji materi in si je zdaj ves srečen natikal jarem zakonskih sladkosti in bridkosti.

Tudi moja mati je od doma imela tri sto goldinarjev.

Tako sta ženin in nevesta kakor spomladi ptičji par, ki si pridno znaša gnezdo, vsa nemirna od ućakane sreće, povsod iskala primerne domačije, da bi si jo brž kupila in se vgnezdila.

In res bi se bila, če ne bi bil drugi brat, ki se je priženil k neki vdovi, pretental mojega očeta in mu z lepimi bratovskimi besedami izmamil tistih pet sto goldinarjev, češ da jih moćno potrebuje na priženjeni kmetiji in da jih prćecej vrne, ko bi jih moji starši potrebovali.

Moj oće je denar dal brez pobotnice in brez prić, ker se mu je zdelo, da bi žalil brata, če bi ravnal drugaće. Sam pa je šel z mlado ženo kar osebenjkovat.

In posihmal se je zgodilo mnogo grdih stvari. Lepi dolžnik in še lepši brat se je dušal ven in ven, da ni nikomur nič dolžan in da naj mu, kdor misli drugaće, dokaže s pobotnico ali pričami...

Kaj pa zdaj? Če bi bil oće pred pričami dal posojilo, bi bilo prav, tako pa se je zakurila huda pravda, ki je tekla sedem let.

Ćez leto in dan sem na ta grdi svet privećal jaz. Pri krstu sem dobil ime Janez, doma so mi rekli Nane.

Najeto gnezdo se je začelo polniti, oće in mati sta kupila zaplato njivice in pol zaplate travnićka, postavila koćo na brano in spoznala, da sta velika siromaka.

V pretesnem gnezdu je bilo že preveć kljunćkov, ki so laćni ćivkali in ćivkali.

Dolžnik je tudi pred sodniki prisegel, da ni prejel nobenega posojila iz rok mojega očeta. Takisto je prisegla še njegova žena. Pravdo smo zgubili.

O mili Jezus, kako nam je bilo posihmal hudo, koliko sirotine smo prebili v ubogem, nedograjenem gnezdu...

2. Tlaka.

Oče ni torej prišel le ob ves denar, še pravdne stroške je moral poravnati. S čim? Z dolgom na tisto našo beračijo. Obresti sta oče in mati morala vsako leto odslužiti s tlako na upnikovi zemlji in s tlako sta tudi plačevala najemnino za nekaj krajev tuje njive, da smo pridelali tudi zase kaj.

Uboštva smo se navadili, radi smo se imeli in zdravi smo bili.

»Potrpimo,« je rekla večkrat mati. »Bog nas že še najde in nam navrže sreče za vse hudo.«

Kar sta oče in mati morala prebiti, je bilo res hudo. Oba sta bila iz dobre, spoštovane hiše, ki je ob vsakem večjem delu najemala osebenjke in kočarje — na, zdaj pa morata sama tlačaniti. To ju je strahovito grizlo. Mati je očetu začela očitati lahkomišelnost s tistim denarjem; oče, ki ga je pekel kes, se je obupan in razdražen slabo branil. V revščino našega gnezda so ščeketali domači prepiri.

To je zame najbolj neprijeten spomin iz prve otroške dobe. Saj nisem vsega razumel, a vedel sem vendarle, da je naše sirotine kriv — denar.

In zasovražil sem ga iz vse svoje nedolžnosti, najbrž zgolj zato, ker je delal zdraho med očetom in materjo.

Tiste mržnje mi denar ni odpustil, vse življenje se mi je izmikal, nikoli ga nisem imel toliko, da bi mi ga bilo dosti vsaj za sproti.

3. Šola na peči.

Pozimi smo tičali na peči in se menili. Otroci smo imeli o vsaki stvari sto vprašanj, starši so nas božali in se smehljali naši otroški vedečnosti in nemirnosti.

Umolknili in obždeli pa smo vselej, kadar sta nam začela praviti pravljice. »Otroci, pridni, mirni bodite, pa vam povem pravljico!« To je zaleglo veliko več kakor še tako hud opomin.

S pravljicami se mi je odpiral svet čudežnih lepot in prigodb. Po njih se mi je začela oblikovati prva samostojnost duševnega življenja. Srce mi je bilo polno vzorov. Sam bi bil rad junak, ki zmore nevarnega zmaja in otme ukleto kraljično; mladenič, ki hodi po svetu in se bojuje za uboge in preganjane; mučenik, ki proti vsemu svetu umira za pravo vero; priden deček, ki mu palčki dadó bogastva, da pomaga z njim svojim ubogim staršem in vsem ubožcem iz stiske.

Oče ni znal dosti pravljic, tudi pripovedoval jih je slabo. Mati jih je znala sto in sto, vsaj otroci smo verovali tako, in je bajala živo in nazorno, brez spotike in kakor bi brala iz lepe knjige; nit dejanja se ji je lepo in verjetno odvijala, besede

so se skladno vezale, glas, rastoč in padajoč s pomenom misli, je skoraj pel. Iz govoreče pravljice je nastajala pojoča pesem, ki me je užigala in osvajala, da me je oblivala neka čudna zona in da sem osebe in dogodke iz pravljice gledal kakor pred seboj.

Kadar je mati videla, da že kar norim od prehudega pohlepa po samih pravljicah, je nedolžno dejala, da se moramo pomeniti še kaj drugega. Začela je praviti — legende. Največ jih je vedela o Materi božji. Pa bile so tudi druge: o svetem Juriju in zmaju, ki sta se bôla za nedolžno deklo; o svetem Martinu in golem beraču; o svetem Izidorju in maši pa o čudežih po Marijinih božjih potih...

Včasih nisem mogel nobene pravljice izpuliti ne iz očeta ne iz matere. Kajpa, skrbi so ju trle, ni jima bilo do veselega kramljanja.

»Otroci, učimo se molitvic,« je mati rekla naposled in nas učila raznih vsakdanjih molitev in katekizemskih nauk, a oče jih je z nami ponavljal, da smo si jih boljše zapomnili.

V spominu so mi ostale najbolj molitve v čast Materi božji. Te me najtesneje vežejo s spominom mladosti, te so najčistejši, najnežnejši spominki, ki jih nisem zavrgel in jih tudi ne mislim zavreči.

Učenje na pamet ni bilo prijetno, kmalu mi ga je bilo zadosti.

»Mama, povejte no rajši kako pravljico!«

»Le stoj, ko boš hodil v šolo in se naučiš brati, dobiš v roko knjig, ki so polne pravljic in učenosti. Iz njih zveš vse, kar se je kdaj na svetu godilo in kar se godi zdaj.«

»Kdaj pa me daste v šolo?«

»Drugo leto, le potrpi.«

»To je dolgo. Naučite me vi.«

Tako se je zgodilo: sam sem hotel, prvič sem se usodno približal knjigi in svetu, odkoder prihaja knjiga.

Mati je torej segla po neki knjigi, mislim, da je bila Staretova Občna zgodovina. Odprla jo je in me dolgo molče gledala. Kadar se spomnim tistega trenutka, se mi inako stori. Potlej mi je brala na glas. Hoj, to je bilo zame čisto novo razodetje: pravljica pri pravljici z letnico in krajem, kjer se je zgodila! »Mama, naučite me brž, da bom sam znal prebirati takele knjige!« sem prosil in silil.

Še tisti dan je mati odnekod prinesla star abecednik in sva začela.

»Vidiš tole črko?« je dejala. »Kaj ni taka, kakor bi psiček sedel in repek pokoncu držal? Ta črka, ki je podobna psičku, je a; dobro si zapomni, dvakrat ti je ne bom kazala. Kaj pa je

Mihael Stroj: Božja previdnost. (Foto Narodna galerija.)

tole? Glej, kakor stisnjen obroč ob toporišču. To je pa črka *b*.«

Učila sva se dalje. Vsaka črka je dobila primer, ki sem jo poznal.

»Poglej no tegale fantka! Glavo pobeša, joka se nemara. To je *f* — fantka se spomni pa boš vedel, da je *f*. In tu je že drugi fantek, ki pa ne pobeša glave. To je *i*.«

Tako sva pregledala vso abecedo, dala vsaki črki pravo primer, in začela kar brati.

Prej ko v enem mesecu sem že zlogoval, še tisto zimo pa sem na glas bral Mohorjeve knjige. Dobival sem jih iz knjižne zaloge pri starem cerkovniku.

Jurčičev »Jurij Kózjak« me je tako prijel, da ga nisem mogel več pozabiti. Saj razumeti ga nisem mogel. Vedel sem le, da je Jurčka s poti spravil Peter, brat njegovega očeta Marka, da bi se polastil — denarja.

O denar, denar, še bolj sem te zasovražil!

Ne vem, kako je mati zmogla, ali kupila mi je molitvenik, da bi pri maši molil na knjigo.

To je bil velikanski dogodek. Kaj menite, petletno fantè moško rogačka k maši, iz suknjiča mu ob belem robčku gleda molitvenik, kakor da bi že brati znalo!

»Kaj pa boš s tem?« so se večji dečki posmehovali.

»Molil bom nanj.«

»Kako? Saj ne znaš brati.«

»Ali ti znaš? Na, beri, če res znaš!« sem odprl knjižico in mu jo podržal pred oči.

In res je stokal in zlogoval, da sem se poredno nasmehnil in odmaknil knjižico.

»Pa ti beri, če znaš bolje!« je oni rdel, vsi drugi so se pa smejali.

In sem bral gladko, brez spotike.

Zdaj se ni nihče več smejal, le čudno, rekel bi nevoščljivo so me gledali.

Še bolj so me ljudje gledali v cerkvi, kjer sem vpričo vseh ves čas bral na molitvenik.

Ko smo šli od maše, sem slišal, da so se menili:

»Umen fantek! Brati zna, pa še v šolo ne hodi!«

Oče in mati sta se smehljala. »Ali vidiš, kako je lepo, če človek kaj zna?« sta me podžigala.

»Čakaj, še pisati se moraš naučiti. Kdor zna brati, mora znati tudi pisati.«

S pisanjem mi je šlo teže. Tu ni bilo treba le spomina, marveč tudi ročne spretnosti.

Najbolj zoprno pa mi je bilo računstvo. Bog mi odpusti, ta mrznja mi je ostala vse življenje.

Ko sem začel hoditi v šolo, sem dobro znal brati, precej pisati in šteti do sto. (V drugo naprej.)

NARODNE PRAVLJICE

MOJCA POKRAJČULJA.

Mojca pokrajculja je pometala hišo in našla med smetmi krajcar. Zanj si je kupila piskrček. Zvečer je zlezla vanj, legla in zaspala. Zunaj pa je bil hud mraz in padala je slana.

Mojco pokrajculjo je zbudilo močno trkanje na vrata njene hišice.

»Kdo je zunaj?« je vprašala.

»Jaz sem, lisica. Oh, Mojca pokrajculja, lepo te prosim, pusti me k sebi, zunaj brije burja in pritiska mraz. Zmrznem, če me ne vzameš pod streho!« je javkala.

Mojca pokrajculja pa se ni dala kar tako pregovoriti in je dejala:

»Če kaj znaš, ti odprem, drugače ne!«

»Šivilja sem,« je odgovorila lisica.

Mojca pokrajculja je spustila lisico v piskrček. Legli sta in takoj zaspali. Še preden sta se v spanju prvič obrnili, je že zopet trkalo na vrata. Ko je Mojca pokrajculja vprašala, kdo spet trka, je zajavkalo:

»Oh, Mojca pokrajculja, lepo te prosim, zunaj je burja, slana pada in jaz zmrzujem. Volk sem in izučen mesar.«

»Ker nekaj znaš, le pridi k nama,« je odgovorila Mojca pokrajculja, odprla vrata in spustila volka v piskrček.

Iz spanja jih je zopet zbudilo javkanje:

»Mojca pokrajculja, lepo te prosim, odpri mi! Burja brije, slana pada in jaz, medved, zmrznem, če me ne spustiš k sebi.«

»Kaj pa znaš?« ga je vprašala Mojca pokrajculja.

»Čevljar sem,« je odgovoril medved. Mojca pokrajculja mu je nato odprla vrata na stežaj.

»Danes pa res vso noč ne bo miru,« se je hudovala Mojca pokrajculja, ko je znova začela trkanje in tarnanje.

»Mojca pokrajculja, lepo te prosim, pusti me k sebi; zmrzujem!«

»Kdo pa si in kaj znaš?« je vprašala gospodinja.

»Jaz sem zajček. Šivati znam kakor krojač,« se je glasil odgovor. Nato je tudi zajček dobil svoj kotichek pod piskrčkom.

Mojca pokrajculja je bila že huda, ko je zopet nekdo trkal in stokal: »Mojca pokrajculja, lepo te prosim, spusti me noter, ne prenesem več burje

in slane.« Bil je srnjak. Mojca pokrajculja je tudi tega vzela pod streho, ko je zvedela, da je izučen drvar. Nato so vsi sladko zaspali.

Mojca pokrajculja je zjutraj odposlala vse goste na delo. Volk je poskrbel za dobro večerjo. Prinesel je več panjev čebel, jih zaklal in vse lepo otребil, med pa očistil in spravil v lonec. Skuhali so si večerjo in legli počivat. Ponoči je lisica zastokala: »Avbe, joj, mene pa trebuh boli!«

Mojca pokrajculja ji je rekla: »Pojdi v kuhinjo in skuhaj si kamilic!«

Lisica je vstala in odšla v kuhinjo. Komaj so vsi zadremali, je lisica že zopet stokala in tako dolgo javkala, da ji je Mojca pokrajculja zopet rekla, naj si še skuha kamilic. Lisica je tako šla trikrat v kuhinjo kuhat si čaja. Pa je ni prav nič ščipalo po trebuhu in tudi kamilic si ni kuhala. Vedela je namreč, kam je Mojca pokrajculja spravila med, in ga je polizala do kraja. Nato je sladko zaspala. Zjutraj je Mojca pokrajculja odredila vsem delo, lisici pa je rekla: »Šiviljčka, ker si bila sinoči bolna in nisi mogla spati, pa sedaj malo dalje poleži, da se spočiješ.« V kuhinji je kmalu nato nastal velik hrup in prepir: »Ti si strd polizal!« »Jaz ne, pač pa ti!« In tako naprej. Mojca pokrajculja je odločila: »Tat je bil domačin, nihče drugi ni vedel za strd in tudi nihče ni mogel v piskrček, ker so bila vrata zapahnjena.«

Da bi se gostje oprali sramote, je svetoval volk: »Lezimo vsi na hrbet, odprimo usta in se sončimo! Kdor je pojedel med, temu prileze nazaj in kapal mu bo od ust.« Vsi so legli pred piskrčkom na travo in takoj zaspali. Lisica je imela slabo vest in je zato bedela. Res, strd ji je prilezla iz želodca in je kapala na tla. Hitro se je obrisala in namazala s strdjo poleg sebe spečega zajčka okoli ust. Nato je tudi ona brez skrbi zaspala. Zbudil jo je hrušč. Zaspanci so se bili namreč medtem zbudili ter opazili pri zajcu, da se mu cedi med okoli gobca. Začeli so ga neusmiljeno pretepati. Nalomili so mu že prednje noge, šele potem se mu je posrečilo pobegniti. Vsi so tekli za njim in Mojca pokrajculja je ostala sama s piskrčkom. Zajcu pa niso več zrasle polomljene prednje noge in zato ima še danes prednji par nog krajši od zadnjega.

NEMŠKI NI ZNAL.

V Celovcu je bila huda zima in Celovčanom so se nosovi pordečili. Kot ponavadi tudi tokrat ljudje niso nikjer dobili kožuhov. Če bi bila huda vročina, bi za vsakim voglom kdo ponujal kožuhe, tako pa so jim sredi najhujše zime ponujali slam-

nike. Ubogi meščani so se zatekli v molitvi k Bogu, da bi jim poslal še o pravem času kožuhov.

In so bili uslišani. V mesto je prikoračil medved, ves zavrt v kožuh. Kar trumoma so se drevili meščani za njim, da bi jim prodal svoj kožuh ter jim jih preskrbel še več. Kožuharju pa ni bilo mar tarnanja ubogih meščanov; šel je svojo pot in se končno skrnil v neko duplino.

Celovčani pa so pametni ljudje in so si mislili: kožuhar ni njihovega rodu in ne razume nemški. Naprosili so zato župana, ki je znal več jezikov, da se on pomeni s kosmatincem, češ, že njegova osebnost, posebno če spregovori z njim v njegovem domačem jeziku, omeči medveda, da bo pomagal ljudstvu. Župan je bil takoj pripravljen. Ponižati se in se pogajati s kožuharjem, čeprav je sam imel lep in topel kožuh in ni trpel mraza.

Prišel je z velikim spremstvom do dupline, v katero se je bil umaknil medved. Zaradi ljudstva je legel na mater zemljo, si pri tem pomazal lepo obleko in se skobacal v duplino. Dolgo je govoril s kožuharjem in molel noge iz dupline. Meščanom, ki so zmrzovali, je bilo pogajanje predolgo pa so potegnili župana iz dupline. Kožuhov ni imel, a tudi povedati ni mogel, kako sta se pogajala in barantala s kožuharjem, ker iz votline ni prinesel glave.

Ljudje so se jezili, da more biti župan, ki govori več jezikov in nosi lep in topel kožuh, tako pozabljiv, da gre brez glave od doma, kakor bi to bilo v prid ljudstvu. Drugi pa so trdili, da je glavo še imel, preden je zlezal h kožuharju v votlino. Ker se niso mogli zediniti, so šli k materi županji vprašat, če je šel njen mož z glavo ali brez nje z njimi. »Počakajte, moram prej sama pogledati.« je rekla mati županja. Nato je odgrnila posteljo, pogledala in rekla: »Jo je že s seboj vzela, doma je ni.«

Tako so bili zavoljo kožuhov še brez župana.

VRAGA NI MOGOČE UGONOBITI.

Ko se mi veselimo božjega sonca in brezskrbno živimo, se od belega dneva poslavljajo suhi, koščati ljudje, katerih obleka je posuta s prahom, blatna in umazana kakor dimnikarjeva, ter gredo v rov pod zemljo. To so rudarji. V njihovem obrazu se bere trpljenje, iz oči jim gleda blede skrb. Kot krti rijejo pod zemljo in še ne vedó, bodo li pridelali v večni temi ob blede svetlobi jamščarice toliko, da bodo mogli dati kruha svojim malim. Druga skrb, ki je še hujša, lebdi pred

očetom rudarjem: Ali pridem še nazaj na božje sonce in ugledam svoje drage? Me li ne čaka globoko pod zemljo plast, da me zasuje in pokoplje, da mojemu truplu ne bo treba kopati niti jame?

Tako je z rudarji. Pa vendar se tudi oni šalijo, saj pozabijo pri tem na ono veliko, večno skrb. Tako so drzni, da se šalijo še celó s samim vragom.

Rudarjem je v rovih rad nagajal peklenšček. Ne oni gorski škrat, ki je rudarjem naklonjen, če le ne nosijo s seboj v rove žganja, in jim ne nagaja, ampak še celó pomaga pri delu, temveč oni pravi peklenšček iz samega pekla. Premišljali so, kako bi se ga odkrižali, da bi bili za vedno rešeni te nadloge. Pa so nekoč povabili hudobo na stavo. Jezikali so: »Si li tako močan, da vzdržiš strel? Kaj se nam posmehuješ, da smo slabiči, ki niti strela ne vzdržimo ter nas raztrga, če prezgodaj počí. Sam poizkusi, bahač!«

Vrag jim je res šel na limanice. Rudar je zavrtal globoko luknjo. Ni čutil bolečine v roki pri vrtnanju, ampak zvrtil dvakrat tako široko in globoko luknjo kakor po navadi.

Široko se je razkoračil vrag in zamašil z obema rokama odprtino, da mu strel ne bi ušel. Počilo je. Bum, bum, br, br, br! Hudobe ni bilo več videti v dimu, strel jo je zanesel s kamenjem vred daleč od strelišča. A kmalu so v oddaljenem kotu zopet zagledali vraga. Zgodilo se mu ni prav nič, niti opraskan ni bil; še bahal se je: »Moč bi že še zdržal, če bi le take brzine ne bilo!«

Od tistega časa vedo tudi rudarji, da hudobe ni mogoče ugonobiti. In kdo bi ji bil še kos, če ji ni bil niti delavec rudar!

Draga Krajnc

ZIMSKA POT

*Preko tihega polja
bega nemirno oko:
preko tihega polja
mislí nemirne gredo.*

*Sanja bela dobrava,
o molk je zapredena vsa.
Tiho klone mi glava,
plah je vzdih srca.*

*Vdira se trudna stopinja
o zasnežene poti.
Molk in mraz me zagrinja,
še srce ledeno — molči.*

Vilko Novak

BOŽIČNI OBIČAJI OB MURI

V adventnem času se že pričenjajo božični običaji in trajajo do sv. Treh kraljev. Ker se mnogi med njimi nanašajo na konec starega in pričetek novega leta, pa tudi zato, ker jim je krščanski praznik Kristusovega rojstva dal novo vsebino, je krog božičnih ljudskih običajev najboljširnejši. Marsikaj je že zapadlo pozabi, v bistvu pa so te navade v odmaknjenih vaseh še prav žive.

Dvanajst dni pred božičem, na dan sv. Lucije, leže čar prazničnih dni na zimsko vaško življenje. Kakršno je vreme teh dvanajstih dni, pravi ljudska vera, tako bo vreme posameznih mesecev prihodnjega leta. Splošno razširjena je ljudska vera, da se na Lucijin dan ne sme šivati, ker sicer kokoši ne bi nesle. Ponekod pravijo, da na ta dan ne sme priti ženska k hiši; grozijo ji, da ji bodo škafoveznili na glavo. Porabski Slovenci na Madžarskem celo polijejo žensko, ki pride k tuji hiši, z zmesjo ilovice in vode, s katero ta dan mažejo kuhinjska tla. (To je »cemelünjek«.) Ženski obisk bi tudi povzročil, da kokoši ne bi nesle, svinje pa slabo jedle. Pred vrata hleva in svinjaka so ponekod polagali srp, ki naj brani dostop čarovnicam, katere bi vzele živini tek. V nekaterih krajih menijo tudi, da se na Lucijin dan ne sme peči kruh in ne prati. Včasih so še pred sončnim vzhodom spekli iz krušne moke pogače in jih dali živini. Shranili so jih tudi v miznico, da so jih dali med letom živini, če je zbolela. Redka je že navada, da »hodi Lucija« po hišah, podobno kakor Miklavž. Opravljena je kot ženska, v rokah ima krožnik z nožem ter grozi otrokom, ki morajo pred njo moliti. Prav z božičem pa je v zvezi vraža o Lucijinem stolu. Kdor si namreč na Lucijino pred svitom prične delati stolec in to delo nadaljuje do božiča vedno ob jutrih pred svitom, ta bo kleče na tem stolu videl med polnočnico čarovnice, ki so z obrazi obrnjene proti vratom. Drugod pa me-

nijo, da zadostujejo leseni podplati, ki jih moraš prav tako delati do svetega posta; istočasno si je treba sprestiti bič iz prediva, da se z njim obraniš pred čarovnicami, ker bi te sicer po polnočnici raztrgale.

Advent mineva ob jutranjicah, zornicah, in nato pride sveti post. Na ta dan je imelo — in ima ponekod še danes — vsako delo svoj praznični pomen. Že zjutraj denejo pod mizo v posodi vsakovrstno seme, ki ga opoldne natrosijo kokošim; če ob tem petelin zapoje, pomeni to za prihodnje leto nesrečo. Pod mizo je treba dati tudi bučo, da bi svinje rajši jedle, plužno železo, da bi bila zemlja plodnejša, ter koso in bič. Mizo pogrnejo z dvema prtoma; prvega pritrdijo z žeblički, podenj pa denejo sena, vanj pa krajcar, ki ga darujejo po sv. Treh kraljih siromaku. Po obedu pogrnejo zgornji prt. Neporočeni beže po kosilu na dvorišče, pograbi naračaj drv, se vrnejo v kuhinjo ter jih kleče preštejejo. Kdor je prinesel parno število drv, tisti se bo o pustu poročil. Na sveti dan znosijo vse z mize, predmeti pod mizo pa ostanejo. Nekje pripovedujejo, da mora med obedom gospodar sedeti na vzglavniku, da bo živina debelejša. Če bi pa prišel med obedom kdo v hišo, bi to pomenilo nesrečo. Na sveti post so včasih pekli na Štajerskem »kuc kruh«, v katerega so dajali grahek in korenje. Drugod pečejo »stalnik« ali močen kruh, pa tudi poprtnjak. V Slovenski krajini je v časti »repnjača«, to je z repo, makom in medom potresena potica gibanica, nadevana včasih v devet gub ali plasti. Gospodinja ima na sveti post tudi to dolžnost, da s sosedovega dvorišča odnese nekaj kamenčkov, ki jih mora potresti po kurniku, da bodo njene kokoši bolj nesle kakor sosedove. Po kosilu gre mladina drevesa trest, pri čemer govori: »Naj bo tako polno kakor moje črevo!« Slovenci ob Rabi na Madžarskem poznajo še običaj, da moški kála drva in če ga kdo vpraša, kaj dela, odgovori: »Dehorje odganjam.« Prav tu je tudi navada, da shranijo pod mizo brinjeve vejice in hrastovo listje, od česar vsak dan pred obedom od svetega posta do sv. Treh kraljev malo zažgó.

Polnočnica (polnočka na Štajerskem in Prekmurskem) je višek božičnega pričakovanja. Vse se odpravi v cerkev. Doma prižgó voščenko ali drugo luč. Če luč ugasne, preden se vrnejo, pomeni, da bo v prihodnjem letu v tej hiši nekdo umrl. Gospodinja so nekda nesle v cerkev bučno seme in ga v žepu mešale. Iz cerkve moraš proti domu hiteti, če hočeš biti v žetvi prvi. V sveti noči se živina pogovarja. Kdor jo hoče slišati, mora imeti s seboj praprotno seme, ki cvete in zori v kresni noči. Pred hlevska vrata postavljajo brano, da se ne bi hiši približale čarovnice. Na tistem koncu vasi, kjer psi to noč najbolj lajajo, bo v prihodnjem letu največ nevest. Zelo je bila včasih razširjena navada, da so v sveti noči dekleta vlivala svinec v vodo. Podobe, ki pri tem nastanejo (puške, lopate itd.), kažejo, kakega stanu bo ženin. Ponekod menijo: kdor na božični dan umre, gre naravnost v nebesa.

Na Štefanovo vlivajo na Murskem polju blagoslovljeno vodo v izvirke, da ne bi usahnil. V Slovenski krajini pa pravijo, da se morajo na ta dan dekleta umiti z rdečim jabolkom, da jim bodo lica bolj rdeča. Nekateri pravijo, da je treba na ta dan živino šele zvečer napojiti, da bo laže prenašala žejo. Na ta dan hodijo v Slovenski krajini »polazeniki«, v Halozah in drugod pa na Lucijino, božično in novo-

letno jutro. Vera je, da mora te dneve moški priti prvi k hiši, da prinese srečo. Običajno so to dečki, ki nosijo s seboj poleno ali panj. Ko pride v hišo, ga položi na tla, poklekne nanj ter vošči: »Bog vam daj toliko prašičkov, kot je na moji glavi laskov, takega prašiča, kot je naša peč, vaše kobile naj bodo kot blazine, vaš gospodar kot v gozdu jelen, vaša gospodinja kot v gozdu srna, vaši hlapci kot zajci, vaša deca kot v nebesih angelci.« Gospodinja jih nato obdaruje s suhim sadjem, jabolki, orehi itd. Ime polaženik izhaja iz besede polaziti (srbohrv.: obiskati).

Na sv. Janeza izlijejo po vinogradu staro blagoslovljeno vino in še nekoliko novega.

Na dan nedolžnih otročičev hodijo otroci tepežkat, v Slovenski krajini »ròdivat«. Ponekod tolčejo celó po drevju. Ko jih obdarujejo, se tepežkarji poslové z besedami: »Mi od vas, sreča pri vas.«

Dan starega leta je tudi skrivnosten. Dekleta si spet prerokujejo možitev. Pred polnočjo si deklet vrže čevelj čez glavo in če ta pade s prednjim delom proti vratom, pomeni, da pojde kot nevesta od hiše, sicer pa bo ostala doma neomogućena. Na Štajerskem prinese gospodinja na mizo božičnik ali stalnik, ki ga je spekla na sveti večer, ter poškropi hišo, hlev, ki ga je včasih tudi polja z blagoslovljeno vodo. V navadi je tudi kajenje s kadilom. Kdor na staro leto od maše ali večernic gredé pade, ta bo še tisto leto umrl.

Na novo leto mora tudi moški priti prvi k hiši, da prinese srečo. Dečki voščijo: »Bog vam daj v tem mladem letu zdravje, srečo in veselje, dušnega zveličanja pa največ!« K maši in od maše grede hitijo vsi, ki bi bili radi vse leto urni. Opoldne skuhamo mlečno kašo, češ da bo radi tega mnogo denarja pri hiši. Treba je skuhati tudi prašičjo glavo, kar pomeni, da bo šlo vse v hiši to leto naprej. Če ostane na novega leta dan berač v vasi, bo v letu mnogo mladožencev (poročencev). Na Štajerskem dekleta »darujejo vodi«, to je, vržejo v studenec denar, da bi dobile moža. Tudi jabolko mečejo v ta namen v studenec.

Božični običaji se zaključujejo na sv. Tri kralje. Dan pred praznikom prinesejo iz cerkve blagoslovljeno vodo in poškropé vse prostore v hiši. V navadi je tudi kajenje z brinjem. Na Štajerskem prinese gospodinja zopet na mizo stalnik, ki ga gospodar razreže. Vsakemu članu družine pomoli kos proti stropu in kdor više skoči, bo više zrasel. Čez dan si sosedje dajejo stalnik. Čim več stalnika kdo poje, tem močnejši bo. Zelo je razširjena vera, da bo zvedel za dan svoje smrti tisti, ki se od sedmega leta dalje posti sv. Trem kraljem na čast.

Zimski čas, poln prazničnih dni, je poln ljudske poezije v običajih in verovanjih. Mnogi običaji so vznikli radi izpremembe leta, krščanstvo pa jih je preoblikovalo z verskim značajem in jih pomnožilo.

Ludovik Puš

IZRAZNA SREDSTVA V GLASBI

Če si toni smiselno drug za drugim sledé, nastane melodija, ki je že samostojno glasbeno telo, sposobno, da vsebuje vse mogoče glasbene izraze. V sleherni melodiji so obsežene vse glasbene prvine: toni, ritem, tempo, tudi barva glasu itd.

Pod besedo melodija razumemo daljšo, večjo zapovrstno skupino tonov. Tako ima recimo vsaka pesem svojo melodijo ali napev, ki traja od začetka do konca pesmi. Tudi v instrumentalnih delih je melodija navadno precej obširna skupina tonov. Zato je razumljivo, da ločimo v melodiji sami manjše skupine, iz katerih je melodija sestavljena. Za najmanjši člen melodije imamo *motiv*, ki je lahko sestavljen že samo iz dveh zaporednih tonov, ki pa vsebujeta samostojno melodično in ritmično figuro. Večja skupina je *polstavek* ali *fraza*, ki bi jo mogli primerjati nedokončanemu stavku do podpičja. Še višja in večja glasbena enota je *stavek* ali *téma*, ki pa pomeni že dograjen, zaključen glasbeni izraz in kot takšen lahko izraža človeška čustva.

Da postanejo ti osnovni skladateljski elementi vsakomur razumljivi, vzemimo za primer splošno znano ljudsko pesmico »Lepa si, lepá si, roža Marija«. Toni na besede »Lepa si« tvorijo *motiv*, ki nosi v sebi melodično in ritmično figuro, katera se v pesmi ponavlja. Prvi del pesmice, do vključenih besed »nebeška družina«, moremo šteti za *polstavek* ali *frazo*; iz okoliščine, kako se prvi del (*fraza*) zaključuje, sklepamo, da pesmi ni in ne more biti še konec. Uho nujno pričakuje še dopolnila, nekakšnega odgovora, ki ga dá drugi *polstavek*: »Angelci lepo pojejo, tebe, Marija, hvalijo.« Pesmica kot celota tvori v glasbenem pogledu *zaključeno muzikalno misel* ali *glasbeni stavek* (*témo*). Če bi glasbenik hotel iz te preproste pesmi zložiti recimo veliko instrumentalno (n. pr. orgelsko) delo, bi lahko uporabil zdaj zgolj *motiv* zdaj prvi zdaj drugi *polstavek*, pa tudi in še posebno vso *témo*. To in ono bi lahko s ponavljanjem in stopnjevanjem (*»sekvencami«*) dvignil v mogočen, učinkovit izraz, z obrnjenim *motivom* oziroma *témo* bi dosegel prijetno spremembo in s spretno uporabljenimi različicami (= *variacijami*) stopnjeval izrazno silo preprostega ljudskega napeva do najsilnejših učinkov. (Ignacij Hladnik je n. pr. na osnovi preprostih Riharjevih napevov zgradil mogočne orgelske fuge, ki so našle priznanje in celó založnika v inozemstvu.)

Da imamo v večglasnem glasbenem izražanju dvoje slogovnih panog, smo že ugotovili. Ako skladatelj uporablja mnogoglasje tako, da vsak glas poje ali igra s svojo melodijo, je skladba pisana v *vodoravnem* (linearnem) slogu. Če pa nosi melodijo le en glas, vsi ostali pa ga samo spremljajo, niso enako važni, marveč prvega le dopolnjujejo in tolmačijo, tedaj govorimo o *navpičnem* (akordičnem) slogu. Linearno zloženi skladbi ni bistvo urejen sozvoček glasov, temveč melodična črta posameznih glasov, pri akordičnem slogu pa so melodiji enega glasu podloženi ali priloženi ostali glasovi v akordih. Vodoravni slog nazivamo *polifonija* (mnogoglasje, iz grškega polys = mnogo, fonéin = glasiti se), navpičnega pa *homofonija* (enakoglasje, grško homoiós = enak, podoben).

Čim prosteje se giblje polifonija, tem manj je upoštevano akordično urejeno sozvočje posameznih glasov. Je pa vse polno prehodnih, vmesnih načinov skladanja, ki so sicer polifonsko grajeni, vendar so melodije glasov tako ukrojene, da se tudi akordično (navpično) ujemajo.

Čemu o vsem tem toliko pisanja, ki ni lahko razumljivo? Zato, ker moraš drugače poslušati polifonsko in drugače homofonsko skladbo. Pri oni zasledujemo tek, razplet oziroma zamot melodij; tu nasprotno motrimo le glavno melodijo, spremstvo pa sproti precejujemo. Kdor bi v polifoniji iskal lepih, polnih akordov, mora doživeti razočaranje, prav tako pa tudi tisti, ki bi med spremljajočimi, akordično sestavljenimi glasovi hotel najti izrazito melodično črto.

Vprav vprašanje teh dveh slogovnih pojavov je za razumevanje glasbe tako važno, da se bomo morali še pomuditi pri njem. Sedanji rod je rasel v homofoniji prijaznem ozračju, kjer je bil lep akord visoko cenjen. Sedaj pa živimo na prelomu slogovnega oblikovanja. Sočnost akorda, njegova barvita zvočnost se dozdeva mlajšim vse preveč čutna. Hočejo več duhovnosti in manj čutnega dražila. Glasbeni svet se je znašel v precepu: ali se vrniti v dobo izrazite polifonije, ožarjene z modernimi pridobitvami, ali pa zopet poiskati novega izraza. Sočasno glasbeno udejstvovanje modernih skladateljev kaže iskanje novih izraznih sredstev. Zato ni čudno, če kdaj slišimo glasbeno neužitne skladbe. Vse kaže, da bo iz te zmede vstala prenovljena in pomlajena polifonija s silnim, izrazito poudarjenim ritmom, odklanjajoča blagoglasje akordov, a toneča v grozotna razglasja.

Najstarejša oblika polifonije, ki sega daleč v sivo davnino starega veka, je petje s spremljanjem enega ali več glasbil. Spremljava se s petjem skoraj docela krije; le na določenih mestih se glasbilo za malenkost oddalji, da izvede neznatno figuro, okrasek, a se takoj spet vrne k pevski melodiji (heterofonija). Stari narodi so poznali le to glasbeno obliko, ki se nam je, kajpak v dokaj spremenjeni podobi, ponekod ohranila do današnjih dni. (Primerjaj srbskega goslarja, ki enolično epsko pripoved dosledno s prav malimi izjemami soglasno spremlja na gosli.) Ves stari vek in mnogo stoletij srednjega veka so dosledno in izključno uporabljali heterofoni glasbeno izrazni način (prim. koral). O kakem mnogoglasju ni sledu. Šele proti koncu srednjega veka so pričeli glasbeniki prvotni (glavni) melodiji dodajati novo melodijo, ki je bila dokaj različna. Koralu so priložili n. pr. melodijo narodne pesmi, ki se je od njega razlikovala ne le v melodičnem razvoju, marveč tudi v ritmičnem teku. Začeli so postavljati melodijo proti melodiji oziroma noto proti noti, ki sta bili v svojem teku samostojni, a vendar v nekem medsebojnem razmerju. Nastala je najpreprostejša oblika kontrapunkta (po latinsko: punctus = točka, nota; contra punctum = [nota] proti noti), ki se je naglo in uspešno razvijal in se kmalu razbohotil do zelo umetno zloženih mnogoglasnih umotvorov. Dvema melodijama so pridružili še tretjo, prvotni temi postavili nasproti nekako protitému, melodije z obračanjem spreminjali, z bore delili v več skupin, ki so bile v kontrapunktičnih odnosih med seboj itd. Tako se je polifonija polagoma povzpela v zavidljive višine (prim. slavne vokalne skladbe našega rojaka Jakoba Gallusa Petelina). Razumljivo, da nudi polifonska glasbena oblika polno možnosti za najrazličnejše načine izražanja. Nastale so nove izrazne forme, ki so postale pravilo lepe formalne dovršenosti in se ohranile do danes. Taka oblika je recimo fuga, ki zahteva, da

glasovi drug za drugim ponavljajo isto témo, vendar na različnih lestvičnih stopnjah. Taka oblika je kánon, kjer se glasovi točno, dobesedno posnemajo (čista imitacija). Zgled za preprost kánon je n. pr. šolska pesmica: »Mojster Jaka, al' že spiš?« Lepo izdelana, slogovno neoporečna fuga še danes velja in bo veljala za mojstrovino. Veliki mojster fuge je bil n. pr. Joh. Seb. Bach.

Homofonija je razmeroma mlada. Ko sta dur in mol zmagoslavno premagala vse stare tonske načine (ki jih je mnogo) in neomejeno zagospodovala, je za akordično glasbo nastopil njen čas. Ves razvoj se je obrnil v to smer. Ves glasbeni študij se je še prav do nedavna sukal predvsem okrog harmonije, ki ji je bil za podlago tako zvani generalni bas. Božajoče, čutno pobarvano akordično sozvočje je zlasti podpirala romantična doba s svojimi nazori. Slavne polifonske umetnine, ki niso služile in niti niso hotele služiti v prvi vrsti čutnosti (ne zamenjaj čutnosti s čustvom: čutnost; čut, lat. = sensus, čustvo = lat. affectus), so stopile v ozadje, svet pa je objela homofonija, ki ji je bil glavno lep akord, blagoglasje, da je sree strepetalo v ganjenosti in se uho naslajalo. Nočem reči, da je glasba te smeri slaba. Zelo mnogo je svetovno priznanih del tudi iz te dobe (prim. slavne klasike Haydna, Beethovena, Mozarta), toda ta dela niso izključno vezana na homofonijo (n. pr. Beethovena Missa solemnis i. dr.) ter so zelo odmaknjena čutnosti in izrazito čustveno poudarjena. Ohranila bodo vedno svojo ceno kot značilna velika umetnost svoje dobe, ker imajo dih večnosti v sebi.

Podlaga homofonije je harmonija, ki je čutno dojemanje raznih skladnih ali neskladnih sozvočij (akordov). V harmoniji uporablja skladatelj s pridom tudi modulacijo. Akorde namreč lahko preliva iz enega tonskega načina v drugega, ne da bi melodijo kaj spreminjal, vmes pa uvršča prehodne akorde, ki terjajo razplet in lepотно napeto učinkujejo.

To so v kratkem najvažnejša oblikovna sredstva, ki jih uporablja glasbenik, ustvarjajoč glasbeno umetnino. Ni pa dovolj, da jih pozna samo glasbenik, skladatelj in izvajalec. Ako hoče glasbeno umetnino s pridom uživati tudi neglasbenik poslušalec, mora ta izrazna sredstva poznati tudi on.

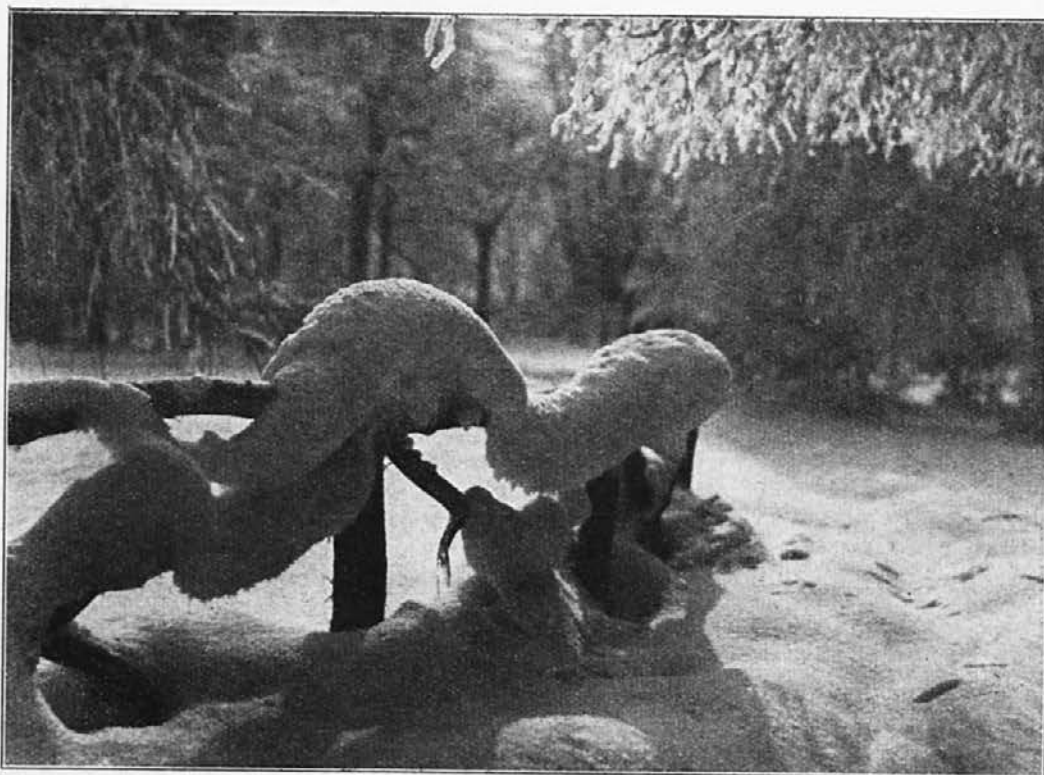
NOVE KNJIGE

Slovenska krajina. Zbornik ob petnajstletnici osvobojenja. Uredil Vilko Novak. Založil konzorcij. Beltinci, 1935. Str. 155 + XIII. — Dežela ob Muri na skrajnem severovzhodu slovenskega ozemlja, ki je brez potrebe dobila umetno »kranjsko« ime Prekmurje, se je šele po svetovni vojski pridružila slovenski narodni celoti. Prej je živela posebno, ločeno narodno, kulturno in duhovno življenje kot posebna enota mimo središnega slovenskega ozemlja. V narodnem in političnem življenju tega ozemlja ločimo tri izrazito svojske dobe. Prva doba, od naselitve Slovencev do prihoda Madžarov, je doba slovenskega samostojnega državnega življenja v okviru nekdanje Pribinove in Koeljeve panonske države, t. j. deveto in deseto stoletje. Slovenska krajina je v tej državni tvorbi, ki je predstavljala najdalje trajajoče samostojno slovensko ozemlje, tvorila središčni del poleg onega dela ob Blatnem jezeru, ki se je pozneje pomadžaril. Nemški in madžarski vpliv pa je uničil to slovansko državo v srednjem Podonavju, ki bi v zvezi z velikomoravsko državo, če bi obstali in če bi ostalo v obema slovansko bogoslužje, predstavljala v nacionalnem pogledu neprecenljivo vrednoto severnim in južnim Slovanom. S prihodom Madžarov je bila zveza med slovanskim severom in jugom za vedno nasilno pretrgana. Po tisoč let trajajoči drugi dobi pod madžarsko vladno se je nacionalno rešila samo dežela med Rabo in Muro, a od te je rabski del Slovencev ostal še vedno pod Madžari. Tretja doba je Slovenski pokrajini nastopila z osvoboditvijo, ko se je pridružila slovenskemu ozemlju in obenem Jugoslaviji. V spomin na osvobojenje, ob petnajstletnici, kar so končno diplomati določili meje nad Muro, so Slovensko-krajinci izdali imenovani zbornik razprav iz svoje narodne zgodovine, ki so jih prispevali najboljši znanstveniki svoje stroke. Sv. Ilešič piše o geografskem obrazu Slovenske krajine. Pavel A., slovenskokrajinski rojak, a pomadžarjen, piše o nekaterih dialektičnih posebnostih v tem delu slovenske zemlje. (Članek bi si želel bolj obširen in izčrpen.) M. Kos je prispeval članek o zgodovinski usodi krajine v 9. in 10. stoletju. Stelè piše o umetniških spomenikih dežele, ki je znamenita zlasti po svojem poznogotskem slikarstvu. (O tem je obširneje pisal v prvi lanski in zadnji predlanski številki Mladike, kjer pa ni priznal možnosti madžarskega posredovanja, o čemur pa tu piše pritrdilno.) Temu članku je na koncu knjige pridejanih dva in dvajset priloge na trinajstih straneh. O slovstvenem delu poroča Vilko Novak, ker ta pokrajina je prav do danes ohranila samostojno pokrajinsko slovstvo v svojem narečju. Dobro bi bilo, članku dodati nekaj podatkov tudi o še sedanjih narečjih v nekaterih književnih in časopisnih izdajah. Prav tako V. Novak, ki je obenem tudi urednik zbornika, razbira kulturne stike Slovenske krajine do osvobojenja z ostalimi slovenskimi kraji. Najobširnejša sta članka dr. M. Slaviča, nekdanjega delegata na diplomatskih konferencah v Parizu, kjer so sklepali o usodi krajine in njeni priključitvi Sloveniji. V članku Narodnost in osvoboditev Prekmurcev polemizira s trditvami nekaterih Hrvatov, da je pokrajina na levem bregu Mure njihova, ter dokazuje slovenstvo te pokrajine, nato pa proti zopetni hrvatski trditvi, da so oni osvobodili

Slovensko krajino, podaja razvoj dogodkov od prevrata do končne priključitve dežele slovenskemu delu države. V drugem članku Prekmurske meje v diplomaciji riše boje in prizadevanja slovenskih delegatov za to deželo v diplomatskem Parizu. Ker je oba članka napisal udeleženec tedanjih dogodkov doma in za mejami, sta snovno zanimiva in imata obenem dokumentarno vrednost. (Če pomislimo na Koroško, vidimo, da njena zgodovina po prevratnih dneh do plebiscita še zdaleč ni tako obdelana in popisana.) Članke zaključuje F. Baš z orisom narodopisnega značaja Slovenske krajine. Urednik Vilko Novak na osemnajstih straneh podaja podrobno bibliografijo o Slovenski krajini. Knjigi je pridejan tudi zemljevid. — Iz vsega povedanega sledi, da predstavlja zbornik Slovenske krajine delo znanstvene vrednosti, v katerem so smotrno izbrani članki obenem splošno zanimivi. Knjiga je lepo opremljena in tudi tiskarsko predstavlja uspelo delo. S tem zbornikom se je Slovenska krajina, najmlajša naša dežela, najlepše poklonila Sloveniji.

Viktor Smolej.

Dr. Edmund Schneeweis: **Grundriß des Volksglaubens und Volksbrauchs der Serbokroaten.** Založila in tiskala Družba sv. Mohorja v Celju, 1935. Str. 267. — Ozemlje Balkanskega polotoka, na katerem so se od začetka zgodovine prav do najnovejšega časa, rekel bi do 19. stoletja, križali in mešali najraznorodnejši duhovni, kulturni, politični, jezikovni, verski in drugi vplivi, predstavlja za znanstvenike radi svojega mnogoličnega obraza eno najbolj zanimivih pokrajin za preiskavanje in znanstveno obravnavanje. Sem hodijo znanstveniki še vedno kakor v deviško in nepreiskano deželo, ki nudi vsem strokam dovolj možnosti, da odkrijejo, česar sami ne vidimo. Zlasti Praga kot povojno središče slavistične znanosti pošilja svoje ljudi na jug (prim. Gesemann, Murko, zdaj Schneeweis i. dr.). — Pisatelj, ki je sedaj profesor na nemški univerzi v Pragi, je preživel šest let v Jugoslaviji, prehodil srbsko-hrvatsko ozemlje, ga preštudiral v etnografskem pogledu in sedaj napisal Očrt ljudskega verovanja in ljudskih šeg med Srbi in Hrvati. Znanstveno delo, ki je opremljeno tudi s 45 slikami, je razdeljeno na dve polovici. Prva, manjša, govori o ljudskem verovanju v različne duhove, o izvoru tega verovanja in o vplivih krščanstva nanj, ko je narod lastnost demonov prenesel na angele in na hudiča, o palčkih in velikanih ter ljudeh z demonskimi silami. Temu verovanju ugotavlja izvor v poganski slovanski, v antični in v krščanski osnovi, nekaj pa je vplivov tudi drugih narodov. Drugi del je mnogo obširnejši in razbira podrobno vse navade in šege, ki jih še najdemo na srbsko-hrvatskem ozemlju. Opiše najprej šege, v kolikor se nanašajo ozko na človeka (rojstvo, poroka, smrt i. dr.), dalje v kolikor se vežejo na praznike in svetniške godove, sploh na čase po cerkvenem letu, posebej govori o »slavi«, končno pa razbira navade ob različnih prilikah v življenju občestva, družine, zadruga itd. Na koncu knjige je podroben seznam vsega slovstva o obravnavanem predmetu. Knjiga, kakršne s tako podrobno znanstveno obdelavo Srbi in Hrvati nimajo, pomeni veliko znanstveno pridobitev v njihovi narodopisni znanosti. Slovencev se pisatelj tu le izjemoma kdaj dotakne in nas s tem opozarja na potrebo, da si sami sestavimo tako delo ter ocenimo

Pod snegom. (Fot. Fr. Krašovec.)

gradivo, ki ga je že precej zbranega, a ni znanstveno pregledano in precenjeno. Knjiga ni le znanstvena, temveč tudi zanimiva radi snovi in odkriva zanimive in silno presenetljive poglede v ljudsko snovanje in prelivanje duhovnih tokov na prehodnem ozemlju zapada in vzhoda. Poudariti moram, da bo nam Slovincem v marsičem kot pomoček za razumevanje naših sodržavljanov in nam najbližjih Slovanov, Srbov in Hrvatov. Živimo v sosestvu z njimi, ali celó nespametno pri nas uvajamo njih narodne navade, a jih ne razumemo in ne vemo za njih izvor, n. pr. za badnjak, slavo, lomljenje kolača, svatbo in pod. Knjiga nam bo v tem dragocen priročnik. To je pač realna »jugoslovanska« miselnost naše najstarejše ljudske družbe in zagrebški profesor, ilirec Ilesić, bo lahko zopet napisal kak članek »o nejugoslovanski miselnosti neke slovenske knjige«. Zanimiva je pač usoda tega dela: nemški univerzitetni profesor iz češke Prage je napisal knjigo o srbskih in hrvatskih verah in običajih, izdala pa jo je slovenska Mohorjeva. Viktor Smolej.

A. Fersman - P. Janez Žurga: **Iz življenja kamnov.** Zbirka »Kosmos«. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1935. — S to knjigo se je zopet zamašila vrzel v slovenskem poljudno znanstvenem slovstvu. Avtor A. Fersman, ruski mineralog in geolog, nam v njej podaja mineralogijo v poljudni obliki. V sedmih poglavjih, ki delé mineralogijo s čisto drugega vidika kot pa pusti znanstveni sistem, nam pisatelj odkriva lepote in skrivnosti iz življenja kamnov, da se človeku zdi, kot bi bral roman. Knjiga je opremljena z obilico lepih slik, ki so posnete deloma iz ruskega izvirnika, deloma po drugih knjigah, precej pa jih je, zlasti iz naših krajev, nalašč za to knjigo napravil mineraloški inštitut ljubljanske univerze. V tem inštitutu že lepo vrsto let deluje prevajalec knjige, ki je sam znan strokovnjak na tem področju in je knjigo poživil tudi

z mnogimi podatki iz naših krajev. Knjiga bo marsikom, ki ga do sedaj mrtvi svet kamnov ni zanimal, odprla pogled v nov svet. Želel bi si le, da bi pisatelj malo bolj upošteval petrologijo. S tem bi bila prireditelju ruskega izvirnika dana lepa prilika, da bi slovenskemu bralcu odkril tudi na primer lepote našega eruptivnega masiva, Pohorja. Ta snov pa lahko tvori že osnove za novo knjigo, ki naj bi skupno s poljudno kristalografijo in petrografijo podala širšemu krogu slovenskih bralcev lepote iz življenja kamnov našega ozemlja.

Sheila Kaye-Smith: **Konec Alardov.** Roman. Iz angleščine prevel Griša Koritnik. Leposlovna knjižnica 20. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1935. — Odlična angleška sodobna pisateljica Sheila Kaye-Smith riše

v obširnem romanu staro angleško plemiško družino, ki jo je z vso krutostjo zgrabil nov čas in nove razmere, ki jih je prinesla svetovna vojska. Družina Alard ima zadolženo veleposestvo in stari Sir John, zakopan v staro slavo in dolge tradicije, meni, da je edino pametno, če posestvo postavi na trdne noge in prikupi še sveta. Le tako bi bilo namreč mogoče živeti po grofovsko naprej. A življenje gre preko njegovih računov. Najstarejša hči se sicer bogato poroči, oče namreč hoče vse otroke bogato poročiti, pa je nesrečna in se kmalu loči. Sin Peter pusti »preprosto« Stello, ki jo v resnici ljubi in vzame bogato židinjko. Zakon ne more biti srečen in Peter konča s samomorom. Mlajša hči se skrivaj poroči z boljšim »kmetom«. Najmlajši sin gre pa najprej v tovarno delat, potem prestopi v katoliško vero in nazadnje gre v samostan. Ubogega starega Johna pa zadene kap, ko vidi, da je vse v razvalinah. — Roman je pomembno umetniško delo, zajeto iz povojnega časa in prepojeno z novodobno miselnostjo. Nešteto življenjskih vprašanj načenja in jih rešuje s čudovito preprostostjo in treznostjo. Nikjer ne dobimo sladkobnih sentimentalnosti in pisateljico mirno lahko primerjamo Selmi Lagerlöfovi. Delo pa obenem prikazuje tudi nemoč in jalovost novodobnega anglikanizma in skoraj bi rekel, da je pisano z rahlo katoliško tendenco, ki pa ne moti. Prevod je lep in gladek. J. V.

NAŠE SLIKE

Ko pričenjamo sedemnajsti letnik, se dobro zavedamo, da ima Mladika poleg drugih odličnih nalog tudi namen, da seznanja svoje bralce z deli upodablajoče umetnosti in to zlasti slovenske. Vsako opisovanje umetnin je pa bolj ali manj neplodno, če bralec dotičnih del sam ne pozna bodisi v izvornikih ali vsaj

po dobrih in vernih posnetkih. Zato je posebno važna naloga Mladike, da prinaša kar največ lepih in reproduciranih vrednih, najboljših naših mojstrskih del. Sicer se je treba sprijazniti z zavestjo, da je prav vsem bralcem brez izjeme, tudi kar se tiče izbire slik, skoro nemogoče ustreči, ker so okusi preveč različni. Prepričani smo pa, da se nam bo vendar posrečilo vsaj večini ugoditi, ne da bi pri tem trpela kakovost objavljenih umetniških del.

V zadnjem letniku smo skušali podati kar največ slovenskih umetniških tvorb, zlasti še manj poznanih mladih in najmlajših umetnikov. Namen nam je bil, da jim pomagamo v svet in jih predstavimo širšemu občinstvu. Letos nameravamo obdržati to smer, hkrati pa po načrtu seznanjati naše bralce z umetninami, ki so razstavljene v ljubljanski Narodni galeriji, in to nekako z deli od začetka 19. stoletja pa do danes. Mišlimo, da bo to prav in koristno iz več razlogov. Prvič je treba, da vsak izobražen Slovenec natančno pozna glavna in najvažnejša dela domače umetnosti, tudi nekdanje, ker sicer ne bo mogel prav ceniti današnje, ko mu ne bodo vidne vezi, ki družijo preteklost s sedanjostjo. Drugič je objavljane slik in kipov domačih (kakor seveda tudi tujih) mojstrov in njih opisovanje najboljše praktična šola za likanje okusa, za umevanje in uživanje oblikujoče umetnosti sploh, ker si more vsakdo brez posebnih težav sam ogledati izvornike v galerijski zbirki. Končno — kar ni poslednji naš namen — bi s tem objavljanjem radi vzbudili in pozivili pozornost med najširšimi krogi slovenskega razumnštva za Narodno galerijo, to prevažno in dragoceno narodno ustanovo, jo moralno podprli, ohranili živo zanimanje zanjo in ga še pomnožili. Zavedati se moramo, da je ta najvišji slovenski hram umetnosti nastal iz požrtvovalnosti in nesebičnega truda nekaterih vnetih ljubiteljev umetnosti, da živi v glavnem od darežljivosti posameznih velikodušnih podpornikov, ne da bi prejemal od države in drugih velikih korporacij primerno gmotno pomoč.

★

Dne 17. novembra 1955 so v veliki dvorani Narodne galerije odprli razstavo risb *Francja Kavčiča*. O tem znamenitem slovenskem slikarju in čiča. O tem znamenitem slovenskem slikarju in risarju, ki je deloval okrog začetka prejšnjega stoletja, je Mladika v letniku 1955 že poročala. *Franc Kavčič* (sam se je po tedanji navadi podpisoval po italijansko: *Caucig*) se je rodil v Gorici leta 1762. Slikarstva se je učil na Dunaju, kasneje pa na stroške cesarja Jožefa II. v Italiji, kjer je obiskoval akademije v Bologni in v Rimu, delal je pa pozneje tudi v Mantovi in v Benetkah. Leta 1799 je postal na Dunaju profesor zgodovinskega slikarstva na ondodni Akademiji upodablajočih umetnosti. Devet let pozneje so ga postavili že za profesorja in vodjo oddelka za izdelovanje porcelana, leta 1820 je pa postal ravnatelj dunajske Akademije. Umril je leta 1828 na Dunaju, kjer je tudi slovel in deloval in kjer je ostalo največ njegovih slik in risb. Znamenito njegovo sliko »*Phokion z ženo*« je dunajska akademija posodila naši Narodni galeriji, kjer visi zdaj. Posnetek smo objavili leta 1955. Nedavno se je pa posrečilo pridobiti za Ljubljano pet in osemdeset Kavčičevih risb, ki so bile last dunajske umetnostne Akademije. Med temi listi

so velike kompozicije za razna slikarska dela, pokrajinske studije, kopije po klasičnih mojstrih, potopisne skice in anatomski osnutki.

Z razstave Kavčičevih risb objavljamo veliko kompozicijo »*Skrunilci templja*« in popotni spomin »*Rimska vrata v Trstu*«. Prva risba prosto predstavlja dogodek, ki se motivno naslanja na znani prizor, popisani v apokrifni knjigi Makabejcev, ko Heliodor, namestnik Selenka, kralja Sirija, vdre v jeruzalemski tempelj, da bi odnesel tempeljske zaklade. Podan je trenutek, ko skrunilci že hočejo vlomiti skrinjo zaveze, pa jih preženo plameni, ki nenadoma udarijo iz najsvetejšega. Dobro je pogojen strah skrunilcev templja, ki preplašeni beže pred nenadno oviro. — Isti motiv je v Vatikanu že davno prej na steno naslikal Rafael v sobi, ki se ji prav po tej podobi pravi Heliodorova soba — le popolnoma drugače. Kavčič je risal navadno s črnilom (tušem) in risbe osveževal z enim barvnim tonom. Ob svojem času je slovel kot mojster klasicistične smeri, ki je zrla višek umetnosti in poslednji svoj cilj v kar najtesnejšem naslanjanju na antično umetnost, kar jo je delalo nekako mrtvo in starinsko.

Da je Narodna galerija dobila to lepo zbirko, je osebna zasluga njenega predsednika, dr. Fr. Windischerja, ki je s svojo že ponovno dokazano, res izredno požrtvovalnostjo omogočil pridobitev teh listov, s katerimi se je galerijska grafična zbirka lepo obogatila.

Razen Kavčičevih risb objavljamo še nekatera dela domačih slikarjev njegove dobe in malo kasnejših let.

Lovrenc Janša, gorenjski rojak iz Breznice pri Radovljici, ki se je rodil leta 1749, je prav tako prišel že kot sedemnajstleten fant na Dunaj, kjer se je razvil v odličnega pokrajinarja in bakrorezca. Postal je korektor in končno profesor na dunajski Akademiji, prêcej nato je že leta 1812 tam tudi umrl. Bil je prav tako klasicist, ki je v skoro rokokojskem slogu slikal pokrajine, najrajši izmišljene. Včasih jih je tudi sam vrezal v baker, a navadno je pokrajino sam le narisal, na ploščo pa so jo prenesli drugi. Mnogo njegovih pokrajinskih bakrorezov hranijo na Dunaju v raznih državnih knjižnicah. — Naša malce teatralna »*Romantična pokrajina*« kaže značilni njegov način in vse posebnosti te vrste slikarskega sloga. V tej dobi so pokrajinarji s posebno ljubeznijo slikali divje skalovje z vodo, razvaline in skrivenčena, štrleča in oguljena drevesna debla.

Mlajši je slikar *Josip Tominc*, ki se je kot otrok slovenskih staršev rodil leta 1790 v Gorici, kjer je bil oče mestni uradnik. Slikarstva se je učil v Benetkah in Rimu, nekaj časa tudi v Neaplju. Tominc je bil resničen umetnik, ki je že za življenja dosegel velik sloves. Deloval je v Gorici, odkoder se je pa preselil kmalu v Trst, kjer je ustvaril veliko število odličnih portretov, ki so sloveli radi svoje mehke, odličnosti in svežine. Umril je leta 1866 v Gradišču. Največ njegovih slik se je ohranilo v zbirkah v Gorici in Trstu, naslikal je pa tudi mnogo cerkvenih slik. — Naš rodbinski portret »*Družina Mosconovih*« je značilen primer njegove portretne umetnosti. Je zelo živa in sveža v barvah, skupina prav naravno sestavljena, posebno pažnjo pa je slikar posvetil raznim podrobnostim na obrazih in rokah naslikanih oseb. S posebno

pazljivostjo je obdeloval detajle na oblekah, tako da se posameznosti, kot na primer čipke, zdé kar otipljive.

Že v minulo stoletje spada slikar **M i h a e l S t r o j** ali, kakor se je sam podpisoval, **Stroy**. Rodil se je leta 1805 v Ljubnem na Gorenjskem, študiral je pa po tedanji navadi v Italiji. Slikal je mnogo po Slovenskem, ko je priženil hišo v Zagrebu, je pa zaslovel tudi med Hrvati. Umril je 1871 v Ljubljani. Slikal je največ oltarne podobe in druge cerkvene slike, potem pa portrete in zgodovinske kompozicije. — Objavljena »Božja previdnost« predstavlja ljubeč prizor. V globoko zasneženi pokrajini trosi angel živalim zrno in zelenjad. Zbrali so se zajčki pa najrazličnejše gozdne in poljske ptice, ki si same ne morejo izpod snega poiskati živeža. Na desno v ozadju prihaja iz smrekovega gozda plašna srnica. Slika prav dobro označuje mojstra in dobo, v kateri je nastala. Naslikal jo je **Stroj** leta 1842.

*

Komaj nekaj let mlajši je **Franc Kurz** pl. **Goldenstein**, Nmec po rodu iz Salzburškega. Učil se je za trgovca in tako prišel tudi v Gradec, kjer je pustil trgovstvo in se v tamkajšnji slikarski šoli posvetil umetnosti. Ko je leta 1854 **Jakob Mahr** ustanovil v Ljubljani kasneje slovečo trgovsko šolo, ki je obstajala prav do leta 1918, je poklical nanjo **Goldensteina** za učitelja risanja in slikanja. Slikar je ostal kar v Ljubljani, kjer si je ustvaril svoj dom. Ustanovil je lastno risarsko šolo in sam silno pridno slikal in risal, tako da je dovršil okrog tisoč del. Seveda zaradi naglice, s katero je ustvarjal, niso vse enako dovršena, mnogo je med njimi tudi manj vrednih. Največ je naslikal pokrajin, zelo mnogo pa tudi oltarnih podob in cerkvenih fresk. Prepotoval je vso Kranjsko, narisal vse količkaj zanimive kraje in naselbine, zanimal se pa tudi za ljudske noše in jih ohranil v podobah. Bil je romantik, vendar brez posebno krepke osebne značilnosti. — Na naši sliki vidimo staro cerkvico Sv. Janeza ob Bohinjskem jezeru, prav za prav le del cerkvene lope in pokopališča. Skozi odprta vrata prihaja duhovnik, katerega spoštljivo pozdravlja star kmet s širokokrajnim klobukom v roki, oblečen v irhaste dokolenke in škornje. Duhovnu poljublja deček roko. Zraven sta ženski v narodni noši, kakor so se takrat nosile v Bohinju. Ob lopi čakajo ministranti: nauk bo. Oblačno nebo in mračna skupina hrastov s temnim jezerom in raztrganim gorovjem v ozadju ustvarja romantično razpoloženje, kakršno je bilo tiste čase v pokrajinarstvu običajno.

Carlo Dolci: **Devica z Detetom**. Že ime (= sladek) slikarja dobro označuje. Zato ni čuda, da je nemški umetnostni zgodovinar **R. Muther** napisal, da je **Dolci** (1616—1686) »slašičar v umetnostni zgodovini«. Vendar je pa dostavil, da »njegove slike, pa naj bodo še slajše, neokusne niso nikoli«. **Dolcijeve** umetnost predstavlja konec florentinske baročne slikarske šole, ki prehaja skoro že v rokoko. Največ je naslikal svetniških podob, posebno pogoste so pa njegove **Madone**. Njegova značilnost je izredna milina in nežnost, sladkobno, prav do sentimentalnosti stopnjevano čustvo. Vse to vsebuje tudi naša slika, ki ji pa vendar ni odrekati topline in prisrčnosti. Slika visi v Narodni galeriji v Rimu (v palači Corsini). K. D.

J. Šedivý

SLOVANSKI VESTNIK

Nekaj misli za uvod.

Slovenci nosimo v dušah mnogo zakladov, toda v svoji skromnosti se sramujemo, pokazati jih svetu, in smo skoraj ponosni, če jih srečno prikrivamo. Tako ne pokažemo tudi svoje iskrene ljubezni do vseh slovanskih narodov, dasi ni, izvzemši Čehe, nikjer toliko prave slovanske miselnosti kakor pri nas. Zato so vesti o slovanskem svetu pri nas tako redke ali vsaj nesistematične. To vrzel bo skušal v skromnem obsegu izpolniti ta Slovanski vestnik. Prizadeval si bo nepristransko poročati o prosvetnih, narodnostnih, verskih, socialnih in gospodarskih razmerah vseh slovanskih narodov, seznanjati nas z njihovimi duševnimi velikani, zasledovati najvažnejše knjižne novosti in zaznamovati tudi glasove o Slovencih v slovanskem svetu. Ta načrt zahteva mnogo časa, truda in denarja, preden ga je mogoče zadovoljivo uresničevati, toda začeti je treba takoj, ker si moramo čimprej poiskati prisrčnih prijateljev med Slovani, da se moremo medsebojno kulturno in gospodarsko izpopolnjevati ter podpirati zlasti pri rešitvi narodno obrambnih vprašanj.

Kulturna statistika Češkoslovaške.

Češkoslovaška je skoraj za 110.000 km² manjša od Jugoslavije. Meri namreč le 140.495 km². Deli se v štiri dežele, in sicer v Češko, Moravsko-Slezijo z glavnim mestom Brnom, Slovaško z glavnim mestom Bratislavo in Podkarpatsko Rus z glavnim mestom Užhorodom. Največja dežela je Češka, ki meri 52.000 km²; na drugem mestu po velikosti je Slovaška z 49.000 km² površine, medtem ko meri Moravska-Slezija le 26.800 km². Podkarpatska Rus pa je za tretjino manjša od Slovenije in zavzema le 12.600 km². Pri zadnjem ljudskem štetju leta 1950 so našli v vsej češkoslovaški državi 14.729.556 duš, in sicer v Češki 7.109.000, v Moravski-Sleziji 5.565.000, v Slovaški 3.550.000, v Podkarpatski Rusi pa 725.000.

Zanimiva je narodnostna razdelitev, ki izkazuje 9.688.943 Čehov in Slovakov, 3.252.000 Nemcev, 691.000 Madžarov, 186.000 Židov in 82.000 Poljakov. Narodnostno se še ni popolnoma opredelilo prebivalstvo Podkarpatske Rusi. Ta najvzhodnejši del Češkoslovaške, ki se ji je leta 1920 prostovoljno priključil, je trpel največ pod madžarskim nasiljem. Del podkarpatskih Rusov se proglašajo sedaj za poseben narod, nekateri se imajo za Ukrajince, kar v resnici tudi so, nekateri pa hočejo veljati za Ruse. V šolah je odvisno od učitelja, ali poučuje pri pouku materinskega jezika ruščino, ukrajinsščino ali pa domače narečje. Židje so se opredelili za češko narodnost in pošiljajo otroke v češke šole. Tako izkazuje uradna statistika skupaj ruske in ukrajinske priseljence ter domače prebivalce Podkarpatske Rusi. Vseh Rusov, Ukrajincev in Podkarpatskih Rusov so našli 550.000.

Elementarnih šol, to je otroških vrteev, osnovnih in meščanskih šol je v Češkoslovaški 19.590; med njimi je 4412 nemških, 870 madžarskih, podkarpatskoruskih 576, poljskih pa 167. V njih je 1.465.000 čeških in slovaških, 465.000 nemških, 121.000 madžarskih, 95.000 podkarpatskoruskih in 16.000 poljskih otrok. Vseh srednjih šol je 549, namreč 249 čeških in slovaških.

91 nemških, 6 madžarskih, 2 podkarpatskoruski in ena poljska. Dijakov in dijakinj je na srednjih šolah 106.000; poleg 73.000 Čehov in Slovakov je 24.000 Nemcev, 4850 Madžarov, 1800 Rusov, Ukrajincev in podkarpatskih Rusov; 1485 dijakov je židovske, 551 pa poljske narodnosti.

Mnogo večje je število strokovnih šol, ki jih je 752; čeških in slovaških je 505, nemških 188, podkarpatskoruskih 9, madžarske so štiri, poljski sta dve. Češke in slovaške narodnosti je bilo 65.000 učencev in učenek, nemške 22.000, madžarske 1200, podkarpatskoruske vseh smeri 545, poljske 295, židovske pa 1058. Dekleta obiskujejo v mnogo večji meri strokovne šole ko srednje, zlasti so v čislih gospodinjske šole. Medtem ko je med 106.000 srednješolskega dijaštva 53.000 deklet, jih je na strokovnih šolah 40.000 poleg 50.000 fantov.

Nadaljevalnih šol je 5165, in to 2208 čeških in slovaških, 629 nemških, 68 madžarskih, 160 podkarpatskih, 20 poljskih in 51 drugih. Po narodnosti jih obiskuje 101.000 Čehov in Slovakov, 50.000 Nemcev, 4400 Madžarov, 1050 Poljakov, 6715 podkarpatskih Rusov in 1457 Židov.

Visokih šol je v Češkoslovaški 14. V Pragi je poleg češke in nemške univerze ter češke in nemške tehnike še ruska pravna fakulteta in ukrajinska svobodna univerza z dvema fakultetama. Ukrajinska gospodarska akademija je v Poděbradih. Brno ima češko univerzo ter nemško in češko tehniko. Bratislava pa univerzo. Poleg samostojne umetniške akademije v Pragi sta še dve samostojni teološki fakulteti, in sicer katoliška v Olomucu in protestantska v Bratislavi. Visoke šole obiskuje nad 54.000 poslušalcev; češke in slovaške narodnosti jih je 20.000, nemške 7200, madžarske 1166, poljske 550, podkarpatskoruske 812, židovske narodnosti 5273, tujcev pa je 1500.

Na elementarnih šolah poučuje 57.000 učiteljskih moči, na nadaljevalnih šolah 17.445, na strokovnih šolah in učiteljskih 7880 profesorskih sil, na srednjih šolah pa 6770. Med 1650 vseučiliščnimi profesorji je 428 Nemcev.

Kako skrbé v Češkoslovaški za prosveto, dokazuje število knjižnic. Sedaj je šest javnih vseučiliščnih in študijskih knjižnic. Med njimi ima samo praška okrog 1.100.000 zvezkov in stalno na razpolago 1700 revij. Med 110 knjižničnimi nastavljenici praške vseučiliščne knjižnice jih ima 62 poleg univerzitetne diplome še dvoletno knjižničarsko šolo. Posamezne fakultete in seminarji visokih šol imajo 638 svojih knjižnic. Seminar za slovansko književnost in jezikoslovje v Pragi ima sam 28.000 zvezkov. Ker ima vsako mesto večjo knjižnico s strokovno izobraženim knjižničarjem, je večina srednjih šol opustila svoje knjižnice in jih združila z mestnimi, če niso bile preveč dragocene. Sedaj je samo še 444 knjižnic srednjih in strokovnih šol; 210 je pedagoških okrajnih učiteljskih knjižnic, 150 muzejskih in 26 arhivnih, 55 grajskih ter 218 samostanskih in cerkvenih knjižnic. Kakor imajo strokovne organizacije 124 svojih knjižnic, tako se ponašajo s svojimi knjižnicami — 85 po številu — ne samo znanstvene ustanove, ampak tudi 165 upravnih uradov.

Teh 2200 knjižnic pa še ni vse. Med 9225 občanami na Češkem imajo 8704 občine svoje knjižnice z okrog 5.000.000 zvezkov. Bralcev so imele v preteklem letu nad 530.000 in so izposodile nad 11.000.000 zvezkov.

Samo praška mestna knjižnica je nabavila preteklo leto za preko šest milijonov dinarjev novih knjig, medtem ko so ostale občinske knjižnice izdale za nabavo knjig okrog 27 milijonov dinarjev. Na Moravskem in v Šleziji jih ima med 5727 občinami lastno knjižnico 3602 z 2.200.000 zvezki in 280.000 bralci. Izposodile so lani nad 5.100.000 zvezkov in izdale letno za nabavo knjig okrog deset milijonov dinarjev. Na Slovaškem je 5510 občinskih knjižnic s 650.000 zvezki in 210.000 bralci. Izposodilo se je 1.520.000 knjig in izdalo za nove knjige nad dva in pol milijona dinarjev.

V Podkarpatski Rusi, kjer je starejše pokolenje po večini nepismeno, je 554 občinskih knjižnic s 60.000 zvezki in 8000 bralci. Izposodilo se je le 55.000 knjig, za nabavo novih pa so žrtvovale občine 350.000 din.

Naš veliki beloruski prijatelj

je inž. Adolf Klimovič, eden od glavnih voditeljev poldrugmilijonske beloruske narodne manjšine na Poljskem. V svoji reviji Samapamač je v šestem letošnjem zvezku priobčil zanimiv članek o Slovencih. V njem opozarja svoje rojake na slovensko združništvo in na knjižne založbe, posebno pa na Mohorjevo družbo. Inž. Klimovič se pridno uči slovenščine in želi čimprej obiskati naše kraje.

Poljaki v Nemčiji.

Radi tesnega sodelovanja med Nemčijo in Poljsko v zadnjih letih bi upravičeno pričakovali izboljšanja položaja poljske narodne manjšine v Nemčiji. V resnici pa ravna Hitler s poljsko manjšino prav tako kakor prejšnje nemške vlade v dobi največje napetosti med Poljsko in Nemčijo, če ne celo slabše. Poljakov živi v Nemčiji okrog 700.000. V pruski gornji Šleziji so leta 1925 našli 83.258 poljskih šolarjev. Poljskih javnih šol je bilo leta 1926 še 55, leta 1930 27, letos pa jih je samo še 9. Poljakom se je komaj posrečilo ustanoviti deset zasebnih poljskih šol, ki jih sami vzdržujejo, med njimi tudi gimnazijo v Bytomi. Razen tega se poučuje poljski jezik za poljsko mladino na petih nemških šolah. Izven Šlezije so v Nemčiji samo še tri javne šole s poljskim učnim jezikom, a v desetih nemških šolah se poučuje poljščina. Razen desetih zasebnih poljskih šol v Šleziji jih je še v ostalih nemških krajih 50; toda samo 25 teh zasebnih poljskih šol jih sme biti na strnjenem poljskem ozemlju v vzhodni Prusiji, ostale pa so med poljskimi izseljenci v rudarskih in industrijskih krajih zahodne Nemčije.

Bolgari o Slovencih.

Bolgarski poluradni dnevnik Nove dni posveča v zadnjem času veliko pozornost Slovencem. Tako je v številki 359 simpatično omenjal obnovitev Prosvetne zveze. V številki 350 opisuje Božidar Karastojanov krasote Slovenije in priobčuje slike Triglava, Vintgarja, Bohinjskega in Blejskega jezera. V številki 365 hvali g. V. Seizov v Slovanskem kotičku Mohorjevo družbo, kjer pravi tole: »Med vsemi južnimi Slovani največ berejo Slovenci. Knjige Družbe sv. Mohorja imajo naklado 45.000, in to pri poldrugmilijonskem narodu. Malo je narodov, ki bi tako dobro poznali svoje pisatelje in jih tako spoštovali ter bili tako vdani katoliški Cerkvi kakor vprav Slovenci. Zasluga za to gre predvsem Družbi sv. Mohorja.« (V drugo naprej.)

Joža Likovič

POD BELIM PR TOM

Vse je še vedno polno blaženega pričakovanja! Večer za večerom se vračajo med nas drobne božične skrivnosti in nas navdajajo z novimi razodetji. Sneg v teh dneh ima poseben sijaj. Še tako majhna snežinka je vidna in se lesketa v neštetih spreminkih. Gazí sredi zasnežene poljane še niso zgubile čistega bleska. Tam so sinoči kramljali Trije kralji in ugibali, kam bi nesli slavljenjo zvezdo in blagovest; njihova oblast in otroška modrost sta morda segali komaj od domačih jaslí do sosedovih krtin, vendar se blešče njihove stopinje kakor srebrni sledovi. Resnično! Božični dnevi so zazibani v čudovit krog, sredi katerega žari prelepo ime JEZUS. Vse se plete kakor v pravljici: lučke, uboštvo, rojstvo in ljubezen.

Naša družina je deležna posebnih jaslí in razodetja! Nama z ženo se že deveti mesec obeta novo življenje. Pričakujeva dvoje dragih očesc, šop zlatih kodrčkov in tisoč čudovitih presenečenj. Kako nepaženo naju obiskuje nerojeno dete! Vse najine misli in prizadevanja so zajeta v eno samo pričakovanje, ki verno čemi kakor lučka pred jaslicami. Žena pripravljá mehke srajčke, zgiba že v tretje in četrto bele, volnene odeje ter naravnava svilene trakove. Koliko posebne ljubezni in zadoščenja se skriva v najmanjši gubi, v nežnih pentljah in raznih prísrečnih drobnarijah brez imena. Vse za najino detece, za ta srebrni pljusk sreče, ki bo naju popolnoma zajel čez mesec dni. Sleherni pogovor se konča z mislijo nanj. Ali bo deček, otrok vrlin in zdravja, ali bo deklica, ljubljena in hči, bela in nežna kakor jasminov cvet? Koliko ugibanja in sklepanja! Ne meniva se za zlato niti za dragotine, četudi bi bile zbrane in prinesene iz sedmerih kraljestev. Potratne zabave naju ne mikajo. Žena zamišljeno šteje dneve od razglašenja do svečnice. S slehernim taktakom, ki ga prede s svojimi zlatimi prsti neutrudna

stenska ura, prihaja bliže in bliže ona minuta, ko se bo oglasilo nežno dete.

Jaz pa hodim po vrtu in ogledujem neznatne brstiče, ki so prezgodaj pognali, že kar v jeseni. Včasih stopim na cesto, polno prazničnega razpoloženja. Oblaki z zasoplími, zimskimi lici kopné nad Barjem, zvonovi povelečujajo božični čas. Veter se je pritajil, blesk luči je osinil hipoma trnovsko božjo vežo. V januarskih večerih so vsi domovi tako mikavni; svetli dimčki se svedrajo proti sinjemu nebu in kažejo, kje sta doma topla življenja in sreča. Bele zibelke so odgrnjene, materna srca razneta, roke sklenjene in dvignjene k betlehenskemu Detetu. Ko se vrnem k družini, sprašujem, ali se je že zdrznilo okence, ali se je oglasila kljuka, ki jo je končno pritisnil mali. Ne! Saj dobro vem, kdaj potrka, a vendar vprašujem. Tudi ženin, ne' je zagrnen z belim prtom, da ne boli in ne preseneča. O, kolikokrat se željno sprašujem, kdaj se bo dotaknila milost božja trpečih, razsušenih ženinih ustnic in ubogega, medlečega telesa. Še vedno ni sledu za detetom. Mogoče spi nekje med rožnozlatimi zorami, ko se drobijo zvoki večernih zvonov, morda ga čuti žena pod srcem tako, kakor da skaklja med prijaznimi angelčki in ljubkimi ovčkami, ki vse zaverovane capljajo za veselimi pastirčki. Saj ste jih že slišali, ko pojo in piskajo:

Dete je rojeno nam!

Tako čakava deveti mesec; pred jaslicami se dopolnjujejo dnevi. Žena sklepa roke in šepeta prastari amen, tako bodi, tako naj se zgodi! Vdano trpi, da zasluži najlepši poljub nebes. Za hip so pozabljene težave in nadloge, splahníla je bolečina, živa in trda, ki se zasaja v telo kakor grenko trnje, kakor razbeljen grebelj in žgoč bič. Vse je zagrnjeno z belim, mehkim prtom: grede, steze in njeno srce, pod katerim drhtita cvet in radost. Uresničila se bodo njene deklíške sanje, razbistrilo se bo vse, kar se je spočelo v hrepenenju, med zvezdnimi utrinki v srebrnih gubah mesečnih noči, ko je dehtelo v mejicah češminje in so letele zlate svetinje preko barjanskih planjav.

Pod belim prtom se skrivata stvarstvo in najina skrivnost. Radovedni ljudje si namigujejo. Najino dete! Ne veva mu še imena in ne pozna še njegovih rožnih dlani.

Vse je v pričakovanju pod belim prtom! Vedno lepše, vedno tiše, dokler ne prihiti z neba najina snežinka, ki prinese poljub in srečo.

Takrat bo svečnica!

Krista Hafner

BEG Z DEŽELE

Potnik, ki je pred leti prišel iz Francije, je pripovedoval čudne stvari. Cele vasi stojé tam prazne, hiše zapuščene in ker nihče ne skrbi zanje, polagoma razpadajo. Hektari plodne zemlje ležé neobdelani. Veleposestniki ponujajo zemljo zastonj v najem, le pod pogojem, da bi jo najemnik obdeloval. A nikogar ni, ki bi jo maral v zakup.

Po drugi plati pa se tam širijo velemesta, da je oblastnike groza pred naraščajočo množico, ki se kakor veletok usiplje na mestne ulice. Kmetje zapuščajó zemljo in kakor večče za lučjo silijo v mesta.

Pri nas ta pojav še ni tako strašen kakor na primer v Franciji. A zato se še ne smemo tolažiti, da do tega ne bo nikoli prišlo. Zakaj vsak pojav, ki ga opazimo danes na tem ali onem koncu sveta, postane v kratkem viden tudi pri nas. Tudi pri nas sili v zadnjem času vse v mesto, da tam pomaga večati število brezposelnih in nezadovoljnih. Sicer je bilo vedno tako, da je naša vas oddajala presežek prebivalstva v mesta ali v tujino, ker sama nikoli ni mogla preživljati svojega prebivalstva. Toda nikoli še ni bilo število tistih, ki so silili iz vasi v mesto, tako pošastno veliko kakor dandanes.

V vasi blizu mesta, kjer se je v zadnjem času razvila mogočna industrija, je zbolela kmetica, bogata posestnica. Poklicali so zdravnika, ki jo je preiskal in zmajal z glavo: »Izčrpanost.«

»Seve,« je vzdihnila kmetica, »kako naj bi bilo drugače? Že od spomladi vstajam vsak dan s soncem in pred polnočjo redkokdaj ležem. Sama moram kuhati za sedemnajst, včasih tudi za dvajset ali trideset ljudi, potem so tu še otroci, ki jih tudi ne morem pogrnati na cesto.« Zdravnik ji je namesto zdravil predpisal še eno dekle.

»Moj Bog, kje je bom pa dobila?« je vzdihnila. »Danes na kmetih tudi za dobro plačo nihče več noče služiti. Vse beži v tovarno.«

Ta kmetica ni edina, ki toži, da ne dobi deklet. V časih, ko brezposelni oblegajo kmetov dom in ga prosijo miloščine, kmet sam zastonj išče delavcev in poslov.

Odkod vendar ta žalostni pojav? Zakaj nihče noče na kmete? Zakaj nihče noče ostati na kmetih? Zakaj zapušča domačo zemljo kmečki fant, kmečko dekle?

Vzrokov je veliko, glavna pa sta dva: prvič udobno življenje v mestu, drugič pa urejena socialna zakonodaja.

Kmečkemu človeku se mestno življenje blešči iz dalje kot obljubljena dežela. Mlad kmečki človek vidi v mestu vse le v lepi in najlepši luči. S polja in gozda, kjer dela od zgodnjega jutra v pozni večerni mrak, ne vidi senc, ki ovijajo mesto v svoj mračni plašč. V mestu je kino, zabava, gledališče in lepe obleke. Toda ne samo to — in tu smo pri točki, radi katere je ta problem skrajno težaven: v mestu je tudi urejeno življenje, tam je socialna zakonodaja, tam je starostno zavarovanje, tam je osemurni delavnik. Postelja je tam mehka, hrana boljša, obleka ličnejša ko na kmetih, tam je vodovod in elektrika. Zaradi samih zabav bi najbrže le malo, vsaj starejših kmečkih ljudi sililo v mesto. Življenjska udobnost in pogled v brezskrbno starost zvabi toliko ljudi iz vaške svobode v mestno suženjstvo.

Na kmetih delata kmečki fant in dekle, zlasti poleti, od prve jutranje zore v pozno noč. Tam ni osemurnega delavnika, tam ni prostih večerov, ko se fant ali dekle lahko lepo obleče in gre ponosen ko gospod ali gospodična na sprehod, v kino, v gostilno ali morda celo v gledališče. Na kmetih hlapec nikoli ne ve, kaj bo z njim v starosti, kdo bo skrbel zanj v boleznih. Odvisen je od svojega gospodarja, od njegove dobre volje in od njegovega človečanskega čuta. Plača je majhna in od nje si ne more prihraniti denarja za stare dni. Zato pusti rajši to negotovo, čeprav zdravo življenje in sili za bleščečo lučjo, ki ga mami in vabi v mesto. Ob tej bleščeči luči ne vidi senčnih strani

mestnega življenja, zlasti življenja in dela po tovarnah. Za nekatere ugodnosti žrtvuje vse dosedanje prednosti, ker ne vidi groznih posledic, ki jih v življenju mladega človeka zapušča mestno, zlasti še tovarniško življenje. Nihče, kdor je enkrat okusil mesto, noče več nazaj na deželo. Kdor se je enkrat odvadil dela, težkega dela na vasi, se mu nikoli več ne bo privadil. Rajši gre med brezposelne, samo nazaj na deželo ne več. Poleg revščine in telesnih bolezni je ta duševna bolezen najhujša rana, ki jo mestno življenje zadaja sodobni družbi.

Življenje na vasi je torej treba ozdraviti, izboljšati in urediti tako, da kmet ne bo več silil v mesta in tovarne. Zadnji čas je že, če nočemo, da tudi naša vas shira in umre, kakor je umrla francoska vas.

Toda kdo naj vse to stori in uredi?

Materialni del tega vprašanja bo morala prej ali slej rešiti država. Nujno potrebujemo socialne zakonodaje, ki se bo ozirala tudi na našo vas. Narod črpa svojo silo iz zemlje. V tem oziru je treba Hitlerju v Nemčiji priznati, da vrši za svoj narod veliko delo. Odkar je prišel na oblast, posveča največji del svoje skrbi deželi. Vsa zakonodaja je usmerjena v to, da izboljša položaj kmeta in vzbudi v njem zopet ljubezen do grude, katero obdeluje. Vse njegovo stremljenje gre za tem, da omeji doseljivanje novih ljudskih množic v velika mesta. Veliki zahvalni dan žetve, ki ga praznujejo vsako leto z vsem sijajem, kar ga le more pričarati sijajna organizacija nacijske stranke, ima gotovo ta namen, da vzbudi v ljudeh ljubezen do zemlje in jih navda s ponosom, da smejo to zemljo obdelovati. Ta namen v veliki meri tudi dosegajo, kakor nam priča navdušenje množic ob teh priložnostih.

Pri nas pa vidimo, da je vsa socialna skrb v veliki meri posvečena le mestu. Vse dobrine zakonodaje uživajo le mesta, dežela pa je pastorka. In vendar živimo v agrarni državi, kjer bi morala biti glavna skrb prav zato posvečena vasi. Zakaj rod se prenavlja in krepi iz zemlje, a ne iz mesta. Če začne hirati vas, bo shiral ves narod.

Vsak vaščan, ki se je izselil v mesto, pa mu je tam spodletelo, postane nov član v verigi brezposelnih in večja vrste nezadovoljnih prevratnikov. Do spremembe sedanjega družabnega reda sicer mora priti in bo tudi povsem prav, če pride; zakaj vsi priznavamo, da je sedanja socialna ureditev zelo zelo nesrečna. Toda pametna oblast, ki vidi to neizbežnost pred seboj, bo že sedaj, v mirnih časih, skrbela za to, da zgradi za tiste čase jez, ki bo branil, da valovi človeških strasti ne bodo pljuskali previsoko in v svojem razdiralnem pogonu ne bodo poleg mnogo slabega uničili tudi mnogo lepega in dobrega. Ta jez pa more biti edinole vas, nikoli ne mesto. Zgodovina nam to resnico v zadostni meri potrjuje.

DUHOVNIK

Duhovno pa morejo preroditi kmeta v glavnem trije činitelji: duhovnik, učitelj in kmečka žena.

O duhovniku ne bom dosti govorila. Omenila bi le to: Največji vpliv na vaško življenje ima pri nas še vedno duhovnik. In kdor skuša ta vpliv uničiti, bo zadel vas prav pri korenini. Zakaj krilatice: »Nismo proti veri, ampak le proti duhovnikom«, je prazna. Nobena ideja ne živi sama iz sebe, ne visi v zraku. Vera pa je največja svetinja našega naroda. Poleg

nje pozna le še dve veliki: jezik in zemljo. A če ste mu eno opljuvali in iztrgali iz srca, ste mu s tem ubili tudi že spoštovanje do ostalih dveh. Zgodovina naših izseljencev nam to dokazuje. Le verni izseljenec ostane tudi v tujini zaveden narodnjak in ohrani tudi med tujim ljudstvom svoj jezik. Kdor pa zavrže vero svojih očetov, bo kmalu zatajil tudi materin jezik.

SOLA

Poleg cerkve bi morala za prerojenje vasi delati zlasti še šola. Učitelj ali učiteljica bi morala s svojim delom in poukom vplivati na ljudstvo, med katerim živi, da bi vzljubilo grudo. Morala bi mu pomagati, da iztrga zemlji čim več pridelkov in si tako zboljša življenje. Pokazati bi morala tudi na senčne strani mestnega življenja, da kmet ne bo videl v mestu samo polnih loncev, ampak tudi črepinje, iz katerih mora meščan dostikrat uživati pasjo hrano.

A kako naj šola to stori? Kako naj učitelj poučuje ljudstvo o kmetijstvu in delu na polju, ko pa o tem dostikrat sam nima pojma. V učiteljski šoli so ga učili vsega mogočega, tega, kar bi v življenju najbolj potreboval, o življenju med ljudstvom in za ljudstvo, mu nihče ni nikoli govoril. Tako je naša šola po večini le birokratska ustanova s tisoč naredbami, ki moré in davijo učitelja, nima pa stika z življenjem.

Da, naši šoli res manjka stika z življenjem. Vaški učitelj, vaška učiteljica naj bi utrdila vezi, ki vežejo kmeta na njegovo zemljo, a kako naj učitelj to stori? Kako naj kmetskemu fantu ali dekletu vlije ljubezni do žitnega polja, do sanjavega gozda, do rdečezarnega jutra, do vročega poldneva in do tihega večera, če pa sam v sebi nima te ljubezni, če sam njegove lepote nikoli doumel ni? Kako naj bo kmetu voditelj, če pa sam gleda na mesto kot na svoj obljudljeni raj, ko tudi sam živi le nerad, le prisiljen v vasi, v katero je največkrat tudi sam prišel le prisiljen v borbi za kosček kruha.

Le tisti, ki današnjega življenja na vasi ne pozna, bi mu to zameril. Kdor ga pa pozna, ve, zakaj štejejo mlade učiteljice dneve in ure, kdaj bodo proste, da bodo lahko skočile na vlak in pobegnile v mestno življenje. Razumel bo, zakaj so ure na vasi dolge, zakaj se dnevi vlečejo kot jesenska megla, zakaj tišina polj tako težko pada na dušo, kakor bi legala na grob. Kdo se ne bi zgrozil, če pomisli na gorske vasi, na dolge vaške zimske mesece, ko so vsa pota zasnežena in vse zveze z vnanjim svetom pretrgane? Samota, enoličnost! Vse to mora občutiti, kdor hoče razumeti, da je bolna šola na vasi, kakor je bolna zemlja, na kateri stoji.

Vendar pa zapuščenost in samota še ni najhujša rana, ki ubija vaško šolo. Zakaj tudi na samoto in zapuščenost človek lahko pozabi pri delu, kateremu se je z vsem srcem predal. Toda temu delu se učitelj na vasi ne more s srcem posvetiti zaradi zapostavljenosti, katero mora občutiti že zgoraj smo rekli, da kmečki človek ne sili v mesto zgolj iz želje po zabavi in veselju. Prav tako tudi učitelj ne sili tja samo zaradi zabav in udobnosti. Vaško šolo mori v veliki meri gmotno vprašanje, naša zakonodaja. To odjeda vasi dobre in najboljše moči. Zaradi gmotnih razmer sili vse učiteljstvo v mesto. Država je mačeha vasi, pa je mačeha tudi nastavljenecem na vasi. Zakaj neki

so pri plači draginjski razredi? V čem imajo svojo upravičenost? Morda so jo imeli takoj v prvih povojnih letih, a danes se je razmerje v draginji popolnoma preokrenilo in vsi vemo, da so največja mesta v državi tudi najcenejša. In vendar še prav zadnja uredba o draginjskih dokladah državnih nameščencev to razliko med mestom in vasjo z vso ostopostjo podčrtava. Saj so še v dokladah za otroke napravili razliko. Kakor bi otrok na vasi ne rabil prav toliko hrane in obleke kot mestni otrok! V najdražjih krajih v državi, kakor so naše gorenjske letoviške vasi, prejema državni nameščenec najmanjšo plačo. Učitelj na vaški enorazrednici ali dvorazrednici mora vršiti dvakrat tolikšno delo kakor njegov srečnejši tovariš v mestu in prejema zato veliko nižjo plačo. Zakone in uredbe delajo predvsem uradniki v velikih mestih, ki gledajo le nase in skrbé za to, da si sami čim mehkeje posteljejo. Vsa zakonodaja daje prednost mestu, a na vas popolnoma pozablja. (V drugo naprej.)

POSODA ZA KUHANJE

Vsaka dobra gospodinja ima rada lepo in praktično urejeno kuhinjo, h kateri spada tudi dobro in lično kuhinjsko posodje in orodje. Slaba posoda otežuje kuhanje in včasih tudi kvarno vpliva na hrano. Zato moramo biti pri nakupu teh važnih kuhinjskih potrebščin posebno oprezni. A vse izbiranje nam ne pomaga dosti, ako ne vemo, iz katerih kovin in zlitin izdelujejo posodo za kuhanje, kakšne lastnosti imajo posamezne vrste kovin in kakšna mora biti prav za prav dobra posoda. Dandanes, ko so sredstva za vzdrževanje gospodinjstva vedno bolj skromna, je treba tem bolj znati dobro kupiti. S kakšnim veseljem gre kupovat posodje nevesta, bodoča gospodinja! A ker ne ve dobro, kaj bi bilo najboljše za njene razmere, izbere dostikrat, kar ji trgovec najbolj priporoča ali celó vsiljuje.

Pri nakupu posodja za kuhanje velja pravilo, da ceneje kupimo, ako izberemo dražje, pa boljše blago, ker nam traja mnogo dalje časa kakor blago slabše vrste.

Kakšna mora biti dobra posoda za kuhanje.

K posodi za kuhanje prištevamo v prvi vrsti lonce in kozice, dalje pa razne globoke in plitve ponve in pekače. Lonce in kozice uporabljamo največ, skoro brez izjeme vsak dan, in že zato ne smejo biti slabe kakovosti. Posoda mora biti tudi trpežna, imeti mora priročno obliko (zaokroženo dno, trdne in močne ročaje), dno mora biti zadosti debelo, da se ne zvija in krivi in da se jed prehitro ne prismodi. Pokrovke naj posodo tesno zapirajo. Kovina ali njena prevleka ne sme biti zamudna za snaženje. Posoda mora biti tudi primerna velikosti štedilnika in vrsti kurjave ter številu oseb, za katere pripravljamo hrano.

Posodo za kuhanje izdelujejo iz železa, jekla, aluminija, kromargana in stekla. Posoda iz nepološčene železne pločevine, iz bakra in njegovih zlitin ter niklja ne pride v novodobni kuhinji več v poštev, ker so jo izpodrinili novi izdelki, ki jo v vseh ozirih mnogo prekašajo. Poglejmo posamezne vrste glede na našete lastnosti, ki naj jih ima dobra posoda.

Silitska ali sigenitska posoda.

Ta je napravljena iz enega samega kosa Marti-novega jekla in je znotraj močno položena. A z loščem ni samo prevlečena kakor druge vrste položene po-sode, ampak lošč je vžgan v jeklo in je zato izredno trden. Pri silitski posodi se lošč nikoli ne okruši, četudi ne ravnamo z njo posebno previdno. Silitski lonci, kozice in pekače so zelo močni in trpežni ter uporabni za vse vrste jedil in vse načine kuhanja, enako tudi za pečenje, praženje in cvrenje. Prav zelo pripravne so silitske kozice za praženje v masti in za cvrenje, prav tako tudi pekače za pečenje pečenke in podobno.

Novo silitsko posodo umijmo z vročo vodo in sodo. Prvič, ko jo rabimo, kuhajmo v njej zelo mastno jed ali scvrmo malo masti. Po vsaki uporabi ji moramo skrbno umiti tudi zunanje dno, posebno če kuhamo na plin; v plinu, ki zgoreva, se namreč tvorijo take snovi, ki se lotijo jekla in lahko razjedo posodo od zunaj. Sicer pa je snaženje silitske posode lahko in ni zamudno, ker se ni treba ozirati na lošč kakor pri navadni železni položeni posodi.

Posoda iz aluminija.

Aluminijasta posoda je v splošnem precej draga in ni brez slabih lastnosti, posebno če kupimo tanko in šibko cenejšo vrsto. Aluminij je občutljiv za ki-sline, vendar spojine, ki se pri tem tvorijo, niso stru-pene in ne škodujejo. Ta posoda se pri kuhanju zelo segreje, pa tudi kmalu skrivi in zvije. Zato šibke posode iz prav tankega aluminija ne kupujmo, ker traja le malo časa. Vzemimo vedno le močnejšo, to je debelejšo in tako, ki je položena, ker jo laže sna-žimo. Slab, šibek aluminij se tudi prej segreje kakor debel in je nevarnost, da se jed prismodi, veliko večja. To je posebno važno za gospodinje, ki so za vse delo v hiši same in ne morejo biti ves čas pri štedilniku. Od velike vročine se pri šibki posodi prav kmalu iz-boči dno, dobi vdrtine in izbokline, da jo težko upo-rabljam. Tako skrivljeno posodo lahko v toliko po-pravimo, da jo potolčemo s kladivom.

Močna aluminijasta posoda pa je trpežna in lepa. Ročaji, ki so pri tanki posodi te vrste samo lakirani (za izolacijo), so pri srednje močni položeni, pri naj-debelejši pa iz nezgorljive tvarine nikelina, ki se imenuje tudi mrzla kovina, ker se zelo nerada segreje.

Aluminijasta posoda ni za jajčne jedi, ker rada oksidira, posebno če ni zelo čista. Drugače pa v alu-minijastem posodju lahko kuhamo vsa jedila: juhe, meso, zelenjad, krompir in močnate jedi.

Pološčena železna posoda

je dobra za vsakovrstno kuho, samo za praženje in pečenje je rajši ne jemljimo, da se ji ne pokvari lošč. Ta posoda je trajna le, ako je najboljše kakovosti, to je, kadar ima debele stene in trdno prevleko (lošč), ki se ne razpoka in ne odstopi tako kmalu. Pološčeno posodo brez skrbi uporabljamo samo dotlej, dokler je popolnoma nepokvarjena. Že samo malo poškodovane posode ne smemo več rabiti. Koščki lošča, ki se od-krušijo, so nevarni prebavnim organom, ako pridejo v jed. Da ostane posoda cela in nepokvarjena čim dlje, moramo z njo zelo pazljivo ravnati. Ne dajajmo je nikoli prazne na ogenj, v razbeljeno ne nalivajmo

mrzle vode, pazimo, da ne pade na tla, in ne snažimo je z ostrimi predmeti, da ne pokvarimo lošča! Pri zelo tanki posodi se kovina upogiba, zato lošč kmalu počí in se začne krusiti.

Pološčena posoda se dá lepo snažiti, ker je zelo gladka. Posebno je pripravna za mleko in jajčne jedi, pa tudi za vse drugo kuhanje v tekočinah.

Posoda iz kromargana

je najboljša kuhinjska posoda sploh in zato tudi naj-dražja. Posoda je tako močna in trajna, da se ne dá primerjati z nobeno drugo vrsto posode. V njej kuhamo lahko prav vsa jedila in pri še tako pogosti in raznovrstni uporabi nikoli ne izgubi leska in lepe srebrne barve. Ker je kromargan neobčutljiv proti kislinam, posoda ne dobi nikoli madežev, ne rjavi in se sploh ne more pokvariti. Zato je tudi snaženje oziroma umivanje čisto preprosto, kakor na primer pri posodi iz stekla. Posodje iz kromargana je najpopol-nejši izdelek te dobe in predstavlja najidealnejšo opremo za kuhanje. Njena trpežnost je neomejena.

Steklena posoda.

za kuhanje je izdelek iz zelo močnega stekla (jensko steklo), ki ni občutljivo za vročino. Odlikuje se po-sebno po tem, da je prozorna, se dá lahko snažiti, ne vpliva na nobeno jed in je zelo lepa. Poleg tega nam prihrani tudi dosti namizne posode in dela, ker jed, ki smo jo skuhal ali spekli v stekleni posodi, lahko kar v njej prinesemo na mizo, ne da bi jo predevali. Oblike je preproste in gladke, da je gospodinji v ve-selje in zadovoljnost tudi pri pomivanju.

Če imamo to posodo, lahko kuhamo hkrati v več posodah, ki se prilegajo druga na drugo, nad enim samim plamenom. Tako kuhanje nam prihrani kurivo, posodo in delo. Posebno ličen je steklen kuhlniček za jajca, lonček za mleko in še mnogo drugega. V ste-kleni posodi iz jenskega stekla lahko pečemo v pečici, ali pa kuhamo na štedilniku. Le kadar jo hočemo postaviti naravnost na plamen, ji moramo podložiti poseben podložek iz azbesta, ki ga dobimo nalašč za to. Jedila, ki jih hočemo pripraviti v stekleni posodi, denemo v mrzlo ali mlačno posodo, nato pa jo pustimo, da se polagoma razbeli. V razbeljeno posodo iz stekla ne devamo mrzlih jedi in tudi vroče je ne postavljamo na mrzlo kovinasto ali kamenito ploščo, ampak jo postavimo na večkrat zloženo krpo.

Kromosilitska posoda

je napravljena iz silitskega jekla in je znotraj pre-levlečena s kromarganom; je zelo lepa, močna in prak-tična.

Poglejmo še cene vseh naštetih vrst kuhinjske posode. Silit, ki je najcenejši, je v razpredelnici za-znamovan s številom sto. V primeru z njim se potem izračunane cene ostalih vrst.

Silitska posoda	100
Aluminijasta posoda	140
Pološčena posoda	160
Steklena posoda	200
Kromosilitska posoda	640
Kromarganska posoda	1280.

Seveda so mišljene samo najboljše kakovosti ome-njenih vrst, to je najboljša položena posoda, naj-močnejši aluminij itd.

S. H.

KUHARICA

Fizolova juha.

Namoči zvečer $\frac{1}{4}$ l fižola, drugi dan ga prevri in odcedi. Nato ga zalij s toplo vodo (2l), osoli in ga kuhaj do mehkega. Kuhane pretlači s fižolovko vred v drug lonec in prideni še lovorjev list, veliko žlico redkega prežganja in dva, na majhne kocke zrezana in kuhana krompirja. Ko vse prevre, prilij žlico kisa in postavi na mizo.

Zeljната juha.

Napravi prežganje iz žlice masti, pol žlice moke, žličice drobno zrezane čebule in stroka česna. Ko prežganje blede zarumeni, prideni pest v $1\frac{1}{2}$ l vode kuhane kislega zelja. Ko vse nekaj minut vre, prideni žlico kisle smetane in postavi juho z ajdovimi žganci na mizo. Juhi lahko prideneš tudi nekaj koscev kuhane mesene klobase ali hrenovko.

Divji prašič kuhan.

Kuhaj 1 kg divjega prašiča kakor drugo goveje meso z nekaj žlicami kisa in ga postavi s kislim jabolčnim ali kuhanim hrenom na mizo.

Divji prašič pečen.

Kos divjega prašiča pusti en dan do dva dni v kvaši. Nato ga osoli in počasi peci kakor drugo pečenko.

Sladko ali opresno zelje s svinjskim ali govejim mesom.

Srednje veliko zeljnato glavo zreži na široke rezance. Te deni v skledo in polij z vrelo vodo. Zreži $\frac{1}{4}$ kg mastnega govejega ali svinjskega mesa na večje kose in ga položi v kožo, vrhu mesa ožeto zelje, nekoliko soli, žlico pretlačenih paradižnikov in zajemalko vode. Pokrij in pusti, da se zmehča. Kuhanemu zelju prideni žlico prežganja, ki ga razredči z nekaj žlicami vode. Prideni še ščep paprike in ko vse nekaj minut vre, postavi kot samostojno jed z opečenim krompirjem na mizo.

Guljaževa omaka.

Razgrej v kozi žlico masti in prideni srednje debelo, drobno zrezano čebulo, 5 dkg bolj mastnega svinjskega ali govejega mesa, en olupljen, srednje debel krompir, velik ščep paprike, ščep kumne in soli. Pokrij kožo in praži, da se meso zmehča. Nato prilij toliko tople vode, zelenjadne ali kostne juhe, da bo omaka srednje gostljata, in kuhaj vse skupaj še 15 minut. Precedi in pretlači omako in jo postavi s koruzno polento ali makaroni na mizo.

Krompir s slanino.

Obloži dno kože z 2 dkg mastne, prekajene slanine in jo potresi z eno, na drobno zrezano čebulo. Prideni $\frac{1}{4}$ kg olupljenega, na listke zrezanega krompirja, nekoliko osoli, potresi primerno kumne in strok strtega česna, prilij deciliter juhe, pokrij in praži v pečici eno uro.

Mlečna repica.

Debelo repo olup, zreži na rezance in jo z nekoliko kumne skuha v slani vodi do mehkega. Razgrej

v kozi žlico sirovega masla, prideni pol žlice moke, dobro premešaj in prideni kuhano in odcejeno repo, jo premešaj, prilij toliko toplega mleka, da lahko vre, in kuhaj še nekaj minut. Postavi repo s krompirjevim pirejem na mizo.

Ogrski guljaž.

Zreži $\frac{1}{4}$ kg govejega bočnika na oreh velike kose; 8 dkg prekajene slanine zreži na lešnik debele kosce, stresi meso in slanino v pol žlice masti, prideni na rezance zrezano čebulo, eno drobno korenje, žlico drobno zrezane zelene in petršilja ter ščep kumne. Pokrij in praži, da se meso nekoliko zmehča. Nato prideni sol, ščep paprike, $\frac{1}{4}$ kg na kocke zrezanega krompirja, prilij nekoliko tople vode in kuhaj vse skupaj do mehkega.

Plošča iz ostankov divjačine.

Praži rebra in vrat kvašene divjačine ali pečene ostanke divjačine, odberi meso od kosti, ga drobno zreži in stolci v kovniku (možnarju) z dvema trdo kuhanima jajcema, dvema šalotkama, eno sardelo in žlico kapar. Vse stresi v skledo ter prideni soli, olja, kisa in ščep popra. Vse premešaj in stresi v sredo velikega krožnika, okrog pa naloži kupček pese v solati, kupček krompirjeve, fižolove in zeljnate solate in postavi kot predjed na mizo.

Puding iz žemelj.

Mešaj 2 dkg sirovega masla, dva rumenjaka, žlico sladkorja, tri mlečne, v mleku ali vodi napojene in ožete žemlje, nekoliko drobno zrezane limonove lupine, žlico drobtin in sneg dveh beljakov. Stresi zmes v dobro pomazan in z drobtinami potresen model in kuhaj puding 40 minut. Kuhane stresi na krožnik in oblij s šatojem.

Jabolčni narastek.

Olupi, odstrani pečke in nakrhljaj v skledo 30 dkg jabolk. Razmotaj v lončku: en rumenjak, štiri žlice mrzlega mleka, dve žlici sladkorne sipe, ščep cimeta, pol žličice drobno zrezanega limonovega olupka, dve žlici moke in za konico noža pecilnega praška. Primešaj sneg beljaka. (Ako hočeš, primešaj še žlico ruma.) To vse narahlo premešaj in stresi pol testa v nepregorno skledo, v kateri si raztopila 3 dkg sirovega masla in potresla žlico drobtin. Prideni jabolka in po jabolkih ostalo zmes. Postavi v srednje vročo pečico in peci 30 do 40 minut.

Kroglice iz suhih češpelj.

Skuhaj, pa ne premehko, $\frac{1}{4}$ kg opranih češpelj. Kuhanim odstrani koščice, jih dobro sesekljaj in zmešaj s 5 dkg sladkorja in za konico noža cimeta. Namaži zmes prst debelo na krožnik in ko se nekoliko strdi, jemlji z žličico in napravi majhne kroglice, ki jih postavi v pečico, da se nekoliko osuše. Nato jih povlajaj z zmetimi orehi, ki si jim primešala žličico nastrgane čokolade ali kakaa.

Šarkeljnov nadev.

Nastrgaj kos starega šarkeljna, ga omoči z rumom, pokrij in pusti, da se drobtine napojé. M. R.

ČARODEJEVA DELAVNICA

Prerokovanje.

Za to družabno šalo sta potrebni dve osebi: prerok in njegov pomočnik. Prerok naj si zaveže oči z robcem in naj sede v oddaljen kot za mizo, na kateri gorita dve sveči. To namreč privede do večjega učinka, čeprav za stvar samo nista potrebni. Potem ima pomočnik smešen nagovor, v katerem povzdiguje čudovito umetnost prerokovanja in medtem razdeli med zbrane majhne bele papirčke s prošnjo, naj vsak napiše na svoj listek vprašanje, na katerega želi odgovor. Če je družba številna, dobi vsak samo po en listek, če ne, pa lahko vsak po dva ali tri. Toda na listku sme biti samo eno vprašanje. Ko so vsa vprašanja napisana, je treba listke tako zganiti, da pisave ni videti. Vse listke pomočnik pobere v posodo in vse skupaj postavi na mizo pred preroka.

Navadno imajo preroki to sposobnost, da znajo na dana vprašanja odgovarjati. Naš prerok pa ima še posebno čudovito sposobnost, da lahko odgovori na vprašanje prej, preden ga je prebral z listka, in da prav tisti listek dvigne iz posode, na katerega je že prej odgovoril.

Prerok na primer govori:

»V naslednjih treh letih se boš poročil!« Nato vzame iz posode listek in v splošno začudenje prebere vprašanje, ki stoji na njem:

»Kdaj se bom poročil?«

Nato sledi drugo prerokovanje, na kar je spet treba vzeti iz posode listek. Tako gre stvar naprej, dokler je kaj listkov v posodi. Prerok naj govori s skrivnostnim in temnim glasom, da je učinek večji in da so poslušalci bolj priklenjeni in nimajo časa ugibati, kakšne prevare prerok uporablja.

V vseh primerih se vprašanje natančno sklada z naprej povedanim odgovorom in marsikak vzklik bo naznanil, da je bilo to vprašanje res zastavljeno. Ko so vsa vprašanja izčrpana, izroči pomočnik listke

navzočim, da se prepričajo, da so bila vsa ta vprašanja res zastavljena.

Kakšne prevare se torej poslužuje ta prerok?

Stvar je zelo preprosta! Preden namreč prerok dvigne prvi listek iz posode, pove poljubno prerokbo. Potem šele vzame prvo vprašanje v roko in si izmisli brž vprašanje, primerno svojemu odgovoru. Seveda mora delati, kot bi bral, da navzoči prehitro ne sprevidijo prevare. Vprašanje pa, ki v resnici stoji napisano na listku, si dobro zapomni in na tak način lahko dá pravilen odgovor na drugo vprašanje. Tretja prerokba seveda spada v resnici k drugemu listku in tako gre do konca.

Nihče seveda ne sme zapaziti, da za prvo prerokbo ni vprašanja napisanega na listku.

Dobro je, da pomočnik pred prerokovanjem pripomni, da vprašanje ne sme obsegati več kot sedem besed (da si jih prerok namreč lahko zapomni) in pa da morajo biti vprašanja razločno napisana.

Kolikokrat se urna kazalca pokrijeta v dvanajstih urah?

Kdaj in kolikokrat se urna kazalca v teku dvanajstih ur natančno krijeta?

Odgovor: Enajstkrate!

Navadno boš dobil na to vprašanje odgovor, da se kazalca pokrijeta dvanajstkrate, toda to pojmovanje je napačno, kot lahko sprevidiš iz naslednje časovne razpredelnice, kjer je natančno določeno, kdaj se kazalca krijeta.

1. ob 1. uri 5 ⁵ / ₁₁ min.	7. ob 7. uri 38 ² / ₁₁ min.
2. ob 2. uri 10 ¹⁰ / ₁₁ min.	8. ob 8. uri 43 ⁷ / ₁₁ min.
3. ob 3. uri 16 ⁴ / ₁₁ min.	9. ob 9. uri 49 ¹ / ₁₁ min.
4. ob 4. uri 21 ⁹ / ₁₁ min.	10. ob 10. uri 54 ⁶ / ₁₁ min.
5. ob 5. uri 27 ³ / ₁₁ min.	11. ob 11. uri 59 ¹¹ / ₁₁ min.
6. ob 6. uri 32 ⁸ / ₁₁ min.	ali kar je enako ob 12. uri.

Urn timer potrebuje torej natančno 1 uro 5 ⁵/₁₁ minute, da prvič, in prav toliko časa, da drugič in za vse nadaljnje primere pride pod minutni kazalec. Ker je 5 ⁵/₁₁ v številu minut 60 enajstkrate, zato se oba kazalca v teku dvanajstih ur, ko urni kazalec enkrat prehodi ves krog, enajstkrate prekrijeta.

★

Ljubeznivi Foch.

V Parizu blizu Doma invalidov tiplje vojaški slepec s palico po tleh in vljudno pokliče mimoidečega na pomoč.

»Oprostite, gospod, ali sem pri zavodu pohabljen- cev? Že drugič prihajam, a se še ne spoznam.«

»Zelo blizu ste,« odgovori mimoideči; »rad vas spremim tja.«

Slepec in vodnik stopita v zavod in vodnik reče vratarju: »Bodite tako prijazni in pospremite tega moža v oddelek vojnih slepcev.«

»Povedite ga sami,« odvrne vratar. »Preko dvorišča na levo!« Vodnik opravi to človekoljubno delo z veseljem, a ko se vrne, pobara vratarja:

»Ali bi ne mogli pokazati več hvaležnosti do vojnih slepcev?«

»Preveč jih je! Nimam časa!«

»Vaša dolžnost bi bila, pomagati jim. Časa najdem dovolj jaz, ki sem — maršal Foch.«

UGANKE IN MREŽE — KDO JIH RAZVEŽE

Novo leto prihaja.
(Radoš, Stari trg. — 15 točk.)

INSIOIGAMO ILOS
NLKESJUARZNNEDT
DOAMREGNJEDITAA
BVRUEMAKELVLOBR

Posetnica.
(Jota, Ljubljana. — 17 točk.)

Janko Gule
Laze - Sava

Kaj je ta mož?

Vremenska prerokba za leto 1936.
(Mihelič M., Sodeveci. — 14 točk.)

z, u — t, d + m, l, j — i, š — r, g + b,
ž — j, v, i + g, n — h, k + b, b + č,
f + g, ž — h, m, p — n, c + l, ž — g,
n + c, a + h, k + g, l, o, h + č, v — p,
g + h, o.

Številnica.

(Janko Moder, Dol. — 15 točk.)

1
1 2
1 2 3
4 3 2 1
4 3 2 1 5
1 6 3 2 4 5
7 1 2 3 6 4 5 važna listina
1 7 4 6 3 5
4 6 1 5 3
3 6 4 5
3 6 4
4 6
6

Besednica.

(Pepe, Kropa. — 12 točk.)

Prvo je neki sesalec,
drugo ti dá kupovalec.
Če prvega k drugemu daš,
je nekaj, na kar zaigraš.

Dostavljalnica.

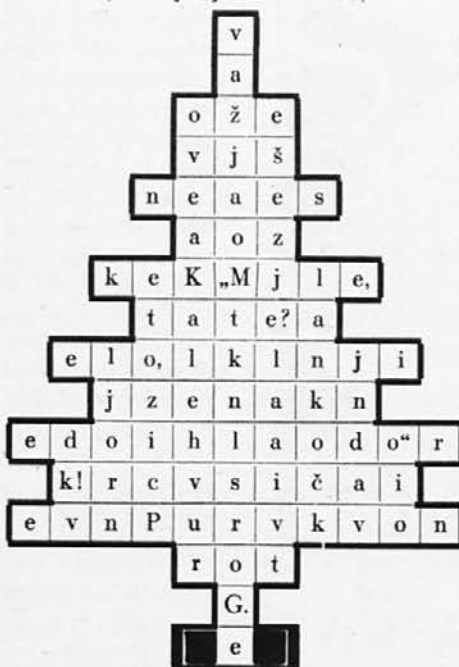
(Franjo Tanjšek, Št. Andraž. — 11 točk.)

Os, tek, Ana, glas, as, zabela, rak,
pika, reža, Judje, bel, rog, Lona, oder,
sel. — Prideni vsaki besedi po eno
črko, tako da dobiš nove besede.
Vstavljene črke povedó važno sporo-
čilo.

Rešitve je treba pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: Janko Moder, Dol pri Ljubljani. — Zastavljanci ugank naj pošiljajo tudi vse rokopise na isti naslov.

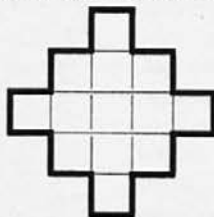
Konjiček.

(Muc, Ljubljana. — 19 točk.)

Čarobni križ.

(Nace Cuderman, Tupaliče. — 6 točk.)

Vstavi v kvadratke črke: k k l o o o
o p p p p s t tako, da boš dobil besede
naslednjega pomena: ptica, velika po-
vodenj, staro orožje, pretepaško oro-
dje, jed.

Kvadrat.

(Hostar, Radovljica. — 21 točk.)

Dana števila predeni v spodnjem
kvadratu tako, da bo vsota vsake vodor-
ravne in vsake navpične vrste ter obeh
diagonal 36. Nikjer pa ne smeta biti
v isti vrsti dve enaki številki.

1	2	3	4	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8

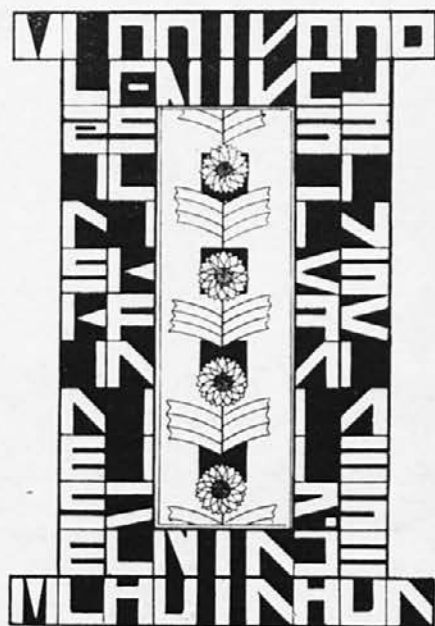
Sestavnica.

(Demšar & Sodja, Radovljica. — 22 točk.)

Iz 5 a, 1 b, 1 d, 4 e, 6 i, 1 j, 5 k, 6 l,
4 m, 5 n, 14 o, 5 r, 2 s, 5 t, 4 v, 2 ž
sestavi 14 moških imen. Začetnice po-
vedó voščilo.

Vse pravice pridržane.

(Al. Š., Ljubljana.)

Vremensko poročilo.

(H. M., Ljubljana. — 7 točk.)

Šmarje-Sap	.....	— 7°, 15 cm	pršiča.
Polževo	.....	— 5°, 20 cm	>
Planica	.....	— 7°, 55 cm	>
Bloke	.....	— 1°, 25 cm	>
Menina planina	..	— 6°, 10 cm	>
Bohinjska Bistrica	..	— 7°, 15 cm	>
Kamnik	.....	— 3°, 5 cm	>
Pokljuka	.....	— 6°, 40 cm	>
Velika planina	...	— 5°, 35 cm	>
Krvavec	.....	— 4°, 30 cm	>

Spev naročnikom in ljubiteljem.

(J. Mlakar, Češnjica. — 16 točk.)

24 22 1 — 16 7 — 4 3 9 8 13 6 2 —
26 21 15 27 24 5 6 20
27 21 25 19 12 15 — 17 18 — 24 2
27 5 4 20 — 25 15 24 20 — 11 25 6 15

Sestavljalnica.

(I. B., Radovljica. — 8 točk.)

Iz sedmih črk sestavi devet enako
dolgih besed, ki naj pomenijo: mesto,
žival, cesto, jed, žito, del reke, sad,
število in nekaj, kar si vsak želi.

Črkovnica.

(Rado, Kozje. — 9 točk.)

a b c d e f + c d e f + r s š t u +
+ c d e f + k l m n o + c d e f +
+ o p r s š + n o p r s + z ž a b c +
+ f g h i j + k l m n o + c d e f +
+ m n o p r + n o p r s + v z ž a b +
+ o p r s š + h i j k l + v z ž a b +
+ g h i j k.

Ptiči.

(Videnšek Anica, Moste. — 10 točk.)

Kragulj, uharica, taščica, kos, treso-
repka, dnevna sova, zidni detel, kalin,
sraka, potroska, legen, navadne uha-
rice, petelin, plašica. — Iz vsakega
imena vzemi po dve črki, da dobiš
pregovor.

OPAZKE O NOVEM PRAVOPISU

Ko sem pred kratkim dobil Slovenski pravopis, ki sta ga pripravila dr. A. Breznik in dr. Fr. Ramovš, sem ga takoj začel preizkušati s tem, da sem razvil srednješolce, naj mi zastavijo vprašanja, ki se nanašajo na pravopis in slovnico. Pri tem sem se hotel prepričati, kaj uči Pravopis v posameznem primeru.

Pokazalo se je, da nas pušča nova knjiga večkrat na cedilu in da nas uči na eni strani tako, na drugi pa drugače. Primeri:

1. Ali se naglašča elizija ali elizija (= izpah samoglasnika), korupcija ali korupcija? — Pravopis ima elizija, kolizija in še nekaj enako naglašanih (demokracija, ker je to grška tujka), še več pa jih ima s poudarkom na zlogu pred i, med njimi je korupcija, demonstracija, revolucija (kar so tujke iz latinščine). Če naj se ravna naglas po izvirniku, iz katerega je beseda, zakaj ne potem tudi elizija?

2. Ali je prav goal ali gol, sport ali šport, start ali štart? — Pravopis ima angleško besedo sport le v pomenu čeni obliki šport, angleško besedo start pa z izvirnim angleškim s-om (tudi startati); razloga za razliko ni. Besede goal (izg. gól) nima, dasi jo beremo vsak dan.

3. Ali je pravilno vojvodov ali vojvodin sin, Jehovova ali Jehovina roka? — Pravopis ima Jehovin in še peščico enakih (Senoin, Nemanjin, pašin poleg pašov...), toda več pridevnikov ima z obrazilom -ov: vjvodov, Trdinov, Jamov, slugov... Razloga ni mogoče najti. Sin kakega vodje je po Pravopisu vodjev sin, sin kakega turškega paše pa naj bi bil pašev ali pašin sin. Zakaj?

4. Ali moramo pisati konzúm ali konsúm, konzóla ali konsóla? — Pravopis piše konsum (pravilno po latinskem, kljub mnogim konzumnim društvom) kakor tudi pravilno: konzerva, konservatorij... toda konzóla, konzistorij, konzorcij, kónzul... Razlog? Zakaj bi pisali te po nemški izgovarjavi?

5. Ali je prav Dravin (Vrbasov) ali dravski (vrbaški) breg ali breg Drave (Vrbasa)? — Pravopis ima tri različne nauke: za Dravin, Vrbasov govori primer (str. 114) »Ljubljaničini pritoki«; za dravski, vrbaški govori primer (143) »nilski pritoki«; za rodilnik Drave, Vrbasa pa govori primer (75) »breg Ljubljaničine« (z izrečnim svarilom: »ne Ljubljaničine«) in »pritoki Nila« (145). Zdaj veš toliko kot prej. Ali so torej izseljenci s Sočinega ali s soškega brega ali z brega Soče?

6. Ker je Pravopis knjiga, ki nas uči, kako se prav piše, nam gotovo tudi jasno pove, káki so svojilni pridevniki iz imen (priimkov) slavnih Rusov, ki se pišejo n. pr. Andréjev, Górkij, Tolstój? — Pravopis sicer uči (str. XIII), da imajo pridevniki imen na -ov končnico ali pripono -ovlji, n. pr. Čehovlje satire — toda na str. 7 bereš: Andréjev-ljeve drame! Podobno na str. 25: Bruslov-ljeva ofenziva. — In kljub deistvu, da je Tolstój pridevniki priimek kakor Górkij, vendar piše Pravopis v rodilniku Tolstoj, enako zahteva Trubeckoj (252 in XIII), pač pa ima »črtice M. Górkog«. Zakaj ne Tolstega? Zakaj ne »Andréjevlje satire« po pravilu v § 16? Smemo pa od priimkov na -ov uporabljati tudi rodilnik namesto svojilnega pridevnika: črtice Čehova (§ 16 in str. 35, 63 pod besedo Gorčakov).

7. Ali je pravilno, kar uči Glonar v »Slovarju slovenskega jezika« na str. 21, da moramo v dvojini pisati (v mestniku) pri cerkva ma? — Pravopis ima pri samostalnikih po navadi le množinske sklonne, vendar pa navaja izjemoma dvojino besed gospa in hči (str. 65, 68); v mestniku ima: pri [dveh] gospéh (kakor vsi govorimo), toda: pri hčera ma (68). Kdo tako piše? Naši pisatelji pišejo: pri dveh cerkvah, hčerah, materah, lipah in hrúškah. In tako je prav.

8. Ali naj pišemo v besedah latinskega ali francoskega izvira s predpono re- tako, kot govorimo (n. pr. rezoluten), ali kakor se pišejo te besede v latinskem, italijanskem, francoskem, nemškem jeziku? — Pravopis nas le bega; piše namreč na str. 215: reseda, resignacija, resolucija, resonanca; na str. 214 na rezervirati, rezidenca, rezimirati, rezoluten, rezultat! Ali ni nelogično, da se naj bi pisali dve izvedenki iz istega glagola (resolvere) različno: rezoluten = odločen, toda resolucija = odločitev? Kje je kak razlog?

9. Ali je bolj prav črevelj, črez, črešnja, žrebè, ali pa čevelj, čez, češnja, žebè itd.? — Pravopis zavzema v tem pogledu samovoljno stališče; piše sicer češnja, čevelj, čez, žebelj, toda čreda, črepina, črevo, žrebè. Razloga v Pravopisu ne najdeš. Poišči si ga sam! (V drugo naprej.)

NARODNA PRIPOVEDKA

SKUŠNJAVA

Ko sva s hlapcem poleti skupno prenočevala na dišečem senu, mi je pripovedoval narodne pripovedke o mavju, ki koga včasih v močnem pišu odnese čez širni gozd, o hrastovskem gradu ali o skušnjavi.

Ob Muri je »skušnjava« znana. Ob zimskih večerih, ki so polni skrivnostnega in groznega, ali ob mrzlih jutrih se skušnjava nenadoma pridruži samotnemu popotniku, najrajši mladim ljudem, ki jim še ni dvajset let. Pristopi k njim, ko gredo skozi gozd, mimo njega ali ob potoku. Tik za njimi stopa v koraku po ozkem tiru, kakor pač škriplje biserni sneg pod svinjskimi škornji. Če se mladenič ustavi (dekleta si ob tem času skoraj ne upajo sama na pot), se ustavi tudi skušnjava. Če se ozreš, jo opaziš v mraku nad belo preprogo v obliki črnega mačka z žarečimi očmi. Če se obrneš, se postavi v prežo in še bolj ji zagorijo oči. Nazaj ne gre nikoli, tudi si še nikdar nihče ni upal stopiti proti njej, ji s čim groziti ali jo celo prepoditi. Bilo bi tudi brezuspešno in zato nesmiselno. Najbolje je pobožno misliti na to ali ono sveto stvar. Sploh, pravijo, najrajši pristopi k takim, ki nimajo čiste vesti. Nekateri trdè, da pomaga proti skušnjavi blagoslovljen spominek, kot je to navada proti vetrnemu vrtincu, v katerem je tudi, pravijo, hudi duh. Skušnjava se umakne, ko prideš srečno do hiš, kjer imajo še luč, ali ob dnevnem svitu. (Mavje so bajeslovna bitja, ki naj pomenijo duše nekrščenih otrok.) S. L.

UGANKARJEM

Na splošno željo smo se odločili, da bodo letošnje nagrade približno iste vrednosti kakor lansko leto. V kolikor bo mogoče, se bodo knjižne nagrade spremenile v bolj praktične. Za letošnje smo spet vpeljali sistem točk, ki je bil že pred nekaj leti v rabi. To predvsem radi tega, da bomo lahko rešitve bolj pravično ocenjevali. Opozorjamo pa na to, da bomo zdaj zahtevali popolno rešitev uganke za polno število točk. Torej ne samo končnega pregovora, ampak tudi vse pomožne besede itd. Prosimo tudi vse reševalce, da pošljejo rešitve gotovo do 20. vsakega meseca, ker se sicer nanje ne bomo mogli ozirati. Za nagrado morejo priti v poštev samo reševalci, ki imajo plačano naročnino vsaj za tekoče četrtletje. Rešitve morajo biti opremljene z legitimacijo, to je z naslovom naročnika Mladike, kot je bila že lansko leto navada.

V vsaki številki bo tudi nekoliko težja uganka, ki ne bo ocenjena s točkami. To bom štel posebej in bodo rešilci te prišli vsako četrtletje do upoštevanja pri posebni, samo zanje odločeni nagradi. Opozorjamo pa na to uganko tudi vse druge reševalce, ker bodo sčasoma take uganke prišle tudi med ostale.

RAZPIS NAGRAD ZA LETO 1936

Vsak mesec bodo podeljene tri nagrade: za polno število točk ali največ pet točk manj nagrada v vrednosti 100 Din, za polovično število točk nagrada v vrednosti 40 Din, za tretjino doseženih točk nagrada v vrednosti 20 Din.

Poleg tega bodo vsako četrtletje razdeljene knjižne nagrade, ki jih bo dobil vsak deseti reševalec, ki bo dosegel vsaj tretjino mogočih točk v tistem četrtletju.

Rešivci vseh treh ugank, ki ne bodo označene s točkami, bodo žrebani vsako četrtletje in izžrebani bo dobil primerno knjižno ali praktično nagrado, ki bo vselej sproti objavljena.

Vse knjižne nagrade iz Mohorjeve založbe se lahko spremenijo v naročnino za »Mladiko«.

RAZPIS NAGRAD ZA JANUAR

1. nagrada: Mladika s prilogo za leto 1936.

2. nagrada: Album za fotografije.

3. nagrada: Simon Gregorčič. Izbrane pesmi.

Četrtletna nagrada za pravilno rešene tri uganke, ki niso označene s točkami: Prof. Jan Šedivý, Oris zgodovine Jugoslovanov.

Vaše broširane revije

kakor Mladiko, Dom in svet, Čas, Ljubljanski Zvon, Bogoljub, Glasnik presv. Srca Jezusovega, Vigred, Cvetje z vrtov sv. Frančiška, Kres, Katoliške misijone, Odmev iz Afrike in razne druge revije, liste, ilustracije in knjige

Vam veže na zahtevo

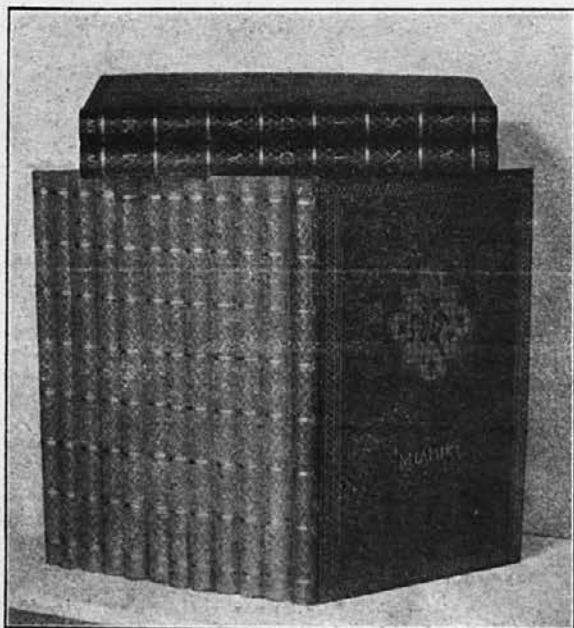
napol v platno, v platno, napol v usnje, v usnje, z napisom ali brez napisa, po Vaši želji, lično in trpežno

KNJIGOVEZNICA MOHORJEVE TISKARNE

Naročila po pošti izvršuje v najkrajšem času in po zmernih cenah. — Pri večjem naročilu popust! — Naročila naslovite:

KNJIGOVEZNICA
MOHORJEVE TISKARNE V CELJU
Prešernova ulica 17

V LJUBLJANI sprejema naročila Knjigarna Mohorjeve tiskarne na Miklošičevi cesti št. 19 (palača Vzajemne zavarovalnice)

ORIGINALNE PLATNICE ZA MLADIKO